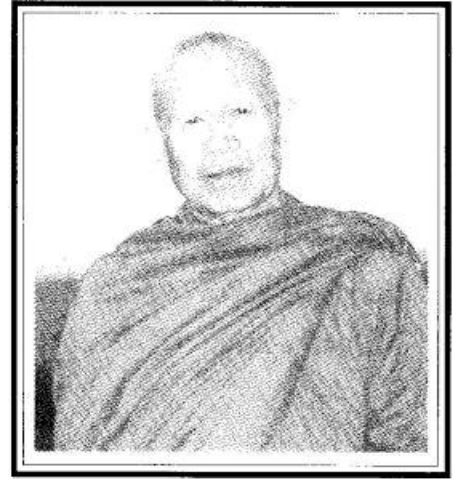

เปลี่ยนความเห็น

พระอาจารย์ทูล ขิปปปัญโญ

วัดป่าบ้านค้อ อุดรธานี

เปลี่ยนความเห็น

พระปัญญาพิศาลเถร
(พระอาจารย์ทูล ขิปุปปญฺโณ)

เปลี่ยนความเห็น

ผู้แต่ง พระปัญญาพิศาลเถร (พระอาจารย์ทูล ขิปปปัญโญ)

พิมพ์ครั้งที่ 1

จำนวนที่พิมพ์ 10,000 เล่ม

ISBN 978-974-04-5956-9

พระปัญญาพิศาลเถร (พระอาจารย์ทูล ขิปปปัญโญ)

วัดป่าบ้านค้อ ต.เวียงน้ำ อ.บ้านผือ จ.อุดรธานี

โทร. 042-250730-1

พิมพ์ที่ บริษัท ออฟเซ็ท จำกัด

580 หมู่ 8 ซอย รามอินทรา 34 แยก 1 ถนน รามอินทรา

แขวงท่าแร้ง เขตบางเขน กรุงเทพฯ 10230

โทรศัพท์ 02-943-8373 แฟกซ์ 02-510-7753

คำปรารภ

หนังสือ เปลี่ยนความเห็น ที่ท่านจะได้อ่านต่อไป ในขณะนี้ ข้าพเจ้าได้ตั้งชื่อหนังสือเล่มนี้ว่า เปลี่ยนความเห็น เพราะศาสนาพุทธเกิดขึ้นมาได้จากการเปลี่ยนความเห็น ของพระพุทธเจ้า ที่ได้ค้นพบว่า โลกนี้ไม่น่าอยู่น่าอาศัย อย่างที่เข้าใจกัน มนุษย์และสัตว์โลกมีความเห็นผิดหรือ มีฉันทวิภูฏีเป็นพื้นฐาน พระองค์ได้ใช้ปัญญาพิจารณา สัจธรรมความเป็นจริง มีความเห็นชอบธรรมเป็นสัมมาทิฏฐิ ว่าทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ล้วนแล้วตกอยู่ใต้กฎอนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา ไม่มีสิ่งใดในโลกนี้เป็นเราและของของเราอย่าง แท้จริง

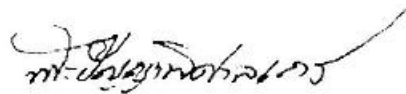
การที่จะรู้เห็นความชอบธรรมได้นี้ ต้องรู้เห็นในสติ ปัญญาและรู้เห็นในเหตุในผลที่เป็นจริง สามารถแยกแยะว่า ความเห็นอย่างไรผิด ความเห็นอย่างไรถูก ต้องตัดสินใจด้วย เหตุผลที่เป็นธัมมาธิปไตยจึงวางหลักสัมมาทิฏฐิเป็นแนว ทางปฏิบัติ

ในยุคนี้มีผู้สนใจและปฏิบัติธรรมกันมากมาย แต่ แนวทางการสอนส่วนใหญ่ที่พากันปฏิบัติอยู่นั้นไม่ตรงกับ หลักคำสอนในสมัยครั้งพุทธกาลเท่าไรนัก สอนกันแต่การ

ทำสมาธิความสงบแล้วปัญญาจะเกิดขึ้น ผู้ปฏิบัติก็เชื่อตาม
ตำรา คัมภีร์ หรือเชื่อตามครูอาจารย์แล้วปฏิบัติตาม เกิด
เป็นวิปัสสนูปกิเลส ๑๐ เป็นสายทางที่ผิดจากมรรคผล และ
ผิดแนวทางของพระอริยเจ้าทั้งหลาย

ขอให้ นักปฏิบัติศึกษานิสัยของตนเองว่าเป็นกลุ่ม
ปัญญาวิมุตติ หรือเจโตวิมุตติ ซึ่งได้ชี้แจงไว้แล้วอย่างละเอียด
และนำมาปฏิบัติให้เหมาะสมกับฐานะของตนเอง การปฏิบัติ
ก็จะเป็นเรื่องง่าย ปฏิบัติได้ผลจริง จะมีความเชื่อมั่นว่า เรา
มีศรัทธาสัมปยุตเป็นความเชื่อที่มีเหตุผลไม่ใช่พวกกาลามชน
ที่เชื่อไปตามตำราหรือคัมภีร์ หรือเชื่อถือเพียงว่าผู้นั้นเป็น
ครูอาจารย์ของเรา

ขอให้ทุกท่านได้อ่านหนังสือเล่มนี้และพิจารณาบ่อยๆ
เพื่อเป็นอุบายในการแก้ปัญหของตัวเองให้หมดไป และขอ
ให้ทุกท่านจงมีความเจริญในทางธรรมตลอดไปชั่วกาลนาน
จะได้ไม่ต้องเวียนเกิดตายในภพทั้งสามนี้อีกต่อไป

พระปัญญาพิศาลเถร
(พระอาจารย์ทูล ขิปปปัญโญ)

สารบัญ

เปลี่ยนความเห็น	๑
ปัญญาไม่เกิดจากการทำสมาธิความสงบ	๕
ปัญญาเกิดจากการพิจารณาอุบายธรรม	๘
อาสาวิภยญาณ	๑๒
การเผยแผ่พระพุทธศาสนา	๑๙
พยานบุคคลที่พิจารณาอุบายโดยใช้ปัญญา	๒๖
ปัญญาวิมุตติ เจโตวิมุตติ	๓๑
วิปัสสนูปกิเลส ๑๐	๓๗
ปัญญาวิมุตติ	๔๘
ปฏิบัติธรรมให้ถูกกับนิสัยของตนเอง	๕๒
สติ สมาธิ ปัญญา	๕๖
การใช้ปัญญาพิจารณาหลักปัจจุบัน	๖๔
ปัญญา นำหน้า ศีล สมาธิ	๖๘
การฝึกใจให้มีญาณทัศนะ	๘๐
กาลามสูตร ความเชื่อ ๑๐ ประการ	๘๔
การใช้ปัญญาพิจารณาในความทุกข์	๘๗
นิมิต ๔	๙๙
ขั้นที่ ๕	๑๑๓

เปลี่ยนความเห็น

พระพุทธศาสนาได้อุบัติเกิดขึ้นในโลกก็เพราะการเปลี่ยนความเห็น ของเจ้าชายสิทธัตถะราชกุมาร ในสมัยครั้งก่อนย้อนไปในอดีตชาติพระองค์ได้ปรารถนาเป็นพระพุทธเจ้า นึกอยู่ในใจ ทั้งอุทานเสียง และรับพยากรณ์จากพระพุทธเจ้าที่ปึงกรมาแล้ว รวมทั้งในการบำเพ็ญบารมีมายาวนานถึง ๒๐ อสงไขย ในชาติสุดท้ายพระองค์ได้มาเกิดในตระกูลศากยวงศ์ที่กรุงกบิลพัสดุ์ เป็นพระราชโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะ กับพระนางสิริมหามายา บารมีที่พระองค์ได้บำเพ็ญมา มีความสมบูรณ์อย่างเต็มที่ ในชาตินี้เป็นชาติสุดท้ายของการเวียนเกิดตายในภพทั้งสามอันยาวนาน

หลายท่านได้อ่านประวัติของพระองค์มาแล้ว ที่พระองค์ได้ไปเห็นเทวทูตทั้ง ๔ เห็นคนแก่ เห็นคนเจ็บป่วยไข้ เห็นคนตาย และเห็นนักบวช เมื่อพระองค์เห็นแล้ว จึงได้นำมาพิจารณาด้วยปัญญาของพระองค์ว่า มนุษย์ที่เกิดมาจะให้ชีวิตความเป็นอยู่คงที่ไม่ได้ ร่างกายทุกส่วนก็ต้องแก่ เจ็บ ตาย ไปตามธรรมชาติในตัวเอง ไม่ว่าผู้นั้นจะมีฐานะยากจนร่ำรวยอย่างไรไม่สำคัญ จะมีสมบัติมากมหาศาลก็ไม่ทำให้คนเป็นหนุ่มเป็นสาวตลอดไปได้ ทุกคนเกิดมาแล้ว

ก็อยู่กินกันไปมีชีวิตอยู่ได้ชั่วขณะแล้วก็ตายจากกันไป ไม่มีร่างกายส่วนใดเป็นสาระแก่นสารอะไร ถึงจะไม่ชอบใจก็ไม่สามารที่จะฝืนในธรรมชาตินี้ไปได้ มนุษย์และสัตว์เมื่อเกิดขึ้นมาแล้วต้องเป็นอย่างนี้ด้วยกัน

เมื่อพระองค์ได้เห็นอย่างนี้ จึงได้น้อมเข้ามาหาพระองค์เอง ใช้ปัญญาพิจารณาทบทวนไปมาในชีวิตความเป็นอยู่ของคนอื่น และชีวิตความเป็นอยู่ของพระองค์ มีความรู้เห็นอย่างชัดเจนว่าสภาพความเป็นอยู่จะต้องเป็นอย่างนี้ด้วยกัน ถึงพระองค์จะมีสมบัติมากมายมหาศาล มีพระราชวังได้อาศัยอยู่ทั้งสามฤดู สิ่งเหล่านี้จะห้ามความแก่เจ็บตายนี้ไม่ได้

การใช้ปัญญาคิดพิจารณาอยู่อย่างนี้บ่อยๆ จะเกิดการเปลี่ยนแปลงความเห็นในพระองค์เอง เมื่อพระองค์ใช้ปัญญาพิจารณาเรื่องความแก่เจ็บตาย ก็มีความเข้าใจว่าสิ่งเหล่านี้เป็นผลมาจากการเกิด ถ้าไม่เกิดขึ้นความแก่เจ็บตายก็ไม่มี พระองค์จึงได้บทสรุปแล้วว่าความแก่เจ็บตายเป็นผลมาจากการเกิด

จากนั้นพระองค์ก็ใช้ปัญญาพิจารณาความเกิดต่อไปว่า คนที่เกิดมีเหตุปัจจัยเป็นอย่างไร และสิ่งใดทำให้คนได้มาเกิด พระองค์ใช้ปัญญาพิจารณาอย่างหนัก ยืน เดิน นั่ง นอน ใช้ปัญญาพิจารณาคิดหาในเหตุที่ทำให้คนเกิดอยู่ตลอดเวลา

คิดพิจารณาเท่าไรก็ไม่รู้เห็นในเหตุปัจจัยที่ทำให้คนมาเกิดได้ ในที่สุดพระองค์ก็นึกขึ้นได้ในจุดหนึ่งว่า ที่ผ่านมาพระองค์ได้เห็นนักบวชนั่งขัดสมาธิ มีกิริยาอยู่ด้วยความสงบ ถ้าเราได้ออกบวชบำเพ็ญอย่างนั้น จะมีโอกาสใช้ปัญญาพิจารณาคิดหาเหตุที่ทำให้คนมาเกิดได้ นี้เรียกว่า **เปลี่ยนความเห็นด้วยปัญญา**

ต่อจากนั้นพระองค์ก็ใช้ปัญญาพิจารณาวางแผนว่าจะออกบวชได้ด้วยวิธีใด จะไปลาพระราชบิดาทรงอนุญาตนั้นเป็นไปไม่ได้ จะให้พระนางยโสธราพิมพารับรู้ก็ไม่ได้เช่นกัน ในช่วงนั้นพระองค์ใช้ปัญญาคิดวางแผนอย่างแยบยล จะไม่ให้คนใดคนหนึ่งรู้ เว้นเฉพาะนายฉันทะคนเดียวเท่านั้น

นี่คือใช้ปัญญาพิจารณาเปลี่ยนความเห็นได้อย่างเด็ดขาดว่า ชีวิตของขรรษาจะได้อันสิ้นสุดลง ไม่หวนกลับคืนมาสู่พระราชวังอีก ชีวิตที่อยู่ในสถานที่มีความสุขสะดวกสบายในทุกๆ ด้านนั้นจะได้เป็นครั้งสุดท้าย การใช้ชีวิตอยู่ภายนอกจะเป็นอย่างไรนั้น พระองค์ไม่มีความกังวล เมื่อคนอื่นเขาอยู่กันได้เราก็ต้องอยู่ได้ ธาตุขันธ์เขาและธาตุขันธ์เราเหมือนกันอยู่แล้ว อาหารการกินคนอื่นกินกันอย่างไร เราก็กินอย่างนั้น พระองค์ก็รู้ว่าคุณความเป็นอยู่ในการกินหลับนอนจะไม่เหมือนอยู่ในพระราชวัง สิ่งเหล่านี้ไม่สำคัญ สิ่งที่สำคัญที่สุดนั่นคือต้องการหาเหตุปัจจัยที่ทำให้คนมาเกิดนั่นเอง

นี่เป็นเหตุที่พระองค์ได้ออกบวชก็เพราะอยากให้เห็นในเหตุที่ทำให้คนมาเกิด ในที่สุดพระองค์ก็ได้ออกบวชตามแผนที่วางไว้แล้ว ดังนั้นการเปลี่ยนความเห็นต้องใช้ปัญญาพิจารณาว่า ความเห็นอย่างไรผิด ความเห็นอย่างไรถูก ตัดสินด้วยเหตุผลที่เป็นธัมมาธิปไตย เท่านั้นจึงจะถูกต้องเป็นธรรมได้

ปัญญาไม่เกิดจากการ ทำสมาธิความสงบ

เมื่อพระองค์ออกบวชแล้วก็ได้ไปปฏิบัติอยู่กับดาบสทั้งสอง คิดว่าเป็นแนวทางที่จะรู้เห็นเหตุที่ทำให้คนเกิดมาได้ ดาบสทั้งสองก็สอนวิธีปฏิบัติที่เป็นแนวทางการทำสมาธิจิต มีความสงบเป็นเวลานานนั้นนานนี้ จนได้ถึงขั้นอนุรูปฌานอันสูงสุดในวิธีทำสมาธิความสงบนั้นๆ ช่วงเวลาที่จิตมีความสงบในสมาธิอยู่ก็มีความสุขเป็นอย่างมาก ยิ่ง เมื่อจิตถอนออกมาจากสมาธิความสงบแล้วความสุขก็เสื่อมไป เป็นอยู่อย่างนี้หลายครั้งหลายหนก็จะเป็นอยู่ในลักษณะนี้ ความเข้าใจเดิมที่ว่า สมาธิจะทำให้เกิดความรู้สาเหตุที่ทำให้คนมาเกิด ตรงกันข้ามกลับไม่รู้เหตุที่ทำให้คนมาเกิดได้เลย

พระองค์จึงได้เปลี่ยนความเห็นเสียใหม่ ในวิธีการปฏิบัติอย่างนี้ไม่เป็นไปเพื่อความรู้แจ้งเห็นจริงได้ ไม่เป็นไปเพื่อความพ้นทุกข์ ไม่เป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์ ไม่เป็นไปในวิมุติ มรรค ผล นิพพาน ไม่เป็นไปในแนวทางที่ทำให้เกิดปัญญา ที่จะนำมาแก้ปัญหาให้หมดไปสิ้นไปจากใจได้ พระองค์จึงได้ดำริว่า แนวทางการปฏิบัติอย่างนี้มีใช่แนวทางที่ถูกต้อง พระองค์จึงได้ลาดาบสทั้งสองนั้นหนีไปเสีย

เมื่อพวกเขาได้อ่านถึงจุดนี้ จะมีความเห็นที่ขัดแย้ง
 อยู่ว่า แต่ก่อนเราเคยได้ยินจากครูอาจารย์ที่สอนว่า เมื่อทำ
 สมาธิจิตมีความสงบแล้วจะเกิดปัญญาขึ้น ความเห็นอย่างนี้
 ขัดกันกับที่พระองค์ได้ปฏิบัติมาก่อนมิใช่หรือ

พวกเราควรศึกษาให้ดีอ่านประวัติของพระพุทธองค์
 ไว้บ้าง จะได้ไม่ม่งมายในการปฏิบัติตามผู้สอนอีกต่อไป ให้
 เปลี่ยนความเห็นเสียใหม่ ความเข้าใจว่าทำสมาธิจิตมี
 ความสงบดีแล้วจะเกิดปัญญาขึ้นนั้นไม่เป็นความจริง
 แม้ดาบสทั้งสองทำสมาธิจิตมีความสงบ นับจากวันนั้น
 จนถึงวันตาย ปัญญา ก็ไม่ได้เกิดขึ้นแต่อย่างใด พวกเราทำ
 สมาธิแบบไหน จะยิ่งกว่าวิธีทำสมาธิของพระพุทธองค์
 อย่างนั้นหรือ ฟังไม่ขึ้นที่สอนกันอย่างนี้และปฏิบัติอย่างนี้

ในอดีตที่ผ่านมา เมื่อพระองค์มาทำสมาธิ ให้จิตมี
 ความสงบจนถึงที่สุดแล้วก็ไม่มีปัญญาเกิดขึ้นแต่อย่างใด
 ความเห็นความเข้าใจที่ว่าจิตมีความสงบในสมาธิดีแล้วจะ
 เกิดปัญญาขึ้นนั้น ให้เปลี่ยนความเห็นเสียใหม่ หรือครู
 อาจารย์ใดที่สอนผู้อื่นอย่างนี้ ก็ให้ไปศึกษาประวัติ
 ของพระพุทธเจ้าเสียใหม่ ดีความหมายในคำสอนของ
 พระพุทธเจ้าให้เข้าใจ มิใช่ว่าสอนไปตามความเข้าใจของ
 ตัวเองเพียงอย่างเดียว ให้ดูเหตุผลในสมัยที่พระพุทธองค์
 ได้ปฏิบัติอยู่กับดาบสทั้งสองดูบ้าง จะมีความแตกต่างจาก

ที่พวกเราพากันปฏิบัติอยู่ในยุคปัจจุบันนี้เป็นอย่างมากทีเดียว
 ก็น่าเห็นใจในหมู่นักปฏิบัติที่ขาดการศึกษา ที่มีความเชื่อใน
 ครูอาจารย์ที่สอนเพียงอย่างเดียว ถ้าครูอาจารย์สอนผิดเรา
 ก็มีความเห็นผิดเข้าใจผิดตามครูอาจารย์ไปด้วย

ปัญญาเกิดจากการ พิจารณาอุบายธรรม

ในจุดสำคัญที่พระพุทธองค์เสด็จลาดทองคำให้ศึกษาย้อนหลังดูประวัติที่พระองค์ปฏิบัติมานาน ๕ ปีว่า พระองค์ได้ปฏิบัติทดลองผิดลองถูกมาหลายวิธีด้วยกัน พระองค์ยังเป็นปุถุชน กำลังแสวงหาช่องทางปฏิบัติที่ถูกต้อง ทำทุกวิถีทางที่คิดว่าจะให้กิเลสตัณหาอาสวะหมดไปจากใจ แต่ก็ไม่ได้ผล จนมาถึงการเสด็จลาดทองคำที่แม่น้ำเนรัญชรา ที่แห่งนี้เป็นสถานที่เปลี่ยนความเห็นของพระองค์เป็นครั้งสุดท้าย ในตำรากล่าวว่่าก่อนปล่อยลาดทองคำ พระองค์มีคำอธิษฐานว่า ถ้าเราจะได้ดีรู้เป็นพระพุทธเจ้าในชาตินี้ ขอให้ลาดทองคำไหลทวนกระแสน้ำขึ้นไป เมื่อวางมือลาดทองคำก็ทวนกระแสน้ำขึ้นไปทันที จึงทำให้พระองค์มีความมั่นใจว่า ในชาตินี้เราจะได้ดีรู้เป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน จะสำเร็จด้วยวิธีใดให้ผู้อ่านใช้ปัญญาศึกษาให้ดี เพราะในช่วงนี้เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญ นั่นคือ พระองค์จะเปลี่ยนแปลงความเห็นเป็นครั้งสุดท้าย เปลี่ยนจากความเห็นผิดมาเป็นความเห็นถูกต้องตรงเสด็จลาดทองคำนี้เอง

พระองค์จึงได้ประกาศอย่างเต็มตัวว่า แนวทางการ

ปฏิบัติที่เป็นไปเพื่อความบริสุทธิ์ ที่จะให้ถึงซึ่งวิมุตตินิพพาน พระองค์ได้ค้นพบแนวทางนี้ด้วยพระองค์เอง ไม่มีใครเป็นครูเป็นอาจารย์อบรมสั่งสอน ให้ผู้อ่านใช้ปัญญาพิจารณาให้ดี จะไม่เหมือนทำสมาธิความสงบที่ครูอาจารย์แนะนำสั่งสอน การใช้ปัญญาเป็นวิธีที่โดดเด่นเป็นสัมมาทิฏฐิ มีความเห็นที่ถูกต้องชอบธรรมตามหลักความเป็นจริง สิ่งที่ปิดบังว่าอะไรทำให้คนเกิด พระองค์จะรู้เห็นด้วยปัญญาที่แจ่มแจ้งชัดเจนในสังขารมกัในช่วงนี้เอง

เมื่อพระองค์เห็นลาดทองคำไหลทวนกระแสน้ำขึ้นไป พระองค์จึงเอามาเป็นอุบายในการพิจารณาด้วยปัญญา นำเอาลาดทองคำมาคิดเปรียบเทียบกับใจพระองค์เอง เป็นครั้งแรกที่บวชมา ๕ ปีกว่า ไม่เคยใช้ปัญญาพิจารณาน้อมเอาสิ่งใดๆ เข้ามาเปรียบกับจิตเป็นครั้งแรกของชีวิตที่พระองค์ได้คิดด้วยปัญญาในลักษณะนี้

พระองค์พิจารณาว่า ลาดทองคำที่ไหลทวนกระแส น้ำขึ้นไป เหมือนใจที่พ้นไปแล้วจากกิเลสตัณหา จะไม่มาเกิดตายในภพทั้งสามนี้อีก จุดที่สำคัญคือพระองค์ใช้ปัญญาพิจารณาย้อนศร หมายถึงพระองค์ใช้ปัญญาพิจารณากลับกัน โดยใช้คำเปรียบกับใจแล้วพิจารณาว่า ถ้าลาดทองคำไหลไปตามกระแสจะไปตกในที่ไหน ลาดทองคำก็จะไหลลงสู่มหาสมุทร แล้วไหลวนเวียนไปมาอยู่ในท่ามกลางมหาสมุทร

นั้นอย่างหาทางจบสิ้นไม่ได้ คลื่นมหาสมุทรซัดทอดไปไหน
ถาดทองคำก็ไหลไปตามกระแสน้ำมหาสมุทรนั้นฉันใด
ใจเมื่อถูกกิเลสตัณหาครอบงำให้มีติดติดปิดตัวแล้ว ก็จะเป็น
ไปตามทางของกิเลสตัณหาโดยไม่รู้ตัวก็ฉันนั้น

นี่เองหนอ ใจที่ได้มาเกิดในภพทั้งสามนี้บ่อยๆ ก็เพราะ
ใจมีโมหะอวิชชาปิดบัง ในครั้งที่พระองค์ยังไม่ได้บวช ก็ได้
ใช้ปัญญาพิจารณาคิดหาในสิ่งที่ทำให้คนเกิดมาก่อนแล้ว
พิจารณาอย่างไรก็ไม่รู้ว่าเป็นด้วยเหตุอันใด ในบัดนี้
พระองค์ได้รู้แล้วว่าเป็นเพราะเหตุอย่างนี้ จึงได้ประกาศขึ้น
ในใจว่าแนวการปฏิบัติที่จะให้ถึงที่สุดแห่งทุกข์นั้นเรารู้แล้ว
มัคคามัคคะญาณทัสนะวิสุทธิ อูบายการปฏิบัติเรารู้แล้ว
ด้วยญาณของตัวเอง ไม่มีใครเป็นครูอาจารย์อบรมสั่งสอน
แนวทางการปฏิบัติที่ผิดพระองค์ก็รู้ แนวทางปฏิบัติที่ถูก
พระองค์ก็รู้ ไม่มีความสงสัยในอูบายการปฏิบัติธรรมแต่
อย่างไร แต่ก่อนพระองค์ได้หลงทิศทางการปฏิบัติมา
๕ ปีกว่า ทำสมาธิความสงบมาตลอด ไม่เคยได้คิดด้วย
ปัญญาพิจารณาในสิ่งใดๆ ใจจึงถูกอวิชชาตัณหาปิดบัง ไม่รู้
เห็นความจริงจึงทำให้ใจต้องมาเกิดใหม่

บัดนี้ญาณธรรมณะได้เกิดขึ้นแล้วจึงเป็นโลกวิทูรู้แจ้ง
ในภพทั้งสาม อวิชชาตัณหาที่เคยปิดบังใจมาก่อนก็ได้เปิด
เผย ความสว่างกำจัดความมืดได้ฉันใด ใจที่มีปัญญา

ญาณก็ได้กำจัดตัวอวิชชาตัณหาให้หมดไปก็ฉันนั้น
ยิ่งพระองค์ใช้ปัญญาพิจารณาในหลักสัจธรรมมากเท่าไร
ความเข้าใจในสัจธรรมนั้นย่อมรู้เห็นที่เป็นจริงมากขึ้น
เมื่อใจมีความรู้จริงเห็นจริงในสัจธรรม ใจก็ปล่อยวาง
ไม่ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งใดๆ นี่คือใจได้ละในความหลงผิด
เอง พระองค์คิดค้นในหลักปฏิบัติด้วยตนเองเรียกว่า
หลักสัมมาทิฏฐิ มีความเห็นที่ถูกต้องชอบธรรมได้แล้ว
จึงเรียกว่า ปัญญาได้เกิดแล้ว สัมมาสังกัปปो ความ
เห็นชอบการดำริชอบ ทั้งสองหลักนี้พระองค์ได้นำมาเป็น
อูบายในทางการปฏิบัติต่อเนื่องกันในสมัยครั้งนั้น ให้เรา
ศึกษาดูให้ดี มิใช่ว่านั่งสมาธิจิตมีความสงบแล้วจะเกิด
ปัญญาขึ้นตามที่เราเข้าใจ

อสาวิกขยญาณ

หลังจากที่พระองค์ได้ข้ามแม่น้ำเนรัญชราไปอีกฝั่งหนึ่ง ได้เห็นพราหมณ์แบกภู้ามาแล้วถวายแก่พระองค์ พระองค์จึงเอาภู้าคานนั้นไปลาดใต้ต้นไม้ที่มีอายุ ๓๕ ปี แล้วพระองค์ก็ได้ประทับนั่งในที่นั้นด้วยพลังใจที่กล้าหาญ ในขณะที่นั้นอสาวิกขยญาณได้เกิดขึ้น พระองค์ก็รู้ว่าจะสิ้นอาสวะในชั่วจรมกจิต พระองค์จึงใช้อุบายสำหรับด้วยความกล้าหาญว่า

“เราจะนั่งอยู่ในที่แห่งนี้
จนกว่าจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า
ถ้ายังไม่ได้ตรัสรู้จะนั่งในที่แห่งนี้ตลอดไป
เหื่อ หนิง มังสัง เส้นเอ็น
จะผูกโยงยับยั้งไปก็ตามที
ถ้าไม่ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า
จะนั่งอยู่ในที่แห่งนี้ตลอดไป”

พระองค์ได้ตั้งสัจจะอธิษฐานอย่างเด็ดเดี่ยวกล้าหาญนี้เพราะอสาวิกขยญาณได้เกิดขึ้นแก่พระองค์แล้ว อุบายสำหรับที่วานั้นไม่ใช่เป็นวิธีที่จะทำให้ตรัสรู้แต่อย่างใด แม้อสาวิกขยญาณก็ไม่ใช่อุบายให้ตรัสรู้เช่นกัน อสาวิกขยญาณ

เป็นญาณที่รู้ว่าอาสวะจะสิ้นไปเท่านั้น ชาวพุทธทั้งหลายส่วนใหญ่ได้ตีความหมายไปว่า อสาวิกขยญาณที่เกิดขึ้นเพื่อละอาสวะกิเลสตัดหาให้หมดไปจากใจ ข้าพเจ้าขอยืนยันว่าไม่ใช่อยู่นั่นเอง เหมือนกับผู้เดินทางเพื่อจะให้ถึงจุดหมายปลายทาง โดยเป็นเส้นทางที่ไม่เคยเดินมาก่อน ในหลักชัยจุดสุดท้ายเป็นอย่างไรรังยังไม่รู้ เส้นทางกำลังเดินไปมีความมั่นใจว่าเป็นเส้นทางที่ตรงต่อหลักชัยแน่นอน

เริ่มต้นออกเดินทาง กำลังเดินทางอยู่ ก้าวสุดท้ายที่ถึงหลักชัยก็รู้ว่าถึงหลักชัยแล้วไม่ต้องพูดถึงเรื่องเดินทางอีก นี่ฉันใด อสาวิกขยญาณที่เกิดขึ้นก็ฉันนั้น ธรรมะหมวดใดที่ถูกต้องกับจริตนิสัยของตัวเองก็ได้ปฏิบัติไปแล้ว เริ่มต้นจากปฐมปฏิบัติ เชื่อมโยงต่อมัชฌิมปฏิบัติ สุดท้ายเข้าสู่ปัจฉิมปฏิบัติจึงเป็นที่สิ้นสุด และรู้ว่าการปฏิบัติได้ถึงที่สิ้นสุดแล้วอย่างสมบูรณ์ อสาวิกขยญาณก็ฉันนั้น เพราะญาณนี้เป็นเพียงรู้ว่าอาสวะจะสิ้นไปเท่านั้น ไม่ได้ทำให้กิเลส ตัณหา อาสวะหมดสิ้นไปจากใจแต่อย่างใด ในตำราที่แปลในความหมายของอสาวิกขยญาณว่า รู้จักทำให้อาสวะได้หมดไปจากใจ ในการแปลอย่างนี้จึงไม่ตรงต่อความหมายเท่าไรนัก เพราะปฏิบัติมาถึงจุดสุดท้ายแล้วไม่ต้องทำอะไรอีก คอยรับผลของปฏิเวธในชั่วจรมกจิตนี้เท่านั้น

หากจะเปรียบเทียบกับ การรับประทานอาหารเพื่อให้

มีความอึด ก่อนจะเกิดความอึดได้ ต้องมีขั้นตอนมาจากจุดเริ่มต้น นั่นคือแสวงหาอาหารที่เป็นวัตถุดิบที่ต้องการที่เข้ากันได้กับธาตุชั้นของตัวเอง และจัดทำอาหารในสูตรที่เราต้องการเพื่อความอร่อย รับประทานอาหารที่เราทำเสร็จแล้ว ในขณะที่รับประทานอาหารมีรสชาติเป็นอย่างไรก็รู้ รับประทานไปเรื่อย ๆ ตามธาตุชั้นมีความต้องการ ในสุดท้ายจะรู้ว่าอึดนี้ฉันใด อาสวัภยญาณรู้ว่าอัสวะจะสิ้นไปก็ฉันนั้น เป็นเพียงรู้ว่าอัสวะจะสิ้นไปเท่านั้น ในอีกไม่กี่นาที อัสวะก็ได้สิ้นสุดลง ก็รู้ว่าอัสวะได้ดับสิ้นสูญไปในขณะนั้น จึงเป็นปัจเจกจัดตั้ง รู้เฉพาะตัว

อีกจุดหนึ่งในตำราได้อธิบายเอาไว้ในเรื่องการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ในคืนวันเพ็ญเดือนหก พระองค์ประทับนั่งใต้ต้นโพธิ์เริ่มต้นจากปฐมยาม มัชฌิมยาม ปัจฉิมยามไปตามลำดับ เกิดญาณขึ้น คือ

๑. ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ เป็นญาณหยั่งรู้ในชาติหนหลังที่ผ่านมามีเกิดเป็นอะไรบ้าง

๒. จุตูปปาตญาณ เป็นญาณรู้ในจิตที่ได้ออกจากร่างกายไปแล้วว่าได้ไปรับผลอะไร เป็นผลดีผลชั่วจากกรรมดีกรรมชั่วที่ได้ทำมาแล้ว เมื่อสิ้นจากกรรมนี้แล้วได้ไปรับผลกรรมอย่างอื่นหรือได้กลับมาเกิดเป็นมนุษย์อีก

๓. อาสวัภยญาณ เป็นญาณที่รู้ว่าอัสวะจะสิ้นไป

ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ จุตูปปาตญาณ ทั้ง ๒ นี้ไม่ควรนำมารวมอยู่ในคืนที่สำคัญอย่างนี้ เพราะญาณทั้ง ๒ นี้พระองค์ได้รู้เห็นมาก่อนแล้ว เป็นชั้นโลกีย์ญาณเป็นญาณรู้อยู่ในชั้นโลกีย์วิสัย ในคืนวันเพ็ญเดือนหกเป็นวันตัดสินชี้ขาดที่จะพ้นจากกระแสโลกให้ขาดจากกัน ในคืนนั้นต้องมีเพียง อาสวัภยญาณ เพียงอย่างเดียวเท่านั้น เพราะเป็นญาณที่รู้ว่าอัสวะจะสิ้นไปจากใจอย่างหมดสิ้น ที่เรียกว่า นิพพาน หมายถึงกิเลสตัดหาอัสวะน้อยใหญ่ ได้สิ้นสูญไปจากใจ จึงเรียกว่า นิพพานัง ประมัง สุขุณฺยัง

กิเลสอัสวะได้สูญสิ้นไปจากใจนั่นเอง หรือ นิพพาน แปลว่า ความดับอันสนิทของเชื้อที่ทำให้เกิดในภพชาติต่าง ๆ เปรียบได้กับถ่านไฟที่แดงฉานจุ่มลงในน้ำ เชื้อของไฟดับดับไปแล้วฉันใด กิเลสตัดหาอัสวะดับไปจากใจก็ฉันนั้น ที่มีหลักฐานยืนยันพอเชื่อถือได้ในคำอธิบายสำคัญของพระองค์ว่า จะนั่งอยู่ที่แห่งนี้จนกว่าจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า พระองค์ก็รู้อยู่แล้วว่า อัสวะจะสิ้นไปในชั่วจรมกจิตนี้ จึงไม่ควรที่จะเอาญาณทั้งสองไปรวมอยู่ในคืนที่สำคัญอย่างนี้เลย

อาสวัภยญาณได้เกิดขึ้นกับพระองค์แล้ว ตำราไม่ควรกล่าวถึงญาณอื่นเข้าไปเกี่ยวข้องอีก ไม่ควรที่จะไปเล่นในญาณอื่นที่เป็นฝ่ายโลกีย์อีก ไม่ได้ทำในอุบายการปฏิบัติ

อย่างอื่นเพื่อให้พ้นจากการเกิดในโลกนี้แต่อย่างใด
ที่แปลไว้ในตำราว่า อาสวัภยญาณ เป็นญาณที่ทำให้
อาสวะได้สิ้นไป ความเป็นจริงแล้วพระองค์ไม่ต้องทำอะไร
และไม่ต้องปฏิบัติในอุบายธรรมอะไรทั้งสิ้น ผู้ที่ได้บรรลุ
ธรรมเป็นพระอรหันต์ จะรู้ลักษณะการได้บรรลุธรรมเป็น
พระอรหันต์นี้ดีว่าเป็นลักษณะใด อาสวัภยญาณจะเกิด
ขึ้นได้ในสามบุคคล คือ

๑. ผู้จะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า
๒. ผู้จะตรัสรู้เป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า
๓. ผู้จะได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์สาวกของ
พระพุทธเจ้าเท่านั้น

ส่วนผู้ที่ได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้าชั้นต่ำลงมาเช่น
พระอนาคามี พระสกิทาคามี พระโสดาบัน พระอริยเจ้าสาม
จำพวกนี้จะไม่มี อาสวัภยญาณ เกิดขึ้นแต่อย่างใด และอริ
ที่ถูกเผาแล้วก็ไม่ได้แตกกระจายออกมาเป็นองค์เล็กองค์
ใหญ่เหมือนผู้ได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์

มีหลายท่านที่พูดว่า อริจะกลายเป็นพระธาตุได้ด้วย
คำอธิษฐานนั้น ข้าพเจ้าขอปฏิเสธว่าไม่เป็นความจริง
เพราะพระอรหันต์ธาตุจะเกิดขึ้นได้เฉพาะผู้มีอาสวัภยญาณ
ที่เป็นพระอรหันต์เพียงอย่างเดียวเท่านั้น นี่เป็นสัญลักษณ์
เฉพาะผู้ที่สิ้นจากอาสวะกิเลสจบสิ้นภพชาติแล้วเท่านั้น

การตีความหมาย ทุกคนมีสิทธิ์จะตีความได้ทั้งนั้น
แต่ใครจะตีความหมายได้ถูกต้องกว่ากัน ขอให้ท่านศึกษาดู
เหตุผล จะเข้าใจในเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี

ผู้จะได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์สาวก เมื่อ
อาสวัภยญาณได้เกิดขึ้นแล้ว จะรู้ว่าอาสวะจะสิ้นไปเหมือน
กัน และเกิดขึ้นได้กับทุกอริยาบถ ในอริยาบถยืน
ในอริยาบถเดิน ในอริยาบถนั่ง ในอริยาบถนอน หรือครั้งนึ่ง
ครั้งนอน เหมือนพระอนันท์ ก็เกิดอาสวัภยญาณขึ้นได้
พระอรหันต์ ทั้ง ๔ ประเภท อันได้แก่ สุขขวิปัสสโก
เดวิชโช ฉภิญโญ ปฏิสัมภทปัตโต นี่คือชื่อเรียกไปตาม
นิสัยวาสนาของแต่ละท่านที่มีความสามารถเฉพาะตัวเท่านั้น
ข้อสำคัญคือทุกท่านมีอาสวัภยญาณ รู้ว่าอาสวะจะสิ้นไป
เหมือนกัน

เมื่อรู้ว่าอาสวะจะสิ้นไปอย่างนี้ จะนึกในใจสำหรับ
เหมือนพระพุทธเจ้าหรือไม่ก็ได้ ถึงอย่างไรก็ได้บรรลุ
ธรรมเป็นพระอรหันต์ชื่อนาสพในชั่วขณะนี้อยู่แล้ว แต่ไม่ควร
ที่จะกล่าวสำหรับเลียนแบบตามพระพุทธเจ้า เป็นในลักษณะ
ตีตัวเสมอท่าน หรือจะกล่าวคำสำหรับเหมือนพระพุทธเจ้าก็
อาจทำได้ แต่ก็ไม่เหมาะสมที่จะไปกล่าวเช่นนั้น

การได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ในสมัยครั้งพุทธกาล
กับผู้ได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ในยุคสมัยปัจจุบัน จะมี

ในลักษณะเหมือนกัน นั่นคือความบริสุทธิ์ที่เรียกว่า ปาริสุทธิธรรม พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และ พระอรหันตสาวกทั้งหลายมีจิตอันบริสุทธิ์เสมอกัน ได้ เข้าถึงพระนิพพานในความบริสุทธิ์เหมือนกัน ในยุคนี้มีผู้ อ้างตัวว่าเป็นผู้ได้เข้าถึงในจุดนี้มีอยู่มาก เพราะทำสมาธิ ทำให้จิตเกิดความว่างเปล่า ไม่มีอารมณ์แห่งความรักความชัง ก็เอาความว่างที่เกิดขึ้นจากการทำสมาธิมาตีความเอาเองว่า จิตได้เข้าถึงพระนิพพานแล้ว จึงเกิดความเข้าใจไปว่าตัว เองได้เข้าถึงซึ่งพระนิพพานแล้ว จึงได้เกิดพระอรหันต์ ปลอมขึ้นในยุคปัจจุบันนี้อยู่มากทีเดียว

การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

เมื่อพระองค์ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้ว ได้เสวย วิมุติสุขในสถานที่เจ็ดแห่งๆ ละเจ็ดวัน รวม ๔๙ วัน อันดับ แรกพระพุทธเจ้านึกถึงดาบสทั้งสอง พระองค์มีญาณหยั่งรู้ ว่าดาบสทั้งสองได้มรณภาพไปแล้วก่อนตรัสรู้เจ็ดวัน พระองค์ ได้ดำริในใจว่า หากครูทั้งสองได้ฟังธรรมจากเราแล้ว ก็จะได้บรรลุนิพพานเป็นพระอรหันต์เข้าสู่พระนิพพานในชาตินี้ นำเสวยสุขที่ครูทั้งสองได้ไปหลงติดอยู่ในสมาธิความสงบ และหลงอยู่ในรูปฌานจนลืมตัวหาทางออกไม่ได้ ขณะนี้ได้ ไปจุติในภพของอรูปพรหมที่ยาวนาน เมื่อศาสนาของพระ ครีอาริยเมตไตรย์ได้อุบัติเกิดขึ้นในโลก ครูทั้งสองก็ยังไม่ ได้ลงมาเกิดในโลกมนุษย์นี้เลย

จากนั้นพระองค์ก็ได้ดำริถึงปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ ผู้ที่เคยได้อุปการะกันมาในสมัยครั้งที่อยู่เทือกเขาตองคสิริ ขณะนั้นปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ อยู่ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน กรุงราชคฤห์ พระองค์จึงได้เสด็จไปโปรดจนได้สำเร็จเป็น พระอรหันต์ด้วยกันทั้ง ๕ องค์ พระพุทธรัตนะ พระธรรม รัตนะ พระสังฆรัตนะ ได้เกิดขึ้นในโลกนี้แล้วอย่างสมบูรณ์

ในปีนั้นพระพุทธเจ้าได้จำพรรษาอยู่ที่นั่น (ปัจจุบันชื่อ

ว่าสารนาท) ในพรรษานี้พระองค์ได้แสดงธรรมโปรดพระยสะและหมู่คณะ จนได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ และได้แสดงธรรมโปรดบิดามารดาของพระยสะ จนได้สำเร็จเป็นพระอริยะโสดาบัน นับเป็นภราวาสคนแรกที่ได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยะเจ้าก่อนใครๆ ในโลก ให้เราได้ศึกษาประวัติพ่อแม่ของพระยสะดูบ้าง จะได้เข้าใจในวิธีปฏิบัติของท่านทั้งสองเพื่อนำมาเป็นแบบอย่างแก่เรา

หลังออกพรรษาแล้ว พระองค์ได้ไปแสดงธรรมโปรดหมู่ภิกษุวัคคีย์ ๓๐ คน จนได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ จากนั้นพระองค์ได้ไปแสดงธรรมโปรดหมู่ชฎิล ๓ พี่น้อง พร้อมด้วยบริวารหนึ่งพันคนก็ได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ด้วยเช่นกัน การเปลี่ยนความเห็นผิดให้กลับมาเป็นความเห็นถูก จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ถ้ายังมีความเห็นผิดภายในใจอยู่จะไม่เป็นไปในทางมรรค ผล นิพพานได้เลย

พระพุทธองค์จึงให้ความสำคัญในสัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ เป็นจุดเริ่มต้น เพราะทุกคนมีความเห็นที่เป็นมิจฉาทิฏฐิ เห็นผิดต่อหลักความเป็นจริงมานาน การทำสมาธิจะมีความสงบถึงขั้นไหนก็ตามจะไปลบล้างความเห็นผิดภายในใจไม่ได้ หน้าซำกำลังใจที่เกิดขึ้นจากสมาธิจะไปบวกกับมิจฉาทิฏฐิ ก็ยิ่งเพิ่มความเห็นผิดมากขึ้น ผู้ปฏิบัติ

จะเข้าใจไปเองว่าตัวเองปฏิบัติถูกทางแล้ว ถ้ามีครูอาจารย์ที่เราเคารพเชื่อถือมารับรองก็ยิ่งเกิดความมั่นใจในตัวเองมากขึ้น ในยุคปัจจุบันจึงยากที่จะแก้ไขให้เป็นสัมมาทิฏฐิ มีความเห็นที่ถูกต้องได้

ในสมัยครั้งพุทธกาลมีผู้ได้สำเร็จเป็นพระอริยะเจ้าเป็นจำนวนมาก ก็เพราะพระพุทธเจ้าให้อุบายวิธีเปลี่ยนความเห็นผิด กลับเป็นความเห็นถูกได้ แล้วจึงได้ให้หมวดธรรมอื่นต่อไป เหมือนกับภาษาที่ปนเปื้อนด้วยยาพิษต้องล้างยาพิษให้หมดจากภาษาจนมีความสะอาดดีแล้วจึงใส่อาหารลงไปใ้ในภายหลังนี้ฉันใด การปฏิบัติธรรมก็ฉันนั้น ถ้าใจมีความเห็นที่ถูกต้องชอบธรรมแล้ว การปฏิบัติธรรมจะไม่มีปัญหาและง่ายต่อการปฏิบัติ ไม่ติดขัดในความสงสัยแต่อย่างใด

พระธรรมคำสอนที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสเอาไว้มีความถูกต้องชอบธรรมแล้ว ในยุคนี้ผู้ตีความไม่ตรงตามคำสอนของพระพุทธเจ้า เอาความเห็นของตัวเองเขียนแทรกเข้าไปแล้วเขียนกำกับไว้ว่าเป็นพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เมื่อคนยุคใหม่ได้อ่านก็就会有ความเข้าใจไปตามนั้น แล้วนำมาสอนคนอื่นต่อๆ กันไป หลายครูอาจารย์ได้ตีความหมายในธรรมที่แตกต่างกันไป แต่ละครูอาจารย์ก็เอาความเห็นของตัวเองเขียนลงไป คนยุคใหม่ได้อ่านก็จะเกิดความสับสน

ไม่ทราบว่าการสอนของครูอาจารย์ไหนผิด คำสอนของครูอาจารย์ไหนถูก ถ้ามีความเคารพเชื่อถือนับถือครูอาจารย์ใด เป็นพื้นฐานอยู่แล้ว ก็จะเชื่อในคำสอนของครูอาจารย์ของตัวเองอย่างฝังใจ และยอมรับเอาหมวดธรรมจากอาจารย์อย่างเต็มที่

ถ้าครูอาจารย์องค์ใดเขียนธรรมไว้แล้วอย่างถูกต้อง แต่ไม่มีผู้เคารพเชื่อถือ ธรรมะที่เขียนถูกต้องนั้นก็ไมอาจเป็นประโยชน์ต่อผู้นั้นได้ ทั้งพระและฆราวาสเองถ้ามีการศึกษาน้อยและไม่มีปัญญารอบรู้ในเหตุและผล ก็ไม่สามารถแยกแยะในความหมายของธรรมได้ ถึงจะมีความรู้ก็รู้ไปตามตำราที่จดจำมา ถ้าตำราเขียนมาถูกต้องก็มีความรู้และความเห็นถูกต้องไปด้วย ถ้าตำราเขียนมาผิดก็มีความรู้และความเห็นผิดไปด้วยเช่นกัน ถ้าเอาตำราที่ผิดไปสอนผู้อื่นก็มีความรู้ผิดและความเห็นผิดไปด้วย เรียกว่า มีความเห็นผิดในภาคปริยัติ เมื่อนำมาปฏิบัติก็จะเกิดเป็นผลในทางที่ผิดเกิดขึ้น ผู้ปฏิบัติอยู่ก็ไม่รู้ว่าเป็นวิธีที่ผิดและคิดว่าตัวเองปฏิบัติถูกต้องอยู่นั่นเอง

ในยุคนี้สมัยนี้จึงยากที่จะให้ทุกคนมีความเห็นที่ถูกต้องเหมือนกันได้ ก็เพราะได้รับการศึกษาในหมวดธรรมมาไม่เหมือนกัน แต่ละครูอาจารย์ก็อ้างอิงไปว่าเป็นพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าด้วยกันทั้งนั้น และครูอาจารย์

ผู้สอนก็มีเจตนาดีเช่นกัน จุดหมายก็เพื่อให้ผู้ปฏิบัติได้เข้าถึงซึ่งพระธรรม ตั้งความหวังว่าจะปฏิบัติให้ถึงซึ่งมรรคผลนิพพานด้วยกัน

หากย้อนหลังไปดูในสมัยพุทธกาล อ่านประวัติของพระอริยเจ้าทั้งหลายที่เป็น พระอริยเจ้าเจ้าฝ่ายบรรพชิตและพระอริยเจ้าฝ่ายฆราวาส แต่ละท่านมีการปฏิบัติอย่างไร จึงได้สำเร็จเป็นพระอริยเจ้าได้ พวกเราในยุคนี้ปฏิบัติอย่างไรจึงยากที่จะรู้เห็นในธรรม แล้วนำมาเปรียบเทียบกัน ดูก็จะรู้ในความแตกต่างกันได้อย่างชัดเจน ท่านได้ศึกษาพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้ามา ข้าพเจ้าก็ได้ศึกษาในหมวดธรรมมาเช่นกัน แต่ละท่านก็ตีความหมายในพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้ามา ใครมีความเห็นเป็นอย่างไรก็นำไปสอนผู้อื่นอย่างนั้น และเขียนเป็นคำสอนออกมาให้คนอื่นได้ศึกษาต่อไป ไม่มีใครพูดว่าตัวเองสอนผิดและเขียนหนังสือธรรมะผิดแต่อย่างใด มีหน้าซำยังยกตัวชมท่าน ไปโทษว่าผู้อื่นสอนธรรมะผิดและเขียนธรรมะผิดเรื่อยไป เราเป็นผู้สอนธรรมะถูกหรือเขียนหนังสือธรรมะถูกแต่ฝ่ายเดียว นี่เองจึงได้เกิดเป็นสายนั้นเกิดเป็นสายนี้มาตั้งที่รู้จักอยู่ในยุคปัจจุบัน ในสมัยครั้งพุทธกาล พุทธบริษัทได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้า หรือได้ฟังธรรมจากพระอริยเจ้าทั้งหลายมาไม่มีปัญหาอะไร เพราะผู้สอนธรรมได้สอน

เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ผู้ฟังก็ได้รับฟังในธรรมที่มี
เหตุผลอย่างเดียวกัน

ผู้ที่ได้ฟังธรรมในสมัยครั้งพุทธกาลฟังกันอย่างมีสติ
มีสมาธิ มีปัญญา พิจารณาแยกแยะในเหตุผลจนเข้าใจ
ได้นำเอาธรรมหมวดนั้นมาปฏิบัติก็ได้บรรลุธรรมเป็นพระ
อริยเจ้าในขั้นใดขั้นหนึ่ง ตามบุญบารมีของแต่ละท่านที่ได้
บำเพ็ญมา จะเป็นพระโสดาบัน พระสกิทาคามี พระอนาคามี
หรือได้บรรลุธรรมในระดับสูงเป็นพระอรหันต์ ขึ้นอยู่กับ
วาสนาบารมีที่ได้บำเพ็ญมาแต่ละท่านไม่เท่ากัน เหตุนี้การ
ได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้าในสมัยครั้งพุทธกาลจึง
เป็นไปได้ง่าย เพราะได้รับอุบายธรรมจากพระพุทธเจ้า
ที่ตรงกับจริตนิสัยของตัวเอง และตรงกับบารมีที่ตัว
เองได้บำเพ็ญมา จึงเรียกว่า ปฏิบัติธรรมสมควรแก่
ธรรม และได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้าเป็นจำนวนมาก
อุบายธรรมของพระพุทธเจ้าแต่ละหมวดหมู่พระองค์ให้
อุบายธรรมไม่เหมือนกัน ใครได้บำเพ็ญบารมีมาอย่างไร
พระองค์ก็ให้อุบายธรรมที่ตรงต่อบารมีของท่านผู้นั้น
เว้นเฉพาะผู้สร้างบารมีมาเหมือนกันจึงได้อุบายธรรม
เหมือนกัน

ฉะนั้นพวกเราจงศึกษาให้ดี มิใช่ว่าจะเอาหมวด

ธรรมใดมาปฏิบัติก็จะบรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้าได้ ถ้า
หมวดธรรมนั้นตรงกับบารมีที่เราได้บำเพ็ญมาก โชคดีไป
ถ้าเอาหมวดธรรมที่ไม่ตรงกับบารมีของตัวเองมาปฏิบัติ
ถึงจะเร่งความเพียรอย่างเข้มข้นเต็มที่อยู่ที่ตาม การจะได้
บรรลุมรรคผลเป็นพระอริยเจ้าก็เป็นไปไม่ได้ด้วยตนเอง
เหมือนกินยาไม่ถูกกับโรคไม่ว่าจะขยันกินสักปานใด
โรคก็จะไม่หายนี่ฉันใด การปฏิบัติธรรมก็เป็นฉันนั้น

พยานบุคคลที่พิจารณาอุบาย โดยใช้ปัญญา

ข้าพเจ้าจะยกบุคลลาธิษฐานขึ้นมาประกอบให้เห็นภาพได้ชัดเจน พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้มีมาในพระสูตรเป็นตัวอย่างมีจำนวนมากทีเดียว ถ้าจะนำมาเขียนให้ท่านได้อ่านทั้งหมดก็จะเป็นหนังสือเล่มใหญ่เกินไป จะอธิบายในบางเรื่องพอจะมองเห็นภาพเป็นตัวอย่างเท่านั้น

เมื่อสมัยครั้งศาสนาพระพุทธเจ้ากัศสไปมีกุมารีคนหนึ่ง นางได้บำเพ็ญปัญญาบารมีเป็นนิสัย นางได้ใช้ปัญญาพิจารณาความตายอยู่เป็นนิจ พิจารณาความตายที่จะมีแก่ตัวเอง พิจารณาความตายที่จะมีแก่คนอื่นสัตว์อื่น พิจารณาความตายที่คนอื่นสัตว์อื่นได้ตายไปแล้ว คนและสัตว์ที่มีชีวิตอยู่ก็จะตายในวันข้างหน้า นางพิจารณาอยู่อย่างนี้เป็นนิสัยในอิริยาบถทั้งสี่ จะยืน เดิน นั่ง นอน หรือทำงานอยู่ก็มีสติปัญญาพิจารณาความตายอยู่เสมอว่า ทุกคนเมื่อเกิดแล้วจะอยู่ได้ชั่วขณะแล้วตายจากกันไป ทรัพย์สินเงินทองสมบัติทั้งหลายที่มีอยู่ เมื่อความตายมาถึงแล้วสมบัติที่มีอยู่ก็ช่วยไม่ได้ เมื่อตายแล้วจะเอาสมบัติเหล่านั้นติดตามตัวไปไม่ได้เลย สมบัติทั้งหลายก็จะตกทอดแก่ลูกหลานต่อไป เมื่อลูกหลานตายไปก็จะสืบทอดต่อๆ กันไป ไม่มีใครๆ ถูกรกรรมสิทธิ์ในวัตถุธาตุของโลกนี้ได้ เพราะสมบัติเหล่านั้นเป็น

สิ่งอาศัยขณะที่มีชีวิตอยู่เท่านั้น นางใช้ปัญญาสอนใจตัวเองอยู่ทุกคืนวัน ใจได้เกิดความสลัดสังเวชที่เกิดตายซ้ำซากจำเจ ไม่คุ้มค่าต่อความทุกข์ที่ได้รับแต่ละวัน ยิ่งใช้ปัญญาพิจารณาความตายมากเท่าไร ยิ่งรู้เห็นรูปร่างไม่มีสาระมากขึ้น ใจไม่ยึดติดผูกพันในสิ่งใดๆ เมื่อนางตายไปก็ได้ไปเสวยสุขในเทวโลก เมื่อบุญกุศลหมดลงจึงได้มาเกิดเป็นมนุษย์ในชาติใหม่

ในชาตินี้นางได้มาเกิดในตระกูลทอหุก ในยุคที่พระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบันยังมีชีวิตอยู่ในวันหนึ่งพระพุทธเจ้าลงสู่ธรรมสภาเพื่อแสดงธรรม เมื่อพระองค์ขึ้นประทับบนธรรมมาสน์แล้ว ตามปกติพระองค์จะแสดงธรรมต่อไปในครั้งนั้นพระองค์กลับนิ่งเฉย เพราะนางกุมารีกรอหลอดตายยังไม่เสร็จ เมื่อนางกรอหลอดตายเสร็จ จึงได้ถือตะกร้าหลอดตายเดินผ่านมา นางได้มองเห็นมหาชนหนึ่งเงียบอยู่ก็ได้นั่งลงสังเกตดูเหตุการณ์ว่า มหาชนหนึ่งเงียบอยู่ด้วยเหตุอันใด มีเรื่องอะไรเกิดขึ้น ไม่มีเจตนาที่จะไปฟังธรรมแต่อย่างใด แต่ก็ได้ฟังธรรมโดยบังเอิญ

เมื่อนางกุมารีนั่งลงเท่านั้น พระพุทธองค์ก็เริ่มแสดงธรรมทันที หัวข้อที่เป็นอุบายธรรมที่พระองค์ยกขึ้นมาแสดงนั้นเป็นเรื่องความสิ้นสุดของชีวิต ไม่มีสิ่งใดอยู่คงที่ตลอดไปได้ ที่เรียกว่า เกิดขึ้นมาแล้วจะตั้งอยู่ได้เพียงชั่วขณะ จากนั้นก็ตายไป พระพุทธเจ้าอุปมาเหมือนกับหลอดตายเมื่อนำมา

ทอหูก เส้นด้ายในหลอดก็หมดไปนั่นนี่ใด ชีวิตของคนและสัตว์ที่เกิดมาจะอยู่ได้ชั่วขณะ ในที่สุดก็ตาย ชาติสี่คือดิน น้ำ ลม ไฟ ก็สลายกลายเป็นธาตุเดิมด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น

เมื่อนางได้ฟังธรรมเรื่องความสิ้นสุดของชีวิตที่พระพุทธองค์เปรียบเหมือนหลอดด้ายเพียงเท่านั้น นางจึงเกิดความเข้าใจแล้วใช้ปัญญาพิจารณาหลอดด้าย โอปนียโกห้อมเอาหลอดด้ายมาเปรียบกับชีวิตของตน ให้เป็นไปในสามัญลักษณะ เป็นสภาพที่คงอยู่ไม่ได้ ร่างกายทุกส่วนจะสมมุติว่าเป็นเราก็ก็นั่นไปชั่วขณะ และในที่สุดก็ต้องหมดสภาพสลายตายไปไม่มีสิ่งใดตั้งอยู่ได้ก็ฉนั้น เมื่อมาเข้าใจความเป็นจริงอย่างนี้ จึงเรียกว่า “ปัญญาได้เกิดขึ้นแล้ว”

นิสัยที่เคยได้ใช้ปัญญาพิจารณาความตายมาในชาติอดีต เกิดสะกิดใจให้ได้ติดต่อกันกับปัญญาใหม่ เชื่อมโยงต่อกันกับปัญญาเก่าที่เคยบำเพ็ญมา นางก็เกิดดวงตาเห็นธรรมตามความเป็นจริงว่า ทุกสิ่งที่เกิดขึ้นมาจะต้องมีความตายเป็นที่สิ้นสุดตั้งอยู่ไม่ได้ เมื่อมีปัญญารู้เห็นตามความจริงอย่างนี้ นางก็ได้บรรลุธรรมเป็นพระอรียเจ้าชั้นพระโสดาบันในขณะนั้นเอง

ให้พวกเราทั้งหลายได้เข้าใจการปฏิบัติธรรมในสมัยครั้งพุทธกาลเอาไว้ เพื่อจะได้สังเกตดูตัวเองว่าการปฏิบัติธรรมของเราเป็นไปในลักษณะนี้หรือไม่ ให้เราได้แก้ไขใน

ความเห็นของตัวเองให้เป็นสัมมาทิฏฐิ มีความเห็นที่ถูกต้องชอบธรรม ให้เป็นไปตามไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เป็นสัมมาทิฏฐิ มีความเห็นที่ถูกต้องตามความเป็นจริง นี่เองที่เรียกว่า ปัญญาได้เกิดขึ้นกับตัวเราแล้ว มิใช่ว่านั่งสมาธิให้จิตมีความสงบแล้วจะมีปัญญาเกิดขึ้น ความเห็นความเข้าใจอย่างนี้ไม่มีในคำสอนของพระพุทธเจ้าแต่อย่างใด ทำไมจึงเอามาสอนและปฏิบัติกันอย่างนี้ ถ้ามีจริง พอจะยกบุคคลในครั้งพุทธกาลมาเป็นพยานหลักฐานได้หรือไม่ ข้าพเจ้าได้ศึกษาประวัติของพระอรียเจ้ามากมายเหมือนกัน ไม่มีใครนั่งสมาธิจิตมีความสงบแล้วปัญญาได้เกิดขึ้นแต่อย่างใด ในยุคนี้ควรที่ไปศึกษาประวัติของพระอรียเจ้าในสมัยครั้งพุทธกาลดูบ้าง แล้วจะเข้าใจ และจะเปลี่ยนความเห็นผิดมาเป็นความเห็นถูกต้อง

ข้าพเจ้ากลัวพูดกลัวเขียนเพราะได้ศึกษาประวัติของพระอรียเจ้าในสมัยครั้งพุทธกาลมา พร้อมแล้วที่จะตอบคำถามที่ท่านมีความสงสัย ถ้าแน่จริงอย่าพูดลับหลังว่า ข้าพเจ้าพูดผิดเขียนหนังสือผิด ให้เอาประวัติของพระอรียเจ้าในสมัยครั้งพุทธกาลมาพูดกันด้วยเหตุและผล เอาพยานบุคคลมาเป็นตัวอย่างเพื่อเป็นหลักฐานยืนยันให้รู้กัน ข้าพเจ้าได้พูดได้เขียนออกมาอย่างนี้ มีพยานบุคคลเป็นหลักฐานอยู่แล้ว จึงกล้าพูด กล้าเขียนหนังสือให้คนได้อ่าน

อย่างเต็มตัว ไม่บังอาจที่จะไปแก้ไขพระไตรปิฎกแต่อย่างใด เพียงต้อง การให้คนได้เข้าใจในความหมายของพระไตรปิฎก ได้อย่างถูกต้องเท่านั้น พระไตรปิฎกมีความสมบูรณ์อยู่แล้ว แต่ผู้ที่มาตีความอรรถาธิบายขยายความมีหลายจุดที่ขาดเหตุผล ดังคำว่า นั่งสมาธิทำให้จิตมีความสงบแล้วปัญญา จะเกิดขึ้น นี้อะไรกัน ทำไมจึงสอนกันอย่างนี้และปฏิบัติกัน อย่างนี้ ในครั้งพุทธกาลพระพุทธเจ้าไม่ได้สอนพุทธบริษัท อย่างนี้เลย ในยุคนี้ทำไมจึงเขียนวิธีอย่างนี้ออกมาสอนให้ หลายๆ คนเข้าใจผิดกันมากมาย

ถ้าดูตำราในมรรค ๘ ปัญญาไม่ได้เกิดขึ้นจากสมาธิ ความสงบแต่อย่างใด สายทางของสมาธิความสงบจะเป็น ไปในอภิญญา เป็นรูปฌาน ๔ อรูปฌาน ๔ รวมกันเป็น สมาบัติ ๘ วิธี อย่างนี้มีพวกดาบสฤๅษีทำกันมาก่อน พระพุทธศาสนาจะอุบัติเกิดขึ้นในโลก ไม่มีดาบสฤๅษีท่าน ใดเกิดปัญญาจากสมาธิความสงบนี้เลย แม้พระพุทธเจ้าก็ เคยปฏิบัติในวิธีนี้เหมือนกัน พระองค์พิจารณาดูแล้วไม่เป็น วิธีที่จะนำไปสู่ความพ้นทุกข์ได้ พระองค์จึงได้ลาดาบสทั้ง สองหนีไปเสีย พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้แล้วว่า การทำสมาธิ ความสงบอย่างนี้ไม่เป็นไปเพื่อความหลุดพ้นจากกิเลสตัณหา ไม่เป็นไปเพื่อมรรค ผล นิพพาน เป็นเพียงขมกิเลสตัณหา ได้ชั่วขณะหนึ่งเท่านั้น

ปัญญาวิมุตติ เจโตวิมุตติ

เมื่ออธิบายในเรื่องสมาธิ ข้าพเจ้าก็จะอธิบายใน ๒ รูปแบบ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติได้ศึกษา ให้เข้าใจในสมาธิ ๒ รูปแบบนี้เอาไว้

๑. สมาธิความสงบ

๒. สมาธิความตั้งใจมั่น

จะอธิบายในสมาธิความสงบก่อน แล้วจะอธิบายใน สมาธิตั้งใจมั่น ว่าสมาธิทั้ง ๒ นี้มีความแตกต่างกันอย่างไร และเชื่อมโยงต่อกันอย่างไร ท่านผู้อ่านจะได้รู้ในหนังสือเล่มนี้

สมาธิความสงบนั้นผู้ที่ทำได้มีกลุ่มหนึ่ง ที่เรียกว่า กลุ่มนิสสัยเจโตวิมุตติ กลุ่มนี้ในชาติอดีตเคยเป็นดาบสฤๅษี บำเพ็ญในการเพ่งกลืนต่างๆ มีความชำนาญในสมาธิความ สงบมาก่อน ชำนาญในการเข้าฌานสมาบัติจนเป็นวสี เกิด มาในชาตินี้ได้มาบวชในพระพุทธศาสนา นิสัยความเคยชิน ในวิธีการทำสมาธิติดตัวมาอย่างไรก็ชอบใจในอย่างนั้น ได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าในวิธีเจริญสมาธิ วิธีเจริญ วิปัสสนาปัญญา แต่มาชอบใจในการเจริญสมาธิอย่างฝังใจ ได้ออกชุดงค์ไปในที่ต่างๆ ห่างไกลหมู่ชน พวกกันเจริญใน สมาธิความสงบอย่างแน่วแน่ต่อเนื่องกัน นิสัยเดิมเคยได้ บำเพ็ญในสมาธิมาก่อนใจก็มีความสงบได้ง่าย ทำให้ใจได้

รับความสงบเป็นรูปฌาน อรูปฌาน เกิดความว่างเปล่า
ภายในใจ ไม่มีอารมณ์ใดที่จะทำให้ใจกระเพื่อมได้

ขอยกตัวอย่าง ในครั้งพุทธกาลมีพระ ๓๐ รูป ได้ทำ
สมาธิความสงบจนถึงที่สุด ในวันหนึ่งพระผู้เป็นหัวหน้า
เรียกประชุมใต้ถ้ำมรณะเรื่องการทำสมาธิ ทุกองค์ได้พูดเหมือน
กันว่า ไม่มีอารมณ์แห่งราคะ ไม่มีกิเลสตัณหาอาสวะน้อย
ใหญ่ภายในใจแต่อย่างใด พระผู้เป็นหัวหน้าได้ประกาศว่า
ถ้าพวกเราเป็นเช่นนี้ด้วยกันทั้งหมดแล้ว พวกเราก็ได้พ้น
ไปแล้วจากกิเลสตัณหาทั้งหลาย ในบัดนี้พวกเราได้สิ้นจาก
อาสวะบรรลुरुธรรมเป็นพระอรหันต์ด้วยกันทั้งหมดแล้ว
ให้ทุกท่านเตรียมตัวออกเดินทางไปกราบพระพุทธเจ้า
เพื่อรับพยากรณ์ว่าพวกเราได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้ว

เมื่อเดินทางใกล้จะถึงวัด พระพุทธเจ้ามีญาณรู้ว่า
พระทั้ง ๓๐ รูปที่มานี้ มีความสำคัญตนผิดคิดว่าตัวเองเป็น
พระอรหันต์ เพียงทำสมาธิความสงบเข้าฌานสมาบัติได้
ซึ่งไม่ใช่แนวทางที่จะละกิเลสตัณหาได้เลย **สมาธิความสงบ
ฌานสมาบัติเป็นเพียงวิธีข่มกิเลสตัณหาไว้เท่านั้น**

พระพุทธเจ้าจึงให้พระอานนที่ไปบอกพระ ๓๐ รูป
นั้นว่า ในคืนนี้ให้ท่านทั้งหลายได้พักผ่อนในป่าชานี้ก่อน
พรุ่งนี้เช้าจึงไปกราบพระพุทธเจ้า พระ ๓๐ รูปก็หาที่พักใน
ป่าชานี้ ในขณะขณะนี้พระพุทธเจ้าได้เนรมิตศพหญิงสาว

วัยรุ่น ที่มีรูปร่างสวยงาม นอนหงายไม่มีผ้าปิดตัวเหมือน
คนนอนหลับมึนอยู่ในป่าชานี้คนเดียว พระรูปหนึ่งเดินไป
เห็นจึงเรียกพระองค์อื่นๆ มาดูด้วย พระ ๓๐ รูปที่มีความ
ชำนาญในการทำสมาธิความสงบ มีความชำนาญในการเข้า
ฌานสมาบัติ เมื่อมาเห็นอย่างนี้อารมณ์ของราคะที่ถูกสมาธิ
ความสงบในฌานสมาบัติข่มเอาไว้ก็เริ่มฟื้นตัว ทุกรูปเกิด
ความกำเริบในทางราคะหน้าแดงไปด้วยกัน

พระผู้เป็นหัวหน้าได้ประกาศว่า พวกเราได้ฟังธรรม
จากพระพุทธเจ้ามาแล้วในวิธีการเจริญวิปัสสนา ในคืนนี้ให้
พวกเราทั้งหลายได้พากันเจริญในวิปัสสนา ใช้ปัญญา
พิจารณาในอสุภะ ความสกปรกไม่สวยงามในรูปหญิงสาว
คนนั้น แยกส่วนแบ่งส่วนล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งสกปรกไปทั้งตัว
โอปนยิโก น้อมเข้ามาหาร่างกายตัวเอง ใช้ปัญญาพิจารณา
ในร่างกายตัวเองให้รู้เห็นเป็นความสกปรกเหมือนกัน
พิจารณาซากสกปรกภายนอก พิจารณาความสกปรก
ภายในร่างกายตัวเองให้รู้เห็นเป็นความสกปรกด้วยกัน

ในคืนนั้นพระ ๓๐ รูป ก็ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์
การปฏิบัติในวิธีทำสมาธิความสงบ และมีความชำนาญใน
วิธีทำฌานสมาบัติมาก่อน แล้วกลับมาฝึกในสมาธิตั้งใจมั่น
อันประกอบด้วยปัญญา เหมือนพระ ๓๐ รูป ที่ได้อธิบายมานี้
จึงได้ชื่อว่าพระอริยเจ้ากลุ่มเจโตวิมุติ ให้เราทั้งหลายได้

เข้าใจตามนี้

ผู้มีนิสัยเจโตวิมุตติจะมีความโดดเด่นในวิธีทำสมาธิ ความสงบ และชำนาญในการเข้าฌานสมาบัติ แต่ในขั้นตอนสุดท้ายก็ต้องมาทำสมาธิตั้งใจมั่นอันประกอบด้วยปัญญาอยู่นั่นเอง ไม่มีคำสอนของพระพุทธเจ้าตรัสไว้ในที่ไหนว่า เมื่อจิตลงสู่สมาธิความสงบแล้วให้ใช้ปัญญาพิจารณา การสอนกันอย่างนี้ผิดจากคำสอนของพระพุทธเจ้าตรัสไว้เป็นอย่างมาก

หลักเดิมพระพุทธเจ้าสอนว่า เมื่อจิตเป็นสมาธิความสงบแล้ว ให้จิตอยู่ในความสงบจนอิมัตถ์ อย่าไปบังคับให้ถอนอย่าไปทำความกดดัน เมื่อความสงบอิมัตถ์แล้วก็จะค่อยๆ ถอนตัวออกมาเอง ให้มีสติรู้ว่าสมาธิกำลังถอนตัว มีสติยับยั้งเอาไว้ในขั้นอุปจาระสมาธิ เรียกว่าสมาธิตั้งใจมั่นแล้วน้อมเข้าสู่ปัญญาหรือเจริญวิปัสสนาต่อไป นี่เป็นหลักเดิมที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสเอาไว้ ขอให้ท่านทั้งหลายที่สนใจในวิธีทำสมาธิต้องเข้าใจตามนี้

กลุ่มผู้มีนิสัยเป็นเจโตวิมุตติ ในสมัยครั้งพุทธกาลนั้นมีน้อย แต่ก็โชคดีที่ได้บวชเป็นพระในสมัยที่พระพุทธเจ้ามีชีวิตอยู่ พระองค์ก็ช่วยแก้ความเห็นผิดกลับมาเป็นความเห็นถูกต้อง เหมือนกับพระ ๓๐ รูป ที่ได้อธิบายมาแล้ว ถ้ามีผู้ทำสมาธิในยุคปัจจุบันเป็นเหมือนกับพระ ๓๐ รูปนี้

ในยุคนี้จะไม่มีการแก้ไขความเห็นผิดความสำคัญผิดนี้ได้เลย ก็ต้องปล่อยไปตามยถากรรม ดายไปเป็นพรหมมีอายุยาวนานทีเดียว ถึงจะมีบุญบารมีพร้อมที่จะเป็นพระอรหันต์ได้ในชาตินี้ก็หมดสิทธิ์ไป จะไม่มีใครๆ แก้ไขความเห็นผิดให้เป็นความเห็นถูกต้อง เพราะผู้ที่ทำสมาธิจิตมีความสงบดีหรือมีอภิญญาอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น ก็จะมีมานะอัตตาเกิดขึ้นเป็นคู่กัน จะเกิดโอหังจองหงอนลำพองตัว ไม่ยอมก้มหัวให้ใคร ไปเข้าใจว่าคนอื่นภาวนาปฏิบัติไม่ดี ไม่เก่งเหมือนตัวเอง ในบรรดาสาวกด้วยกันถึงจะเป็นพระอรหันต์ที่สมบูรณ์แล้วก็ตาม จะช่วยแก้ปัญหาผู้มีความเห็นผิดให้กลับตัวเป็นผู้มีความเห็นถูกต้องไม่ได้เลย เว้นเฉพาะผู้ที่เคยเกี่ยวข้องกันหรือเป็นคู่กรรมกันมากก็พอจะแก้ไขกันได้

ในยุคนี้มีผู้เป็นนิสัยเจโตวิมุตติอยู่บ้าง ดูตรงที่เขาทำสมาธิจะมีความสงบได้ง่ายหนึ่งอยู่นาน แต่ก็ไม่มีปัญญาแก้ปัญหาให้แก่ตัวเองได้ อาการของจิตเป็นอย่างไรก็ไม่มีการอธิบายรู้แต่อย่างใด จึงไปถามครูอาจารย์หลวงปู่หลวงตาถามในเรื่องอาการของจิตที่เกิดขึ้น ถ้าครูอาจารย์ผู้ที่ไม่เข้าใจ ก็จะตอบสั้นๆ ไปว่า การเป็นในลักษณะอย่างนี้มีความถูกต้องแล้วทำไปเถอะเท่านั้นเอง

ผู้มีนิสัยเจโตวิมุตติมาทำสมาธิความสงบในยุคนี้ย่อมทำได้ แต่มีปัญหายู่มากเพราะเอาความอยากเป็นตัวนำหน้า

การทำสมาธิด้วยความอยาก เช่น อยากให้จิตมีปัญญาเกิดขึ้น
อยากให้จิตมีความบริสุทธิ์ อยากละกิเลสตัณหา อยากเห็น
สวรรค์ อยากเห็นนรก อยากเห็นในชาติก่อนที่ผ่านมา อยาก
บรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้าชั้นนั้นชั้นนี้ ความอยากอย่าง
นี้จะเข้าทางกิเลสตัณหา สังขารจิตที่เป็นกิเลสมารจะหลอก
ใจให้เกิดหลงทางโดยไม่รู้ตัว ผู้ทำสมาธิที่มีความอยากดังที่
ได้อธิบายมานี้ จะต้องมีปัญหาเกิดขึ้นเป็น วิปัสสนูปกิเลส
๑๐ อย่างแฝงขึ้นจากจิต จะเกิดเป็นนิมิตในลักษณะต่างๆ
ให้ได้เห็นในรูปแบบต่างๆ จิตก็จะเกิดความลุ่มหลงไปตาม
นิมิตนั้นๆ

ในสมัยครั้งพุทธกาลก็มีผู้เป็นวิปัสสนูปกิเลสอยู่แล้ว
พระพุทธเจ้าได้ช่วยแก้ปัญหาคำความเห็นผิดกลับมาเป็นความ
เห็นถูกต้อง สามารถบรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้าได้ แต่ใน
ยุคนี้ถ้าใครเป็นในลักษณะนี้จึงยากที่จะแก้ไขได้ เพราะผู้เป็น
มีความเชื่อมั่นในตัวเองสูง จะไม่เชื่อใครๆ ที่มาเตือนว่าตัว
เองปฏิบัติผิดแต่อย่างใด ถ้าผู้เป็นในวิปัสสนูเหมือนกัน
มาพูดคุยผลของการปฏิบัติจะเข้ากันได้เป็นปีเป็นขลุ่ย
มีความรู้เห็นเป็นอย่างไรจะพูดคุยกันทั้งวันทั้งคืนก็ไม่จบสิ้น
จะพูดคุยในเรื่องนิมิตต่างๆ ที่เกิดขึ้น หรือพูดคุยธรรมะก็
เป็นดูเป็นตะได้ชัดเจนน่าเชื่อถือ ผู้ไม่รู้ก็จะเชื่อว่าเป็น
ธรรมะจริงแล้วเชื่อตาม ที่จริงแล้วก็เป็นธรรมะปลอมนั่นเอง

วิปัสสนูปกิเลส ๑๐

วิปัสสนูปกิเลส ๑๐ ข้อ เป็นอย่างไรนั้นให้ท่านศึกษา
ให้ดี ข้าพเจ้าจะอธิบายเป็นข้อๆ พอเป็นแนวให้ได้รับเอาไว้
เพราะวิปัสสนูปกิเลสเป็นตัวขัดขวางปิดเส้นทางแห่ง
มรรคผลนิพพาน ให้ท่านได้สังเกตดูตัวเองอยู่เสมอว่า
ลักษณะอย่างนี้เป็นวิปัสสนูข้อใดจะได้ระวังตัวเอาไว้ ถ้าได้
เกิดเป็นวิปัสสนูข้อใดข้อหนึ่งแล้วก็จะทำให้ใจไขว้เขวได้
เกิดความเห็นผิดแล้วมาคิดว่าตัวเองมีความเห็นถูกเรื่อยไป
จึงยากที่จะแก้ไขเยียวยาให้จิตเป็นปกติได้ ในต้นเหตุที่จะ
เกิดเป็นวิปัสสนูนี้เพราะทำสมาธิไม่มีปัญญารอบรู้ตนเอง

เปรียบได้กับขวดที่มีคราบยาพิษติดอยู่ภายในซึ่ง
มองไม่เห็น เมื่อใส่ยาที่มีคุณภาพลงไป สารที่เป็นพิษก็จะ
ดูดซึมเข้าไปในยา เมื่อนำมากิน ยาที่มีคุณภาพก็จะกลายเป็น
พิษด้วยกันทั้งหมด เกิดโทษแก่ตัวเองนี่ฉันใด ผู้ปฏิบัติ
ที่เป็นมิจฉาทิฎฐิ ความเห็นผิดที่ฝังแน่นภายในใจยังไม่ได้
แก้ไข เมื่อทำสมาธิจิตเริ่มมีความสงบได้แล้ว มิจฉาทิฎฐิ
ความเห็นผิดก็จะไปวอกกับสมาธิ จิตก็จะเกิดวิปลาสกลายเป็น
มิจฉาสมาธิเป็นวิปัสสนูปกิเลสขึ้นโดยไม่รู้ตัว จะเกิดภาพ
นิมิตต่างๆ จิตก็จะออกไปเกาะติดในนิมิตนั้นๆ ในขณะที่นั่ง

สมาธิจิตจะมีความเพลิดเพลिनั้งสมาธิได้นาน เหมือนกับว่า ภายเบาจิตเบาอยากจะนั่งในลักษณะนี้ต่อไป ในอีกระยะหนึ่งนิมิตต่าง ๆ ก็จะไม่เลือนลางหายไป ใจก็จะเกิดหวั่นไหวนั้งสมาธิต่อไปอีกไม่ได้ เกิดความหงุดหงิดจนนั้งสมาธิไม่ติดอีกต่อไป ในลักษณะนี้ผู้ทำสมาธิเพื่ออยากรู้อยากเห็นในสิ่งใด ก็จะถูกกิเลสमारหลอกใจให้หลงทางเกิดเป็นมิจจา ความเห็นผิด กลายเป็นวิปัสสนาโดยไม่รู้ตัวดังจะได้อธิบายเป็นหัวข้อดังนี้

๑. โอภาส ผู้ทำสมาธิเมื่อจิตมีความสงบได้นิดหนึ่ง ก็จะเป็นแสงสว่างขึ้นในลักษณะต่าง ๆ จิตก็จะพุ่งออกไปภายนอกเกาะติดอยู่กับแสงสว่างนั้น ๆ ความสว่างน้อยบ้างมากบ้าง มีหลายสีที่แตกต่างกันไปไม่เหมือนกัน ก็จะมีสุขเพลิดเพลินอยู่กับโอภาสความสว่างนั้น ๆ เมื่อความสว่างนั้นได้จางลงจะนั้งสมาธิต่อไปไม่ได้ ใจก็จะเกิดความหงุดหงิดออกจากการนั้งสมาธิทันที จิตจะมีความอาลัยอาวรณ์ในความสว่างนั้น ไม่อยากให้ความสว่างนั้นเสื่อมไป

๒. ปิติ ในขณะที่สมาธิจิตมีความสงบได้นิดหนึ่ง จิตก็จะเกิดความเอิบอ้อมใจ เกิดน้ำตาไหลขนพองสยองเกล้า นั้งอยู่จะมีความเบากายเบาใจ มีความเอิบอ้อมภายในใจอยู่ตลอดเวลา อยากให้เป็นอยู่ในลักษณะนี้นาน ๆ อาการที่

เกิดขึ้นลักษณะนี้ก็เพราะไม่มีปัญญารอบรู้ในความเห็นผิดของตัวเอง จึงเกิดความเข้าใจว่าคุณธรรมได้เกิดขึ้นกับใจเราแล้ว เมื่อปิติได้เสื่อมไปใจก็มีความอาลัยอาวรณ์ในปิตินั้น ๆ อยากให้เกิดความปิตินี้อยู่บ่อย ๆ ใจจะมีความสุข ผู้ที่ทำความสมาธิมีความอยากนำหน้าจะมีอาการลักษณะอย่างนี้เกิดขึ้น ผู้ทำสมาธิต้องระวังตัวให้ดี มีปัญญารอบรู้อยู่เสมอ

๓. ปัสสัทธิ เมื่อทำความสมาธิจิตมีความสงบได้นิดหนึ่ง จะเกิดความสังตกายสังตใจขึ้นมา ความสังตหมายถึงความเงียบ วิเวกวังเวงเหมือนนั้งอยู่ในที่ไหนก็ไม่รู้ หันหน้าหันหลังไปในทางทิศไหน นั้งอยู่ที่ไหนก็ไม่เข้าใจ ความสังตใจเหมือนได้ตัดขาดจากโลกภายนอกนี้ไป ความสงบสังตเหมือนตัวเองได้นั้งอยู่ในโลกนี้คนเดียว ไม่มีอารมณ์ใดมายุ่งเกี่ยวภายในใจให้กระเพื่อมแต่อย่างใด ในความรู้สึกเข้าใจมีความหนักแน่นในการทำสมาธิที่มั่นคง จะนั้งสมาธินาน ๆ ก็ยอมทำได้ไม่มีความกังวลในสิ่งใด ๆ ในลักษณะอย่างนี้เป็นอยู่ไม่นานก็เสื่อม ใจก็เกิดความอาลัยอาวรณ์อยากให้เป็นอยู่อย่างนี้ตลอดไป

๔. สุขะ เมื่อนั้งสมาธิจนจิตตั้งลงสู่ความสงบได้นิดหนึ่ง ก็จะมีสุขภายในใจได้เกิดขึ้นอย่างมากทีเดียว หายใจเข้าหายใจออกจะมีความสุขอยู่ตลอดเวลา เป็นความสุขที่เกิดจากการทำความสมาธิ มีความพอใจยินดีเป็นอย่างมาก

อยากให้ความสุขมีอยู่กับใจตลอดไป อีกไม่นานความสุขที่เกิดจากการทำสมาธิก็จะเสื่อมลง ความสุขก็จะหายไป ในลักษณะนี้ผู้ทำสมาธิจะมีความเสียดายอาลัยอาวรณ์ อยากให้มีความสุขต่อเนื่องกันอยู่เสมอ การทำสมาธิก็เพื่อต้องการให้เกิดความสุข หารู้ไม่ว่าความสุขที่เกิดจากสมาธินี้เป็นเหตุให้เกิดความลุ่มหลง เป็นโมหะสมาธิหลงในความ สุขไม่มีปัญญาครอบรู้แต่อย่างใด

๕. ญาณะ เมื่อจิตมีความสงบในสมาธิอยู่บ่อยๆ มี ญาณรู้เกิดขึ้น เป็นความรู้กระจับภายในใจเรื่องต่างๆ เป็นเรื่องทางโลกบ้างเป็นเรื่องทางธรรมบ้าง ในบางครั้งรู้ขึ้นเอง ในบางครั้งกำหนดอยากรู้ในสิ่งใดก็เกิดความรู้ขึ้นมา ความรู้ที่เกิดขึ้นในครั้งแรกส่วนมากจะเป็นความจริง จึงมีการลืมตัวไปว่า ญาณรู้ได้เกิดขึ้นแล้ว เกิดความเข้าใจผิดความเห็นผิดไปว่า ปัญญาญาณได้เกิดขึ้นในตัวเรา แล้ว รู้ในสิ่งใดก็อยากจะทำให้คนอื่นฟังอยู่เสมอ มักอวดตัวไปว่าเป็นผู้ภาวนาดีปฏิบัติเก่งกล้าสามารถ ครอบรู้ในสิ่งต่างๆ หารู้ไม่ว่าวิปัสสนูปกิเลสได้เกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัว เมื่อนานๆ เข้าความรู้ นี้จะเพี้ยนไปไม่เป็นจริงดังที่เคยเป็นมา

หากเป็นในลักษณะนี้จะมีการอวดด้วยยกตัวข่มคนอื่น ชอบไปตำหนิคนนั้นตำหนิคนนี้ว่าภาวนาปฏิบัติไม่ดีเหมือนเรา เพื่อให้คนอื่นยกย่องสรรเสริญ ยังเข้าใจไปว่าตัวเองมี

คุณธรรม เป็นโลกวิทู มีญาณรู้แจ้งโลก หารู้ไม่ว่าตัวเองเป็นวิปัสสนูปกิเลส ผู้ที่เป็นอย่างนี้จะเกิดมีมานะอัตตาสูง ไม่ยอมฟังคำคนอื่นตักเตือนตำหนิว่าผิดทางแต่อย่างใด ในชาตินี้จะแก้ไขความเห็นผิดไม่ได้เลย เพราะเป็นสังขารจิต หลอกตัวเองว่า ได้บรรลุธรรมเป็นขั้นโสดาบันบ้าง เป็นพระสกิทาคามี เป็นพระอนาคามี หรือเข้าใจไปว่าตัวเองได้บรรลุ เป็นพระอรหันต์ มีความมั่นใจในตัวเองว่าเป็นพระอริยเจ้าจริงๆ

หากมีคนถามว่าท่านผู้นั้นมีคุณธรรมในระดับไหน ถ้ามีความชอบใจกับท่านผู้นั้นก็จะพูดไปว่า มีคุณธรรมในขั้นนั้นขั้นนี้ไป ถ้าไม่ชอบใจในท่านผู้นั้นก็จะพูดว่าไม่มีคุณธรรมอะไรเลย ถ้าชอบพอกับใครที่เป็นสายเดียวกันจะยกย่องว่าเป็นเพชรน้ำหนึ่ง พูดเป็นเชิงนัยๆ ให้กลุ่มตัวเองได้รู้กัน เหตุนั้น ญาณะ ถ้าเกิดขึ้นกับใครแล้วในยุคนั้นจะแก้ไขไม่ได้เลย เป็นมัจฉาทิฎฐิ มีความเข้าใจผิดเห็นผิดไปจนตลอดจนวันตาย ญาณรู้นี้จะเกิดขึ้นจากการทำสมาธิที่ไม่มีปัญญาครอบรู้ในอาการของจิต จึงได้เกิดญาณนิमितขึ้นโดยไม่รู้ตัว

๖. อธิโมกข์ หมายถึง ความเชื่อเรื่องที่เกิดขึ้นทั้งหมดว่าเป็นเรื่องจริง เช่น โภภาส ความสว่างที่เกิดขึ้นปีติ ความเอิบอิมใจ บัณฑิติ ความสงัดกายสงัดใจ สุขะ ความสุขใจ ญาณะ ญาณรู้ที่เกิดจากใจ มีความเชื่อมั่นว่าทั้งหมดนี้

เป็นแนวทางที่จะนำไปสู่มรรคผลนิพพาน เมื่อมีความเชื่อมั่นปักใจลงไปอย่างนี้จึงยากที่จะเปลี่ยนความเห็นผิดได้ ใครจะมาอธิบายให้ฟังว่าเป็นลักษณะนี้ผิด ตัวเองก็มีความมั่นใจว่าเป็นแนวทางที่ถูกอยู่นั่นเอง ใครจะว่าเป็นมิจฉาทิฎฐิ มีความเห็นที่ผิด ก็ยืนยันว่าเป็นแนวทางที่ถูกตลอดไป จึงยากที่จะแก้ไขให้เป็นสัมมาทิฎฐิ มีความเห็นที่ถูกต้องชอบธรรมได้

ผู้ปฏิบัติควรศึกษาในความเชื่อของตัวเองให้ดี ไม่นั้นจะเป็นศรัทธาวิปยุต เชื่ออะไรลงมายที่ขาดจากเหตุผล ชอบให้คนอื่นมายกย่องตัวเองว่าเป็นผู้ภาวนาดีมีคุณธรรมสูง ถ้ามีผู้ภาวนาเป็นไปเหมือนกันกับเราจะฟังรู้เรื่องกัน จะพูดคุยกันทั้งคืนทั้งวันก็ไม่จบสิ้น ยิ่งทำสมาธิมีความสงบลึกลงไปเท่าไร มิจฉาทิฎฐิ ความเห็นผิดก็เกิดความรุนแรงมากขึ้น พุทธธรรมะได้ด้อยละเอียดล่อ ผู้ที่ไม่รู้ได้ฟังอย่างนี้ก็จะมี ความเข้าใจไปว่าพระอรหันต์สนทนาศรรมะกัน ที่จริงก็คือ บ้าในวิปัสสนูปุคคุยกันนั่นเอง

๗. ปัดคะ มีความเพียรอย่างแรงกล้า ไม่ว่าจะเดินจงกรม นั่งสมาธิ ก็ทำอย่างเอาเป็นเอาตายเลยทีเดียว อุบายในวิธีการภาวนาจะเป็นรูปแบบการทำสมาธิเป็นหลัก ยืนตัว จะยืนก็กำหนดจิตให้เป็นสมาธิ จะเดินก็กำหนดจิตให้เป็นสมาธิ จะนั่งก็กำหนดจิตให้เป็นสมาธิ จะนอนก็

กำหนดจิตให้เป็นสมาธิ แต่อุบายในทางสติปัญญาทำไม่เป็นเลย แต่ละวันแต่ละคืนจะมีความเพียรอย่างเข้มแข็งโดดเด่นเป็นอย่างมาก มีความสำรวมระวังสิ่งที่มาสัมผัสทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ได้เป็นอย่างดี ถ้ามีมิจฉาทิฎฐิ ความเห็นผิดฝังแน่นอยู่ในใจอยู่แล้ว จะภาวนาปฏิบัติทำสมาธิอย่างเข้มข้นอยู่ก็ตาม กำลังใจที่เกิดจากการทำสมาธิก็จะไปบวกกันกับมิจฉาทิฎฐิ ทำให้เกิดความเห็นผิดมากขึ้น จึงกลายเป็นมิจฉาสมาธิขึ้นโดยไม่รู้ตัว ในชาตินี้จึงหมดสิทธิ์ที่จะได้บรรลุเป็นพระอริยเจ้าชั้นใดชั้นหนึ่งทันที

๘. อุปัญฐาน มีสติระลึกรู้ได้เป็นเยี่ยม การเคลื่อนไหวไปมาของร่างกายทุกส่วน จะมีสติระลึกรู้ได้เท่าทันทุกอาการที่เคลื่อนไหว กิริยาทางกายจะเฉื่อยช้าไม่ผลุนผลัน การก้าวขาคุ้ชา การเหยียดแขนคู้แขนก็เฉื่อยช้า ในอิริยาบถต่างๆ จะมีสติระลึกรู้เท่าทันอยู่ตลอดเวลา เป็นผู้มึสติระลึกรู้ได้ทันต่อเหตุการณ์ แต่ไม่มีปัญญาที่จะนำเอาอุบายธรรมะมาพิจารณาให้เกิดความรู้เห็นตามความเป็นจริงแต่อย่างใด ในหลักอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ก็ว่ากันไปตามตำรา จะไม่มีปัญญาเป็นของตัวเอง และไม่สนใจที่จะใช้ปัญญาพิจารณาแต่อย่างใด มีเพียงสติระลึกรู้เท่าทันในอารมณ์ภายในใจแต่ละวันเท่านั้น ในบางครั้งมีอารมณ์ของกิเลสสังขารการปรุ้งแต่งเกิดขึ้น ก็ใช้สติระลึกรู้เท่าทันเอาไว้ในขณะหนึ่ง กิเลส

ต้นหาก็หลบตัวนอนเนื่องอยู่ภายในใจ เป็นอันว่าใช้สติ
สมาธิข่มกิเลสตัณหาสังขารไม่ให้ทำงานเท่านั้น

๙. อุเบกขา ทำใจให้มีความวางเฉยได้เป็นอย่างดี
ดีจะมีเรื่องอะไรเกิดขึ้นก็ทำใจไม่ให้เกิดความกังวลกับสิ่งใดๆ
เพราะใจได้วางเฉยอยู่ตลอดเวลา เรื่องอดีตที่ผ่านมาไปแล้วไม่
นำมาคิด เรื่องอนาคตก็ไม่ไปคำนึงคิดถึง จะรำพึงอยู่ใน
ปัจจุบัน ยืนหยัดอยู่ในความวางเฉย ไม่มีความห่วงไหวไป
ในสิ่งใดๆ ไม่มีความรัก ไม่มีความชัง โกรธเกลียดในสิ่งใด ใจ
ไม่กระเพื่อมไปตามกระแสของโลก ไม่มีอารมณ์ผูกพัน
เกี่ยวข้องในสิ่งทั้งปวง ไม่ห่วงในสิ่งนั้นไม่ติดใจในสิ่งนี้
มีใจวางเฉยแน่วแน่ในปัจจุบันทุกกาลเวลา ไม่มีปัญญา
พิจารณาให้รู้จริงเห็นจริงในสิ่งที่เป็นอย่างจริงได้เลย

๑๐. นิกันติ มีความยินดีพอใจในเรื่องที่เกิดขึ้น
ทั้งหมด อาการของจิตได้เกิดขึ้นจาก ข้อ ๑ ถึงข้อ ๙ เอา
มารวมตัวเป็นหนึ่งเดียวกันว่าเป็นแนวทางที่ถูกต้องอย่างพึงใจ
ผลของการปฏิบัติอย่างไรจะมียินดีพอใจอย่างมั่นคง เพียง
ดำรงชีวิตให้เป็นอยู่ไปวันๆ เท่านั้น มีความมั่นใจในตัวเอง
ว่าคุณธรรมระดับสูงได้เกิดขึ้นกับเราแล้ว เหมือนกับว่าไม่มี
ภาระใดๆ ที่จะต้องทำอีกต่อไป นี่คือการเห็นของผู้ที่เป็น
วิปัสสนูปกิเลสข้อสุดท้าย มีความพอใจในผลของการปฏิบัติ
ของตนอย่างพึงใจ ถ้าใครเป็นลักษณะนี้จะไม่มีการช่วย

เหลือได้เลย ถึงครูอาจารย์จะมีคุณธรรมระดับสูงก็ช่วย
เหลือไม่ได้ นี่เป็นมัจฉาทิฎฐิ ความเห็นผิดแต่ขั้นเริ่มแรก
แล้วมีความเห็นผิดเรื่อยมา ไม่มีทางที่แก้ไขได้เลย

ข้าพเจ้าให้ข้อคิดแก่ผู้ปฏิบัติทั้งหลายเอาไว้ ในเรื่อง
วิปัสสนูปกิเลส ๑๐ ข้อนี้ น้อยคนที่จะได้ศึกษาให้เข้าใจว่า
นี่เป็นภัยขัดขวางปิดเส้นทางของมรรคผลนิพพาน
วิปัสสนูปกิเลสเกิดขึ้นจากความเห็นผิดเป็นต้นเหตุ
วิปัสสนูปกิเลสหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า กิเลสमार
ผู้ทำสมาธิที่ไม่รู้จักมารทั้ง ๑๐ อย่างนี้จะมีปัญหาเกิดขึ้น
อย่างมาก เฉพาะผู้ทำสมาธิที่มีความอยากเป็นตัวเสริมจะ
เกิดเป็นมารหลอกใจได้ง่าย ถ้าทำสมาธิตามปกติธรรมดา
ไม่เป็นไร เพียงทำสมาธิเพื่อให้จิตได้พักผ่อนชั่วขณะหนึ่ง
เท่านั้น เพราะแต่ละวันเราได้ใช้งานทางความคิดไปตาม
กระแสของโลกตลอดทั้งวัน คิดเรื่องนั้นบ้างคิดเรื่องนี้บ้าง
จนจิตไม่ได้พักผ่อนได้เลย ถ้าทำสมาธิเพื่อให้จิตได้พักผ่อน
เท่านั้น วิปัสสนูปกิเลสหรือกิเลสमारก็ไม่เกิดขึ้นแต่อย่างใด
การพักผ่อนใจคือการทำสมาธิที่มีความจำเป็น เหมือนงาน
ทางโลกมีหลายสาขาอาชีพ งานทางราชการ งานของพวก
พ่อค้าพานิช หรืองานกรรมกร มิใช่ว่าจะทำงานตลอดทั้งวันได้
เมื่อเหนื่อยก็ต้องมีการพักผ่อนเพื่อให้เกิดมีพลังทำงานต่อ
ไปได้ฉับใจ การทำสมาธิเพื่อให้จิตได้พักผ่อนก็ฉับนั้น

วิปัสสนูปกิเลส ๑๐ อย่างก็จะไม่เกิดขึ้น ฉะนั้นผู้ทำสมาธิอย่างทำด้วยความอยากมากตตันใจตัวเองให้เกิดความอยากดังได้อธิบายมาแล้ว

การภาวนาปฏิบัติเป็นอุบายวิธีแก้ปัญหของใจโดยเฉพาะ ผู้ปฏิบัติต้องตั้งหลักให้ถูกกับทิศทางในจุดเริ่มต้นให้ถูกในหลักสัมมาทิฐิ ฝึกใจให้มีความเห็นที่ถูกต้องชอบธรรมเอาไว้ เมื่อปฏิบัติไปจะไม่เกิดปัญหาในภายหลังให้รู้จักอนุโลม ปฏิโลม ผ่อนหนักผ่อนเบาไปในตัว

เปรียบได้กับวิ่งรถตามเส้นทางที่ไม่เคยไป ต้องขับรถมีความระวังเป็นพิเศษ ทางที่โค้ง ทางหักศอก ควรใช้ความเร็วเท่าไรจึงจะมีความปลอดภัย หากรถวิ่งไปด้วยความเร็วสูงจนบังคับรถไม่ได้ เกิดแหกโค้งจะส่งผลอันตรายต่อชีวิตได้ ถ้าคนขับรถดี รถมีความสมบูรณ์ ทางก็เรียบ และรอบรู้แผนที่เส้นทาง เมื่อครบในเหตุสี่อย่างนี้จะถึงจุดหมายปลายทางที่ต้องการแน่นอน ถ้าคนขับรถไม่ดี รถก็ไม่ดี เส้นทางเป็นหลุมเป็นบ่อขรุขระ และไม่รู้แผนที่เส้นทางรับรองว่าไปไม่ถึงไหนเลย นี่ฉันใด การปฏิบัติก็ฉันนั้น การปฏิบัติเพื่อให้ถึงจุดหมายคือมรรคผลนิพพานนั้น ถ้าผู้ศึกษามีอุบายวิธีปฏิบัติที่ถูกต้องตั้งแต่จุดเริ่มต้นแล้ว จะถึงจุดหมายปลายทางโดยไม่ต้องลั้งเลสงสัย

ที่ได้อธิบายในเรื่องของผู้มีนิสัยใจโตวิมุติ มาให้ท่าน

ผู้อ่านได้รู้อย่างนี้ ก็เพื่อให้ท่านได้สำรวจดูตัวเองว่าเป็นนิสัยใจโตวิมุติ หรือเป็นนิสัยปัญญาวิมุติกันแน่ ถ้าเราไม่รู้จักนิสัยตัวเองก็ยากที่จะหาหมวดธรรมมาประกอบให้เข้ากันกับนิสัยตัวเองได้ เหมือนกินยาไม่ถูกกับโรค กินยาทุกวันโรคก็ไม่หาย นี่ฉันใด การปฏิบัติก็เป็นไปฉันนั้น

ปัญญาวิมุตติ

ปัญญาวิมุตติและเจโตวิมุตติมีอยู่ในคนเดียวกัน แต่ที่ต่างกันเป็นเพราะนิสัยที่ได้บำเพ็ญมาไม่เหมือนกัน ผู้มีนิสัยเจโตวิมุตติได้แก่ ผู้ที่บำเพ็ญบารมีเหมือนพวกดาบสฤๅษีที่ได้บำเพ็ญในสมาธิความสงบ บำเพ็ญมานานมาแล้วอย่างสมบูรณ์ เมื่อท่านเหล่านี้ได้มาเกิดในชาตินี้ การปฏิบัติก็ต้องเริ่มต้นจากการบำเพ็ญจนทำสมาธิให้มีความสงบไปก่อน เมื่อจิตมีความสงบแล้วจะถอนตัวออกมาอยู่ในขั้นอุปจารสมาธิที่เรียกว่า สมาธิความตั้งใจมั่น แล้วน้อมไปสู่ปัญญาพิจารณาในสังขารตามความเป็นจริง เมื่อรู้แจ้งเห็นจริงตามความเป็นจริงแล้ว ก็จะได้สำเร็จเป็นพระอริยเจ้าชั้นใดชั้นหนึ่ง ตามบารมีที่ตัวเองได้บำเพ็ญมา ถ้าเป็นในลักษณะนี้จึงได้ชื่อว่าผู้มีนิสัยเจโตวิมุตติ

ผู้มีนิสัยในปัญญาวิมุตติ ในชาติก่อนเคยได้บำเพ็ญในทางปัญญาบารมีมาแล้ว เมื่อมาเกิดใหม่ได้ปฏิบัติภาวนา จะทำได้เพียงสมาธิความตั้งใจมั่นเท่านั้น แต่จะมีความโดดเด่นในทางปัญญาเป็นอย่างยิ่ง เมื่อสมาธิ ความตั้งใจมั่นจับคู่กันกับปัญญามีความสมบูรณ์พร้อมแล้ว หากพิจารณาในสังขารใดก็จะมีความรู้แจ้งเห็นจริงตามความเป็นจริงใน

สังขารนั้น และได้สำเร็จเป็นพระอริยเจ้าชั้นใดชั้นหนึ่งตามบารมีที่ตัวเองได้บำเพ็ญมา ถ้าเป็นในลักษณะนี้จึงเรียกว่าผู้เป็นปัญญาวิมุตติ ขอให้ท่านทั้งหลายได้เข้าใจตามนี้ หรือหากใครตีความหมายเป็นไปอย่างอื่นให้ถือว่าตัวใครตัวมัน หรือหากท่านยังมีความสงสัยอยู่อีกให้มาถามข้าพเจ้าโดยตรง มีความพร้อมที่จะอธิบายให้ท่านเข้าใจได้ เพราะในยุคนี้มีผู้ตีความในพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าแตกต่างกันไป แต่ใครจะตีความในพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าได้ถูกต้องที่สุดนั้น ก็เป็นความเห็นของท่านผู้นั้น

ผู้มีนิสัยปัญญาวิมุตติ เมื่อศึกษาวิธีแล้วนำมาปฏิบัติจะเป็นของง่ายสำหรับท่านผู้นั้น อูบายในการปฏิบัติไม่มีความสลับซับซ้อนที่ยุ่งยาก ในสมัยครั้งพุทธกาล ผู้มีนิสัยเป็นปัญญาวิมุตติ ได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้า หรือได้ฟังธรรมจากพระอริยเจ้าทั้งหลาย สามารถบรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้าชั้นใดชั้นหนึ่งในขณะนั้นเป็นจำนวนมาก หรือยังไม่สำเร็จเป็นพระอริยเจ้าในขณะนั้น แต่ได้นำอูบายธรรมที่รู้ร่ำอยู่แล้วไปปฏิบัติ ก็ได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้าได้เช่นกัน จะไปถามท่านเหล่านั้นว่าสมาธิความสงบเป็นอย่างไร ฌานนั้นฌานนี้เป็นอย่างไรท่านเหล่านั้นจะไม่รู้ เพราะท่านเหล่านั้นเป็นนิสัยปัญญาวิมุตติ เพียงทำสมาธิตั้งใจมั่นได้แล้วใช้ปัญญาพิจารณาสังขาร มีความรู้แจ้งเห็นจริงในสังขาร

ก็ได้บรรลุปะเป็นพระอรียเจ้าเท่านั้น

ผู้มีนิสัยปัญญาวิมุตติในสมัยครั้งพุทธกาลมีจำนวน มากถึง ๗๐ เปอร์เซนต์ การปฏิบัติของผู้มีปัญญาวิมุตติไม่มี ขั้นตอนที่ยุงยาก ไม่มีพิธีไม่มีรูปแบบที่ตายตัว อยู่ใน ที่ไหนก็ใช้ปัญญาพิจารณาในสังขธรรมได้ จะยืน เดิน นั่ง นอน ทุกอิริยาบถก็จะใช้ปัญญาพิจารณาได้ทุกเมื่อ แม้ทำงาน อะไรรออยู่ก็น้อมเอางานที่เราทำมาเป็นอุบายในทางปัญญาได้ อุบายธรรมที่จะนำมาเป็นองค์ประกอบทางปัญญามีมากมาย ถ้าเราเข้าใจในหลักของไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ในทุกสถานที่ที่มีสังขธรรมเต็มไปหมด ไม่ว่าจะอยู่ในน้ำ บนบก หรือสถานที่แห่งใดในโลกนี้ แม้อาปลายเข็มเจาะแทงลงไป ที่ไหนจะถูกสังขธรรมความจริงในที่แห่งนั้น

ฐานะของผู้ปฏิบัติมี ๒ อย่าง คือ

๑. คันถฐานะ คือ ฐานะในภาคการศึกษา

๒. วิปัสสนาฐานะ คือ ฐานะในการใช้ปัญญาพิจารณา ฐานะทั้งสองนี้ผู้ปฏิบัติต้องศึกษาให้เข้าใจ แล้วใช้ ปัญญามาพิจารณาให้รู้แจ้งเห็นจริงตามความเป็นจริงในสิ่ง นั้นๆ ภาคการศึกษาจึงเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญ ไม่ว่าจะงาน ทางโลกหรืองานทางธรรม ต้องศึกษาให้รู้ก่อนทั้งนั้น เพราะ โลกกับธรรมอยู่ในกลุ่มเดียวกัน ถ้าไม่รู้จักธรรมก็จะมอง เป็นโลกไปเสียทั้งหมด ถ้าผู้รู้จักธรรมก็สามารถใช้ปัญญา

พิจารณาโลกให้เป็นธรรมได้ และสามารถตีความหมาย แยกธรรมออกจากโลกได้อย่างชัดเจน

เปรียบได้กับ น้ำฝนเป็นน้ำที่ใสสะอาดจิตสนิทโดย ธรรมชาติ หากน้ำฝนนั้นตกลงสู่มหาสมุทร รวมอยู่ในน้ำ ทะเลก็จะเค็มไปด้วยกัน จะตักมาอม มาแตะปลายลิ้นเพื่อ แยกแยะหาน้ำจืดนั้นจะ 모르เลย การแยกน้ำเค็มและน้ำจืด ออกจากกันได้ ต้องมีเทคโนโลยีอันทันสมัยเข้าไปกลั่นกรอง จึงจะแยกเอาน้ำจืดออกจากน้ำเค็มได้ นี่ฉันใด การปฏิบัติ ธรรมก็ฉันนั้น การจะแยกจิตอันบริสุทธิ์ออกจากกิเลสตัณหา อวิชชาได้ ไม่ใช่ใช้เพียงหลับตานั่งสมาธิให้ใจมีความสงบ หรือ เข้าฌานนั้นฌานนี้ได้ กิเลสตัณหาอวิชชาจะเหือดแห้งไปด้วย วิธีเช่นนี้หาใช่ไม่ ดังคำบาลีที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า

ปัญญาเย ปริสุทฺธิ

จิตจะมีความบริสุทธิ์ได้เพราะปัญญา

ไม่มีใครบรรลุธรรมเป็นพระอรียเจ้าได้เพราะสมาธิ ความสงบในฌานแต่อย่างใด ให้เราได้เปลี่ยนความเห็นเสีย ใหม่ ไม่เช่นนั้นจะไปหลงในสมาธิความสงบ หลงอยู่ใน ฌานตลอดไปชั่วกาลนาน

ปฏิบัติธรรมให้ถูกกับนิสัยของตนเอง

ผู้มีนิสัยปัญญาวิมุติจะง่ายในการปฏิบัติธรรม เพราะเป็นนิสัยอุคตัตถัญญ เป็นผู้รู้เห็นธรรมได้ง่าย ถ้าไปทำตามพวกมีนิสัยเจโตวิมุติ ซึ่งเข้ากันไม่ได้กับนิสัยของตัวเอง จึงกลายเป็นของยาก ทั้งที่ตัวเองมีสติ สมาธิ ปัญญา อยู่ในตัวอยู่แล้ว กลับหลงประเด็นจับหลักเดิมในนิสัยของตัวเองไม่ได้ จึงได้เกิดความสับสนวุ่นวาย เปรียบได้กับ เราเอาเงินซ่อนไว้ในกระเป๋าของตัวเอง แต่ก็หลงลืมไปคิดว่าตัวเองไม่มีเงิน เมื่อหิวข้าวปลาอาหารก็ไม่มีเงินที่จะซื้อกิน จึงทำให้ตัวเองเกิดความอดอยากหิวโหย ให้เราค้นดูกระเป๋าของตัวเองบ้างก็จะรู้เห็นเงินในกระเป๋านั้น

ความเข้าใจผิดว่าเราไม่มีสติ ไม่มีสมาธิ ไม่มีปัญญา จึงเป็นปัญหาในการปฏิบัติธรรมเป็นอย่างมาก เพราะผู้มีนิสัยปัญญาวิมุติมีอุปายการปฏิบัติไม่เหมือนกับผู้มีนิสัยเจโตวิมุติอยู่แล้ว ส่วนใหญ่ในสมัยครั้งพุทธกาลหรือในยุคปัจจุบันจะมีนิสัยปัญญาวิมุติ แต่ไปปฏิบัติในวิธีเจโตวิมุติจึงเข้ากันไม่ได้เพราะไม่เป็นนิสัยของตัวเอง ตั้งคำโบราณว่า **เห็นช้างขี้ ก็ขี้ให้เหมือนช้าง** จะเลียนแบบให้เหมือนกับช้างให้ได้ เมื่อมาเข้าใจตัวเองว่ามีนิสัยปัญญาวิมุติแล้ว

ก็ปฏิบัติให้เป็นไปตามนิสัยของตัวเองเสียจึงจะได้รับมรรคผลในชาตินี้

หากมีคำถามว่า จะรู้ได้อย่างไรว่าเรามีนิสัยอะไร การจะรู้นิสัยของตัวเองนั้นไม่ยาก ให้สังเกตดูตัวเองในขณะนั่งสมาธิ จะใช้บริกรรมอะไรก็ได้ หรือไม่ต้องใช้คำบริกรรมเลยก็ได้ เพียงมีสติระลึกอยู่ในลมหายใจเข้า มีสติระลึกอยู่ในลมหายใจออก ทำให้เป็นปรกติ อย่างอดทน อย่างบังคับใจตัวเอง นั่งในท่าสบายหายใจปกติ เพียงมีสติระลึกอยู่ในลมหายใจ ทำอยู่อย่างนี้ได้นานหรือไม่นานก็จะรู้ตัวเอง

วิธีง่ายๆ ที่จะตรวจสอบนิสัยของตัวเอง คือ เมื่อจิตรวมอยู่เป็นหนึ่ง เรียกว่าสมาธิตั้งใจมั่นได้ จากนั้นไปจิตก็จะค่อยๆ ลงสู่ความสงบเป็นอัปนาสมาธิ ถ้าเป็นในลักษณะนี้ให้เข้าใจตัวเองว่า **เราเป็นนิสัยเจโตวิมุติ** ผู้มีนิสัยปัญญาวิมุติมีการนึกคำบริกรรมทำสมาธิเหมือนกัน จิตจะรวมลงเป็นหนึ่งเป็นสมาธิความตั้งใจมั่นได้ จะทำให้จิตลงสู่ความสงบลึกต่อไปอีกไม่ได้ ผู้มีนิสัยปัญญาวิมุตินี้จะทำได้เพียงสมาธิความตั้งมั่นได้เท่านั้น จากนั้นจะมีความอยากจะคิดในเรื่องนั้นเรื่องนี้ ถึงจะตั้งจิตให้มานึกคำบริกรรมทำสมาธิอีกก็นึกได้ไม่กี่นาทีแล้วคิดอีก ถ้าเป็นในลักษณะนี้ก็ให้รู้ตัวเสียว่า **เราเป็นนิสัยปัญญาวิมุติ** เมื่อจิตมีสมาธิตั้งใจมั่นได้เมื่อใจอยากจะคิดก็ตั้งใจใช้ปัญญาคิด

พิจารณาไปได้เลย เพราะนิสัยเราเป็นอย่างนี้ก็ต้องใช้วิธีนี้ต่อไป ให้เข้าใจตามนี้

เราต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามนิสัยของตัวเอง ไม่ต้องฝักใฝ่มุ่งหมายเพื่อจะให้จิตมีความสงบอีก ถึงจะอย่างไรก็เป็นสมาธิความสงบไม่ได้ ทำให้เสียเวลาเหนื่อยเปล่าไม่ได้ประโยชน์อะไร เพราะนิสัยของผู้มีปัญญาวิมุตติจะทำได้เพียงสมาธิความตั้งใจมั่นเท่านั้น เมื่อสมาธิตั้งใจมั่นกับปัญญาได้ทำงานร่วมกันแล้วจะเกิดพลังที่โดดเด่นเข้มแข็งได้รู้ได้เห็นอะไรไม่เสียไปเปล่า จะนำเอาเรื่องนั้นๆ มาเป็นอุบายพิจารณาให้เป็นธรรมะในสิ่งนั้นให้ได้ สิ่งใดมีความเปลี่ยนแปลงอย่างไร ให้น้อมเข้ามาเปรียบเทียบกับความเปลี่ยนแปลงของตัวเองทุกครั้งไป สิ่งใดที่มองเห็นว่าหมดสภาพไปไม่มีในสมมติเดิม ก็ใช้ปัญญาพิจารณาในสิ่งนั้นลงสู่หนัตตา โอปนยิโก น้อมเข้ามาหาตัวเองอยู่เสมอ พิจารณาว่า ร่างกายเราทุกส่วน ก็ จะแตกสลายสิ้นสภาพไปเหมือนสิ่งเหล่านั้นอย่างแน่นอน ไม่มีสิ่งใดยืนยงคงอยู่ตลอดไปในโลกนี้ได้

พระอริยเจ้าที่มีนิสัยปัญญาวิมุตติในสมัยครั้งพุทธกาลนั้นมีมาก ในยุคนี้สมัยนี้หากมีพระพุทธเจ้ามาอุบัติเกิดขึ้นในโลก ก็จะมีผู้ได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้าเป็นจำนวนมากที่เตียวดูจากในสถานที่ต่างๆ ได้พากันปฏิบัติอย่างเอาจริง

เอาจึงมีอยู่ทุกหนแห่ง วิธีการปฏิบัติจะเน้นหลักในวิธีทำสมาธิความสงบ หากผู้มีนิสัยปัญญาวิมุตติได้ไปฝึกทำสมาธิความสงบนี้จึงทำไม่ได้แต่ผู้สอนก็บอกว่าอย่าคิดในเรื่องอะไรนะ จิตจะฟุ้งซ่าน

ด้วยการสอนอย่างนี้ ผู้ปฏิบัติจึงไม่มีปัญญาพิจารณาในสังขารที่ไหนก็สอนให้จิตอยู่ในปัจจุบันจะยืน เดิน นั่ง นอนก็ให้จิตอยู่ในปัจจุบัน ถ้าเช่นนั้นก็ไม่ต้องทำอะไรอยู่เฉยๆ ในลักษณะนี้ความเจริญจะเกิดขึ้นได้อย่างไร น่าจะทวมไฟจะไหม้ก็จะปล่อยให้เป็นไปตามธรรมชาติ ไม่คิดหาวิธีป้องกันภัยทั้งหลายนี้เลย ถ้ามีการเจ็บป่วยไข้ไม่สบายก็ไม่คิดหาวิธีที่จะรักษา เมื่อกิเลสตัณหากำเริบก็ไม่มีปัญญาที่จะแก้ไข ปุถุชนคนธรรมดาที่กิเลสตัณหายังมีอยู่เต็มหัวใจ เมื่อตายไปในชาตินี้กิเลสตัณหาก็ตะพาให้จิตไปเกิดในอนาคตชาติหน้าอยู่นั่นเอง มิใช่ว่ารักษาจิตให้อยู่กับปัจจุบันจิตมีความสงบแล้วกิเลสตัณหาจะหมดไปได้

สติ สมาธิ ปัญญา

สติ สมาธิ ปัญญา ทั้ง ๓ อย่างนี้ เป็นสมบัติที่มีอยู่กับมนุษย์ทุกคน ไม่ว่าจะยุคใดใครเกิดมาในโลกนี้ จะมีสติ สมาธิ ปัญญา ติดตัวมาด้วยกันทั้งนั้น ในวัยเด็กอ่อน สติ สมาธิ ปัญญา มีอยู่แต่ยังไม่ทำงาน ยังไม่แสดงออกมาให้ปรากฏ เมื่ออายุ ๒-๓ ปี สติ สมาธิ ปัญญา ก็เริ่มทำงานได้ เหมือนกับต้นมะม่วงที่อยู่ในเมล็ดมะม่วง จะผ่าออกดูก็ไม่เห็นต้นมะม่วงแต่อย่างใด เมื่อเอาไปเพาะในดินต้นมะม่วงก็จะเกิดขึ้นจากเมล็ดมะม่วงเอง นี่ฉันใด สติ สมาธิ ปัญญา ในวัยเด็กก็ฉันนั้น

ในวัยเด็ก ๒-๓ ปี จึงมีสติระลึกได้ในสิ่งใดๆ ได้ สมาธิ ความตั้งใจมั่นในการทำการพูดก็เห็นได้ชัด ปัญญาในการพิจารณาก่อนทำก่อนพูดก็เป็นไปตามปัญญาในวัยเด็ก การทำผิดพูดผิดคิดผิด การทำถูกพูดถูกคิดถูก เด็กก็ยังไม่รู้ว่าผิดถูกเป็นอย่างไร แต่เมื่อโตขึ้นมา สติ สมาธิ ปัญญา ก็ทำงานได้อย่างเต็มที่ ถ้าไม่มีธรรมที่สุจริต ไม่มีหิริความละอายแก่ใจ ไม่มีโอตตปปะความเกรงกลัวต่อผลของบาป สติ สมาธิ ปัญญา ที่มีอยู่จะเป็นเครื่องมือประกอบในการทำชั่ว พูดชั่วคิดชั่วได้ จะกลายเป็นมิจฉาสติ ระลึกในทางที่ผิด

มิจฉาสมาธิ จะตั้งใจมั่นในทางที่ผิด ปัญญาการคิดในเรื่องต่างๆ ก็จะใช้คิดในทางที่ผิด มีความคิดที่เห็นแก่ตัวเอาประโยชน์ตนเป็นหลัก หรือเพื่อผลประโยชน์ของพวกพ้องในกลุ่มของตัวเอง ที่เรียกว่า คนพาลสันดานชั่ว ไม่กลัวความผิด คิดหาประโยชน์ส่วนตนเพียงอย่างเดียว เป็นวิธีหาความสุขอยู่บนความทุกข์ของคนอื่น เป็นผู้มีนิสัยเห็นแก่ตัว เป็นในลักษณะนี้นักปราชญ์ไม่สรรเสริญ สังคมเมินหน้าหนี นี่คือ เอาสติ เอาสมาธิ เอาปัญญา ไปใช้ในทางไม่ชอบธรรม จึงเป็นมิจฉาสติ มิจฉาสมาธิ มิจฉาปัญญา โดยไม่รู้ตัว เปรียบเหมือนอาวุธที่ร้ายแรงทำลายล้างได้ทุกอย่าง ถ้าหากอาวุธนี้อยู่ในหม้อตำรวจ ทหาร จะใช้อาวุธปราบปรามศัตรูคู่อริได้ทุกกาลเวลา ถ้าอาวุธนี้อยู่ในมือของศัตรูเราจะเป็นผู้แพ้ตลอดไป ฉะนั้นผู้ปฏิบัติต้องมีสัมมาทิฐิ ความเห็นที่ชอบธรรม เป็นฐานรองรับสติ สมาธิ ปัญญา ไว้ให้ดี มีสัมมาทิฐิ ความเห็นที่ชอบธรรมก็ฉันนั้น

พระพุทธเจ้าได้ประกาศศาสนาเผยแผ่ธรรมะเข้าสู่พุทธบริษัททั้งหลาย พระองค์ได้อธิบายแจกแจงในเรื่องความผิดความถูกให้แก่พุทธบริษัททั้งหลายให้เข้าใจให้เหตุผลประกอบอย่างชัดเจนว่า ถ้าทำผิดจะมีผลที่ผิดตามมา ถ้าพูดผิดก็จะมีผลในทางที่ผิดตามมาเช่นกัน ข้อสำคัญคือหากมีความเห็นผิด การทำการพูดก็จะผิดไปตาม

กัน เพราะทุกคนมีความเห็นผิดอยู่ในตัวอยู่แล้ว แต่ไม่รู้ใน
ความเห็นผิดของตัวเองจึงได้ทำผิดพูดผิดมาแล้วจนเคยตัว

พระพุทธเจ้าจึงได้ยกอุทาหรณ์เปรียบเทียบด้วย
เหตุผล ให้คนที่ฟังยอมรับความจริง ที่พระพุทธเจ้านำมา
อบรมสั่งสอนเป็นสัจธรรมความจริง ที่มีอยู่ในตัวบุคคล
ที่เกิดมาในโลกนี้ จึงเรียกว่า สัจธรรมนี้เป็นของเก่า
พระพุทธเจ้าก็ยกเอาเรื่องเก่าๆ ที่เราประพฤติก็น้อมมาเป็น
อุปมาในการสอนเรียกว่า เอาเรื่องของคนมาสอนคน แต่
ก่อนมีความเข้าใจว่ามีความเห็นอย่างนี้ถูก เมื่อพระพุทธเจ้า
ตรัสว่าความเห็นอย่างนี้ผิด ผู้รับฟังด้วยปัญญาที่มีเหตุผลจึง
ยอมรับความจริง

ในจุดเริ่มต้นพระพุทธเจ้าต้องการให้คนรู้จักความ
ผิดของตัวเอง เมื่อรู้จักความผิดของตัวเองแล้ว จึงเปลี่ยน
จากความเห็นผิดมาเป็นความเห็นถูกได้ ที่เรียกว่า สัมมาทิฐิ
มีความเห็นที่ถูกต้องชอบธรรม เมื่อมีความเห็นชอบเกิดขึ้น
ในใจอย่างนี้ จึงเรียกว่า ปัญญาได้เกิดขึ้นแล้วกับท่านผู้นั้น
เห็นผิดเป็นผิด เห็นถูกเป็นถูก การทำผิดการทำถูก
การพูดผิดการพูดถูก การคิดผิดการคิดถูก จะรู้ได้ทันที
สิ่งที่ผิดไม่มีใครๆ ต้องการจึงต้องละ สิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม
นักปราชญ์สรรเสริญ

เมื่อฝึกใจให้เกิดความเห็นที่ถูกต้องอย่างนี้ ให้เรา
เข้าใจกับตัวเองว่า ปัญญาได้เกิดขึ้นกับตัวเราแล้ว ถึงจะ
เป็นปัญญาอยู่ในขั้นโลกีย์ ก็เป็นธรรมชั้นโลกียธรรม เรียกว่า
รู้ธรรมเห็นธรรมที่เป็นสัจธรรมในโลกนี้แล้วอย่างชัดเจน

ธรรมทั้งหลายมีอยู่ในโลกนี้มีมิใช่หรือ เมื่อมีความรู้
แจ้งเห็นจริงในความเป็นอยู่ของโลกอย่างนี้ จะมาหลงอยู่ใน
โลกนี้ทำไม ผู้ที่มาก็ตายในโลกนี้บ่อยๆ ก็คือผู้หลงโลกจึงได้
ยึดติด เกิดตายอยู่ในโลกนี้เรื่อยมาจนถึงชาติปัจจุบัน และ
จะหลงโลกเกิดตายต่อไปในภพหน้าชาติหน้า หากทางสิ้นสุด
ไม่ได้ นี่ก็ความเห็นผิดว่าโลกนี้เป็นสถานที่น่าอยู่นั่นเอง

สติ ความระลึกได้ สมาธิ ความตั้งใจมั่น ปัญญา
ความรอบรู้ตามความเป็นจริง ทั้งสามอย่างนี้เป็นอาวุธหลัก
ของผู้มีนิสัยปัญญาวิมุตติ ธรรมะหมวดอื่นๆ เป็นอาวุธเสริมที่
นำมาประกอบในการทำงานตามความเหมาะสมแล้วแต่
นิสัยของแต่ละคนไม่เหมือนกัน

เปรียบได้กับคนป่วยไข้ที่มีโรคต่างๆ หมอก็ต้องให้
ยาคนละอย่างกัน คนไข้ก็ต้องอาศัยหมอตรวจอาการหรือ
เอ็กซเรย์ดูฟิล์มประกอบในการตัดสินใจว่าคนป่วยเป็นโรค
อะไรกันแน่ ถ้าหมอมีความรู้ดีในการวินิจฉัยตัดสินใจว่าควร
ให้ยาหรือควรผ่าตัด หมอรักษาถูกวิธีคนป่วยก็จะหายจาก
โรคได้ การปฏิบัติธรรมก็ฉนั้น

เราต้องฝึกสติ สมาธิ ปัญญาเป็นเครื่องเอ็กซ์เรย์ เพื่อให้เห็นภาพของกิเลสต้นหยาภายในใจ หาวิธีผ่าตัดเอา กิเลสต้นหยาออกจากใจให้ได้ ขณะนี้เราเป็นหมอหรือยัง มี ปัญญารอบรู้ในกิเลสต้นหยาหรือยัง ถ้าเราไม่รู้เห็นกิเลส ต้นหยาจะทำลายกิเลสต้นหยาได้อย่างไร ผู้ที่ละกิเลสต้นหยา อาสวะได้นั้นต้องมีความพร้อมด้วย สติ สมาธิ ปัญญาที่ สมบูรณ์ จึงจะกำจัดให้กิเลสต้นหยาใหญ่ให้หมดไป จากใจได้

หรือจะเปรียบได้กับแม่ทัพที่ออกศึกสู้รบกับ อริราชศัตรู แม่ทัพต้องเตรียมพร้อมด้วยของ ๓ อย่าง

๑. กองเสบียง

๒. คลังแสงหมายถึงอาวุธ

๓. กำลังพล

เมื่อเข้าสนามรบจริงก็ต้องมีกองทัพลีลาชาวกอง กำลังฝ่ายข้าศึกศัตรู เพราะหมู่มืดรมมีกองเสบียงอาหาร มี คลังแสงคืออาวุธ มีกำลังพลคือทหาร จะยึดเอาในจุดแรกคือ กองเสบียงอาหาร ถ้ายึดกองเสบียงได้ โอกาสที่ชนะศัตรู ย่อมมีสูง นี่ฉันใด ผู้ปฏิบัติเพื่อเอาชนะกิเลสต้นหยาใหญ่ก็ฉันนั้น ผู้ปฏิบัติธรรมต้องรู้วิธีตัดกำลังของกิเลส ต้นหยาให้ได้ นั่นหมายถึง รูป เสียง กลิ่น รส โสภณรูปพะ ที่ เรียกว่า กามคุณ ๕ กิเลสต้นหยาที่เกิดขึ้นภายในใจกลายเป็น

โลภะ โทสะ โมหะ อวิชชา ก็เพราะใจมีความยินดีรักใคร่อยู่ใน รูป เสียง กลิ่น รส โสภณรูปพะ มาหลงอยู่ในกามคุณ ๕ นั้น

คำว่า ตัดกำลัง หมายถึง ความสำรวมระวังไม่ให้ใจ มีความยินดียินร้ายในกามคุณ ๕ นี้ กามคุณ ๕ ดูผิวเผิน เหมือนกับว่า เป็นสิ่งที่หยาบ และเป็นขั้นต่ำ ถ้าพิจารณา ให้ดีแล้วเป็นทั้งขั้นต่ำ ขั้นกลาง และขั้นละเอียดสูงสุด ถ้าละ ในกามคุณ ๕ นี้ได้อย่างสมบูรณ์ ผู้นั้นจะได้บรรลุธรรมเป็น พระอริยเจ้าชั้นพระอนาคามี และได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ การปฏิบัติธรรมในระดับสูงได้แบบนี้มีคนจะทำได้ เพียงอธิบายให้รู้เอาไว้เท่านั้น ส่วนภูมิธรรมของพระโสดาบัน ภูมิธรรมของพระสกิทาคามีก็ยังคงกามคุณ ๕ นี้ไม่ได้ บุคคล ที่เป็นพยานหลักฐานคือนางวิสาขา ตามประวัติเป็นผู้ได้ บรรลุธรรมเป็นพระโสดาบันเมื่อมีอายุ ได้ ๗ ปี เมื่อถึงอายุ ๖๖ ปีก็มีความยินดีพอใจรักใคร่อยู่ในกามคุณ มีความพอใจแต่งงานมีลูกเกิดขึ้นถึง ๒๐ คน

ถ้าได้อ่านประวัติของพระอริยเจ้าแต่ละท่านแต่ละ กลุ่มให้เข้าใจจะง่ายต่อการปฏิบัติ การจัดหาหมวดธรรมมาเป็นอุบายประกอบปัญญาก็เป็นของง่าย เพราะขั้นตอนใน หมวดธรรมพระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้แล้วอย่างชัดเจน เป็นขั้นตอนหมวดหมู่เฉพาะภูมิธรรมแต่ละขั้นอยู่แล้ว ภูมิธรรมของ พระโสดาบัน พระสกิทาคามี จะปฏิบัติธรรมในหมวด

พระอนาคามี พระอรหันต์จะปฏิบัติในหมวดธรรมอะไรมีอยู่ในตำราอย่างสมบูรณ์

การปฏิบัติธรรมที่จะให้เป็นไปในมรรค ผล นิพพาน จะง่ายจะยากขึ้นอยู่กับแต่ละคนว่า มีสติ สมาธิ ปัญญา เป็นของตัวเองมากน้อยแค่ไหน และหยาบละเอียดเพียงใด มิใช่ว่าจะเอาความรู้ที่ได้ศึกษามาเป็น สติ สมาธิ ปัญญา ได้ เช่น พ่อแม่ หลายคนอ่านหนังสือไม่ได้ เขียนหนังสือไม่เป็น ไม่มีความรู้ภาคการศึกษาในทางธรรมในทางโลกอะไร แต่ทำไมเขามีสติ มีสมาธิ มีปัญญา อบรมสั่งสอนลูกหลานให้เป็นคนดีได้ฉันใด ในสมัยครั้งพุทธกาลผู้ที่ไม่รู้จักหมวดธรรมอะไรก็ได้บรรลุธรรมได้ก็ฉันนั้น

ในสมัยครั้งพุทธกาลยังไม่มีหนังสือธรรมะให้คนอ่าน ผู้จะรู้ธรรมต้องฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าและพระอริยเจ้าทั้งหลายสดๆ ร้อนๆ การฟังธรรมจะมีความเข้าใจในหลักความเป็นจริงได้ ผู้ฟังก็ต้องมีสติ มีสมาธิ มีปัญญา ในการฟัง และมีเหตุผลเป็นของตัวเองในการตัดสินใจ คนหลายกลุ่มที่ได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าได้บรรลุธรรม เช่น กลุ่มของพระเจ้าพิมพิสารมีหนึ่งแสนสองหมื่นคน แต่ละคนยังไม่เคยรู้จักพระพุทธเจ้ามาก่อน ความรู้ในหลักธรรมะก็ยังไม่เข้าใจว่าธรรมะเป็นอย่างไร สติ สมาธิ ปัญญา ก็ยังไม่เข้าใจ ทั้งที่ สติ สมาธิ ปัญญา มีอยู่ในตัวพร้อมแล้ว เมื่อได้ฟังธรรม

จากพระพุทธเจ้า เขาก็มีสติ มีสมาธิ มีปัญญา รองรับพระธรรมความจริงจากพระพุทธเจ้า และได้บรรลุธรรมเป็นพระโสดาบันหนึ่งแสนหนึ่งหมื่นคน นอกนั้นเป็นผู้มีความหนักแน่นในไตรสรณคมน์ ให้เราคิดดูให้ดี ท่านเหล่านี้ได้ทำสมาธิให้จิตมีความสงบแล้วเกิดปัญญารุ่งขึ้นแต่เมื่อไร ในตัวบุคคลมีความพร้อมแล้ว สติ สมาธิ ปัญญา ที่ผ่านมาเอาไปใช้ในโลกมากไป ในบัดนี้เอาสติ สมาธิ ปัญญานำมาใช้ในทางธรรมก็เท่านั้นเอง ไม่เห็นว่าจะเกิดความยุ่งยากลำบากแต่อย่างใด

การใช้ปัญญาพิจารณาหลักปัจจุบัน

คำว่าปัจจุบัน มี ๒ หมวดด้วยกัน

๑. ปัจจุบันในวิธีการทำสมาธิ

๒. ปัจจุบันในวิธีการเจริญปัญญา

ผู้ปฏิบัติต้องรู้จักในปัจจุบันทั้ง ๒ นี้เอาไว้ ในเมื่อปฏิบัติต้องใช้หลักปัจจุบันให้ถูกกาล เช่น การทำสมาธิก็ต้องใช้ปัจจุบันในวิธีการทำสมาธิ มีสติระลึกรู้อยู่กับปัจจุบัน อดีตที่ผ่านไปแล้วย่ไปคิดถึง อย่าไปนึกคาดการณ์ในเรื่องอนาคตที่จะเกิดขึ้นให้ยืดยืดปักใจอยู่ในปัจจุบันให้หนักแน่น **นี่เป็นปัจจุบันในการทำสมาธิ** ส่วนมากจะสอนกันเพียงเท่านี้และรู้กันเพียงเท่านี้

ปัจจุบันในวิธีการเจริญวิปัสสนา ผู้ปฏิบัติต้องใช้ปัญญาพิจารณาให้เข้าใจว่า ชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ คิดพิจารณาย้อนหลังว่า ชีวิตที่ผ่านมามีความทุกข์กายทุกข์ใจในเรื่องใดบ้าง เจียดต่อความตายมาแล้วหลายครั้งหลายหน ที่มีชีวิตอยู่ได้จนถึงปัจจุบันนี้ถือว่าโชคดีไป มีหลายคน ที่ตายจากเราไปตัวเราก็จะตายไปเหมือนเขาคนนั้นเช่นเดียวกัน บางคนมีอายุชั้ยน้อยบางคนมีอายุชั้ยมาก ให้เราใช้ปัญญาคิดพิจารณาความแก่ พิจารณาความเจ็บป่วยไข้ พิจารณาความตายที่จะเป็นผลตามมา ที่พากันสวดกันอยู่

เสมอว่าเรามีความแก่เป็นธรรมดาจะล่วงพ้นความแก่ไปไม่ได้ เรามีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา จะล่วงพ้นความเจ็บไข้ไปไม่ได้ เรามีความตายเป็นธรรมดา จะล่วงพ้นความตายไปไม่ได้ นี่หมายความว่าชีวิตอยู่ในปัจจุบัน เราสามารถใช้ปัญญาพิจารณาดูเหตุการณ์ที่จะเกิดมีกับตัวเองอยู่แล้ว เราจะมี ความแก่ เราจะมี ความเจ็บป่วย และเราจะมี ความตายในที่สุด นี้อธิบายไว้เป็นตัวอย่าง จากนั้นให้ท่านคิดพิจารณาเสริมปัญญาของตัวเอง

ปัจจุบันชาติ หมายถึง เราได้เกิดมาในชาติปัจจุบัน ความเป็นอยู่อย่างนี้ๆ ถ้าเรามีความสุขสบายก็ใช้ปัญญาพิจารณาย้อนหลังว่า ในอดีตชาติก่อนเราได้ทำแต่กรรมดีเอาไว้ เมื่อเกิดในชาติปัจจุบันนี้ กรรมดีได้ส่งผลให้เรามีความสุขสบาย คำว่า กรรมดีที่ทุกคนได้บำเพ็ญมาแล้วในชาติอดีตมีจำนวนมาก เช่น การให้ทาน การรักษาศีล การเจริญเมตตา ภาวนา การไหว้พระสวดมนต์ สร้างวัด สร้างศาลา มหาเจดีย์ หรือทำความดีแก่พ่อแม่ ทำความดีในสังคมทั่วไป หรือความดีอย่างอื่นอีกมากมาย ความดีทั้งหมดนี้ได้ส่งผลให้เราได้ประสบในความสุขสบายในชีวิตชาตินี้ นี่เป็นปัจจุบันในวิธีการใช้ปัญญา จะพิจารณาย้อนหลังในอดีตที่ผ่านมาได้จึงเป็น

อดีตตั้งปัญญา เป็นปัญญาคิดพิจารณาในเรื่องชาติอดีตที่ผ่านมาเพื่อเป็นอุบายให้กำลังใจแก่ตัวเองปลอบใจตัวเอง

อนาคตตั้งปัญญา ใช้ปัญญาพิจารณาในชาติอนาคต เพื่อปลอบใจตนเองว่า ภพหน้าชาติหน้าเราจะรักษาชาติภูมิของมนุษย์นี้ไว้ให้ได้ เราจะทำแต่กรรมดีเหมือนชาติอดีตที่เราได้ทำมา ความดีทุกอย่างในชาตินี้เราจะทำให้เต็มที่เต็มความสามารถของเรา เมื่ออาสวะกิเลสยังไม่ได้สิ้นไปในชาตินี้ ก็จะต้องได้ไปเกิดใหม่ในภพหน้าชาติหน้า กรรมดีที่ทำไว้นี้จะส่งผลให้ไปเกิดในตระกูลที่ดี เป็นตระกูลสัมมาทิฏฐิ มีความเป็นอยู่ในความสุจริตที่ชอบธรรม อันจะนำไปสู่ความเจริญในชาตินั้นๆ บุญบารมีที่ได้บำเพ็ญในชาติปัจจุบันเป็นบันไดก้าวขึ้นสู่มรรคผลนิพพานในชาติหน้าอย่างแน่นอน นี่เป็นอุบายในการใช้ปัญญาพิจารณาในชาติปัจจุบันที่จะไปสู่ชาติอนาคต

หลักปัจจุบันที่ข้าพเจ้าได้อธิบายไว้นี้ ให้ผู้อ่านได้พิจารณาในเหตุผล มิใช่ว่าจะมีเฉพาะในหลักของสมถะเพียงอย่างเดียว ต้องศึกษาในหลักปัจจุบันของวิปัสสนาเอาไว้ เพื่อจะเจริญในวิธีของสมถะและเจริญในวิธีของวิปัสสนา เพราะการเจริญสมถะและวิปัสสนาเป็นของคู่กัน ในกาลใดควรเจริญในหลักปัจจุบันที่เป็นสมถะ ในกาลใดควรเจริญในปัจจุบันที่เป็นวิปัสสนา มิใช่ว่าเจริญในหลักสมถะแล้วจะเกิดวิปัสสนาขึ้นมาเองตามที่เข้าใจ ให้เปลี่ยนความเห็นเสียใหม่ ดีความหมายของวิปัสสนาให้ถูกต้อง

คำว่า วิปัสสนา หมายถึง ปัญญา

คำว่า ปัญญา ก็หมายถึงความคิด

ความคิดก็มาจากความเห็น ความเห็นเป็นอย่างไร ก็คิดไปอย่างนั้น ถ้ามีความเห็นผิดก็ใช้ความคิดผิด ถ้ามีความเห็นถูกก็ใช้ความคิดถูก ฉะนั้นให้เราศึกษาความเห็นให้เข้าใจ ความเห็นผิดเป็นอย่างไร ความเห็นถูกเป็นอย่างไร ถ้าเข้าใจแล้วจะเลือกเอาความเห็นที่ถูกเป็นธัมมาธิปไตยได้ นี่เป็นจุดเริ่มต้นที่พระพุทธเจ้าได้ประกาศพระพุทธศาสนาในสมัยครั้งพุทธกาล ดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บรรดาอรรถสัตว์ทั้งหลายย่อมรวมอยู่ในรอยเท้าช้างแห่งเดียว ฉนฺได สัจธรรมที่มีความเป็นจริงทั้งหลายย่อมรวมอยู่ในสัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบนี้ทั้งหมด” นี่จึงเรียกว่าสัมมาทิฏฐิความเห็นชอบ จึงเป็นรากแก้วของพระพุทธศาสนา เป็นหมวดธรรมที่นำมาปฏิบัติแล้วจะเข้าถึงซึ่งมรรคผลนิพพาน จึงแน่ชัดอยู่แล้วว่า สัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ เป็นรากแก้วเป็นต้นกำเนิดให้แก่หมวดธรรมทั้งหลาย ผู้ปฏิบัติธรรมต้องเริ่มต้นจากความเห็นชอบนี้เอาไว้ ให้เข้าใจในหลักของไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เพราะทุกอย่างที่เกิดขึ้นในโลกนี้ย่อมเป็นไปในไตรลักษณ์นี้ด้วยกัน ฉะนั้นผู้ปฏิบัติต้องเข้าใจในความจริงเอาไว้

ให้เข้าใจ ศิลแต่ละหมวดแต่ละข้อจะรักษาอย่างไร จะทำให้มีความบริสุทธิ์ได้ เพราะศิลปะทั้งหมดเป็นปริยัติต้องศึกษาให้รู้ เมื่อรู้แล้วก็ใช้จินตามยปัญญาภาวนาวิจจัย วิจัยวิเคราะห์ว่า ศิลข้อไหนรักษาอย่างไร ละเว้นข้อห้ามอย่างไร เพราะศิลปะแต่ละข้อมีการละเว้นต่างกัน

คำว่า เว้น เป็นเรื่องของใจที่เรียกว่า เจตนา ทำใจให้ละเว้นในข้อหานั้นๆ ถ้าใจยังละเว้นไม่ได้ก็ต้องละเว้นทางกาย ละเว้นทางวาจา ที่พูดกันว่ารักษากายวาจาให้เรียบร้อยนั่นเอง

หลักวิธีการรักษาศีล ๓ ประการ

ศีลบางข้อรักษาทางกาย ศิลบางข้อรักษาทางวาจา ศิลบางข้อรักษาทางเจตนา หมายถึงใจ เอาเจตนาทางใจเป็นหลักในการรักษาศีล คือ

๑. รักษาทางกายและใจ
๒. รักษาทางวาจาและใจ
๓. รักษาทางกายวาจาใจ

ให้ท่านผู้อ่านได้เข้าใจตามนี้

ศีลทั้งหมดเป็นหลักปริยัติ เป็นข้อห้ามที่บัญญัติขึ้นมาในภายหลัง เป็นกฎระเบียบในความประพฤติที่ดั่งามแก่ตัวเอง และให้สังคมอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข ให้คนมีความรักปรองดองสามัคคี ไม่มีความระแวงต่อกัน

เหมือนกฎหมายการปกครอง เมื่อคนทำอะไรลงไปสังคมมีความเดือดร้อนไม่เป็นธรรม จึงได้ตรากฎหมายขึ้นมาเป็นข้อบังคับให้อยู่ในกรอบ ให้คนมีความประพฤติในทางที่ดีนี้ฉันทิ ศิลก็เป็นข้อกฎหมายบังคับให้อยู่ในกรอบก็ฉันทิ พระพุทธเจ้าจึงได้บัญญัติศีลเอาไว้

ผู้จะรักษาศีลต้องใช้ปัญญาศึกษาในหมวดของศีลให้เข้าใจ ในลักษณะนี้ปัญญาต้องมาก่อนมิใช่หรือ ปัญญาที่ว่านี้มีอยู่ในตัวเราอยู่แล้ว ทุกคนที่เกิดมาต้องมีปัญญาประจำตัวมาด้วยกัน ฉะนั้นจึงใช้ปัญญานี้ให้เป็นประโยชน์แก่ตัวเอง และใช้ประโยชน์ในสังคมทั่วไป เป็นโลกีย์ปัญญาที่ทุกคนใช้กันประจำโลกอยู่แล้ว เมื่อศึกษาในทางธรรมก็ใช้ปัญญาในระดับนี้มาศึกษา จึงเรียกว่า สุตมยปัญญา เป็นปัญญาในภาคการศึกษา จึงจะรู้ว่าอะไรผิดอะไรถูก พระพุทธเจ้าได้ตรัสเอาไว้มีความชัดเจน ถ้าไม่ศึกษาให้รู้ก่อน การทำงานจะมีปัญหาเกิดขึ้นในภายหลัง ดังคำว่า

นิสัมมะ กะระณัง เสยโย

ก่อนทำก่อนพูดต้องใช้ปัญญาคิดพิจารณาทุกครั้ง พิจารณาว่าการทำอย่างนี้ผิดหรือถูก การพูดอย่างนี้ผิดหรือถูก ถ้าเห็นว่าการทำอย่างนี้ผิด การพูดอย่างนี้ผิด ถึงจะมีความอยากทำอะไรพูดในเรื่องนั้นอยู่ก็ต้องอดทน ถ้าเห็นว่ามีความถูกต้องชอบธรรม เป็นประโยชน์ตน

ประโยชน์ท่าน ให้ทำให้พูดในเรื่องนั้น พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้แล้วอย่างชัดเจนในเรื่องของปัญญามาก่อนศีล ที่อธิบายมาในสุตมยปัญญาเพื่อศึกษาในหมวดศีล คิดว่าท่านคงเข้าใจตามนี้

สมาธิ นี้ก็เป็นหมวดหนึ่งที่มีผู้นำไปสอนและปฏิบัติกันเป็นอย่างมาก ยังมีข้อแม้ต่อไปว่า เมื่อทำสมาธิจิตมีความสงบได้แล้วปัญญาจะเกิดขึ้น เหมือนกับสมาธิความสงบเป็นไสยศาสตร์มีอำนาจทำให้ปัญญาเกิดขึ้น นี้พูดกันไม่ได้ดูตำราประวัติของพระพุทธเจ้าเลย พวกดาบสฤๅษีในสมัยครั้งพุทธกาลหรือก่อนพุทธกาลมีประวัติให้ศึกษากันอยู่แล้ว ทำไม่ไม่ศึกษาดูบ้าง หรือในยุคปัจจุบันที่ประเทศอินเดีย ประเทศเนปาล หรือหลายๆ ประเทศก็มีผู้ทำสมาธิความสงบกันอยู่ ก็ไม่เห็นใครมีปัญหาเกิดขึ้นแต่อย่างใด

ในหลักเดิมที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสเอาไว้ ก่อนจะทำสมาธิต้องใช้ปัญญาศึกษาในหมวดสมาธิให้เข้าใจ ขั้นตอนของสมาธิมีวิธีทำอย่างไรบ้าง ขณิกสมาธิ อุปจารสมาธิ อัปนาสมาธิ สัมมาสมาธิ มิจฉาสมาธิ โมหะสมาธิ วิธีเข้ารูปฌาน วิธีเข้าอรุฌาน สมาธิตั้งใจมั่น สมาธิความสงบสมาธิทั้งหมดนี้ต้องศึกษาด้วยปัญญาให้เข้าใจ ว่ามีหลักการและวิธีปฏิบัติเริ่มต้นอย่างไร เรียกว่า มีปัญญารอบรู้ในวิธีทำสมาธิ มีตำราศึกษากันอยู่เพราะหลักของสมาธิเป็นปริยัติ

ต้องใช้สุตมยปัญญาการศึกษาให้รู้ในขั้นตอนและวิธีปฏิบัติให้ถูกต้อง มิใช่จะไปนั่งหลับตานึกคำบริกรรมไปแบบลอยๆ โดยขาดเหตุผล

บางคนทำสมาธิมีความสงบได้ชนิดหนึ่งก็มีการอวดตัวว่าเป็นผู้ภาวนาดี เมื่อมีอภิญญาข้อใดข้อหนึ่งเกิดขึ้นก็ยิ่งหลงตัวลืมตัวไปกันใหญ่ ถ้าทำสมาธิจิตมีความสงบถึงขั้นรูปฌาน อรุฌาน ก็จะทำให้เกิดความเข้าใจผิดคิดว่าตัวเองเป็นพระอรหันต์ เหมือนพระ ๓๐ รูปที่ได้อธิบายมาแล้ว ขอให้ท่านผู้อ่านจงเข้าใจในเหตุผลที่ได้อธิบายมานี้

หลายครั้งที่มีผู้ทำสมาธิมาถามข้าพเจ้าว่า จิตมีความสงบเป็นอย่างไรนั้น อากาการของจิตเป็นอย่างไร เห็นอย่างนั้นอย่างนี้หลายๆ เรื่องที่เขารับไป ในที่สุดเขาก็ถามว่า วิธีการทำอย่างนี้ถูกทางไหมและจะเข้าสู่มรรคผลนิพพานได้ไหม ข้าพเจ้าต้องหาทางออกแบบบัวไม่ให้ช้ำ น้ำไม่ให้ขุ่นว่า ทำไปเถอะๆ วิธีการทำอย่างนี้ข้าพเจ้าไม่เคยปฏิบัติ และไม่เคยสอนใครในวิธีอย่างนี้ ผิดถูกอย่างไรก็ให้ไปตามผู้ที่สอนเอง ข้าพเจ้าเคยพูดเรื่องที่มีคนมาถามอย่างนี้ ด้วยความหวังดีก็อธิบายให้ฟังว่าผิดจากแนวทางของมรรคผล เมื่อเขากลับไปมีผลตอบมาว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ภาวนาปฏิบัติผิด บวชมาหลายปีไม่มีความรู้ในวิธีทำสมาธิเลย จากนั้นมาข้าพเจ้าต้องระวังตัวไม่ตอบคำถามว่าผู้นั้น

ภาวนาปฏิบัติผิด จะบอกเฉพาะผู้มีความเชื่อมั่นในตัวข้าพเจ้าเท่านั้น จึงจะพูดตรงๆ ให้ฟังเป็นรายบุคคลไป

ในยุคนี้มีหลายครูอาจารย์ที่สอนในวิธีทำสมาธิกันทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ การปฏิบัติมีความเน้นหนักในการทำสมาธิกันเป็นอย่างมาก หลายครูอาจารย์ก็สอนในลักษณะเดียวกัน เมื่อจิตมีความสงบเป็นสมาธิดีแล้วจะมีปัญญาเกิดขึ้นเหมือนกัน ในบางสำนักทำสมาธิเพื่อให้เกิดพลังจิตแล้วเอาไปประกอบในการรักษาคนเจ็บไข้ได้ป่วยในทางพระพุทธศาสนาทำสมาธิเพื่อให้เกิดพลัง แล้วนำไปประกอบเสริมปัญญาให้มีความฉลาดรอบรู้ กล้าหาญ ให้เกิดความรู้เห็นในสังขารตามความเป็นจริง ฉะนั้นการทำสมาธิไม่ได้ผูกขาดว่าผู้นับถือศาสนาพุทธเท่านั้นทำได้ ในศาสนาอื่นหรือผู้ไม่นับถือศาสนาอะไรก็ทำสมาธิให้เกิดความสงบได้ จะมีศีลหรือไม่มีศีลก็ทำสมาธิให้จิตมีความสงบได้เช่นกัน

สุดมยปัญญาเมื่อได้ศึกษารู้อในสมาธิทุกขั้นตอนแล้ว จากนั้นก็ใช้จินตมยปัญญามาพิจารณาว่า สมาธิแบบไหนที่ถูกกับจริตนิสัยของเรา ก็ให้เราทำสมาธินั้น แต่ลองใช้วิธีทำสมาธิเพื่อจะทดสอบดูใจตัวเอง เมื่อนึกคำบริกรรมไปชั่วระยะ ๑๐ นาที ก็พอจะรู้แล้วว่าเรามีนิสัยเป็นปัญญาวิมุตติ หรือเป็นนิสัยเจโตวิมุตติ ส่วนมากจะเป็นนิสัยปัญญาวิมุตติ เพราะนั่งสมาธิจิตตั้งมั่นได้แล้ว ชอบคิดในเรื่องต่างๆ ถ้า

เป็นอย่างนี้ก็เอาเพียงสมาธิความตั้งใจมั่น เพื่อนำไปประกอบกับปัญญาพิจารณาในสังขารมได้เลย ผู้ปฏิบัติต้องใช้ปัญญาทั้งสองคือสุดมยปัญญา และจินตมยปัญญาให้ต่อเนื่องกัน ปัญญาขั้นเริ่มต้นเป็นปัญญาภาคการศึกษาให้รู้จินตมยปัญญา เป็นปัญญาขั้นวินิจฉัยให้รู้ในความผิดความถูก

หากมีคำถามว่า ภาวนามยปัญญาอยู่ตรงไหน เมื่อไรจะถึงขั้นภาวนามยปัญญา

ตอบ ภาวนามยปัญญา ในขณะนี้ยังไม่ถึงจุดที่จะนำภาวนามยปัญญามาใช้ เพราะเป็นปัญญาในระดับสูงที่เรียกว่า วิปัสสนาญาณ ที่จะเชื่อมโยงเข้าสู่ปฏิเวธ เพื่อจะเข้าสู่ อริยมรรค อริยผล ในจุดเริ่มต้นให้เราฝึกฝนในระดับปัญญาทั้ง ๒ นี้ให้ชำนาญ จับคู่กันให้ถูก เช่น สุดมยปัญญา เป็นภาคการศึกษาในปริยัติ จินตมยปัญญา จับคู่กันกับภาคปฏิบัติ ที่พูดกันอยู่เสมอกว่า การเจริญวิปัสสนา ก็หมายถึงจินตมยปัญญานั้นเอง เป็นปัญญาที่ใช้ในการพิจารณา ที่เรียกว่า ธุระมี ๒ อย่าง คือ

๑. คันถธุระ เป็นธุระในภาคการศึกษา
  ๒. วิปัสสนาธุระ เป็นธุระในการเจริญวิปัสสนา
- หลักนี้ก็มิในตำราอยู่แล้ว จะไม่มีในคำว่า สมาธิธุระ ในการทำสมาธิแต่อย่างใด เพราะสมาธิเป็นหลักปริยัติอยู่

ในหมวดธรรมทั้งหลายอยู่แล้ว สุตมยบัญญัติเป็นบัญญัติ
ศึกษาในหมวดศีลหมวดสมาธิ จินตามยบัญญัติเป็นบัญญัติ
ชั้นพิจารณาด้วยบัญญัติ เลือกเอาอุบายในการทำสมาธิให้
เหมาะสมกับตัวเอง เป็นบัญญัติศึกษาในหมวดธรรมต่างๆ
ให้รู้ หมวดธรรมที่อยู่ในตำรานักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท
นักธรรมชั้นเอก หรือ เปรียญธรรม ประโยค ๓ - ๕ ล้วน
แล้วเป็นหมวดธรรมทั้งนั้น

จินตามยบัญญัติ เมื่อศึกษารู้แล้วก็ใช้บัญญัติ
พิจารณาคัดเลือกเอาหมวดธรรมที่จำเป็นที่ถูกต้องกับจริตนิสัย
ของตัวเองมาปฏิบัติ เรียกว่า **ธัมมวิจยะ** เลือกเฟ้นหมวด
ธรรมที่เหมาะสมพอที่จะนำมาปฏิบัติได้ เรามีนิสัยเป็น
อย่างนี้ ต้องใช้ธรรมหมวดนี้มาแก้ไขปัญหภายในใจ ธรรม
หมวดไหนที่ไม่จำเป็นกับเราก็เอาไว้ก่อน เรียกว่าใช้ธรรมะ
ให้ถูกต้องกับจริตนิสัยตัวเอง

เปรียบได้กับการเลือกยามากินเพื่อรักษาโรคของ
ตัวเอง จะเลือกเอาเฉพาะยาที่ถูกต้องกับโรคตัวเองเท่านั้นมากิน
การเลือกหมวดธรรมมาปฏิบัติก็ฉนั้นนั่น มิใช่ว่าธรรมหมวด
ไหนก็ได้ นำมาปฏิบัติแล้วละกิเลสตัณหาได้บรรลุเป็นพระ
อริยเจ้าได้ทั้งหมด ผู้ที่มีความเข้าใจอย่างนี้จึงเป็นผู้ด้อยใน
การศึกษา ไม่ได้อ่านประวัติของพระอริยเจ้าในสมัยครั้ง
พุทธกาลเลย ทำให้พระพุทธรเจ้าจึงได้ตรัสเอาไว้ในหมวด

ธรรมหลายหมวดหลายหมู่ ก็เพราะนิสัยของผู้จะได้บรรลุ
ธรรมเป็นพระอริยเจ้าไม่เหมือนกัน แต่ละท่านได้บำเพ็ญ
บารมีมาไม่เหมือนกัน พระพุทธเจ้าก็ให้อุบายธรรมแตกต่าง
กันไป ธรรมแต่ละหมวดก็มีคุณค่าสำหรับแต่ละท่านเท่านั้น
เพราะนิสัยเคยได้บำเพ็ญมาเข้ากันได้ ในธรรมหมวดนั้น

ในยุคนี้อีกหลายคนหลายกลุ่มพูดผูกขาดว่าถ้าปฏิบัติไม่
เป็นไปใน สติปัญญาอันดี จะไม่สามารถบรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้า
ได้ และก็มีหลายกลุ่มพูดว่า ถ้าปฏิบัติไม่เป็นไปในพระอภิธรรม
๗ คัมภีร์ ก็ไม่ได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้าเช่นกัน คนเหล่านี้
พูดกันไปเหมือนตาบอดคลำช้าง คลำช้างถูกที่ไหนก็ว่าช้าง
เป็นอย่างนั้นไป อะไรเกิดขึ้นกับชาวพุทธในยุคนี้อันนี้

พระพุทธรเจ้าได้ตรัสไว้ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย รอยเท้า
สัตว์ทั้งหลายย่อมรวมลงในเท้าช้างแห่งเดียว ภิกษุทั้งหลาย
ในหมวดธรรมที่เราตถาคตได้ตรัสไว้แล้วโดยชอบธรรม ย่อม
รวมอยู่ในสัมมาทิฎฐิ ปัญญาความเห็นชอบนี้ทั้งหมด”

ถ้าได้อ่านในคำตรัสไว้ของพระพุทธรเจ้าอย่างนี้ ที่จะ
พูดผูกขาดว่าต้องปฏิบัติในธรรมหมวดนั้นหมวดนี้จึงจะบรรลุ
ธรรมเป็นพระอริยเจ้าได้ คำอย่างนี้จะไม่กล้าพูดแต่อย่างใด
เป็นคำที่พูดไปโดยขาดเหตุผล เมื่อคนยุคก่อนเขียนตำรา
ไว้ผิดคนในยุคนี้อ่านก็มีความเห็นผิดเข้าใจผิดไปตามๆ กัน

อภิธรรม ๗ คัมภีร์ เป็นหมวดธรรมที่เหมาะสมกับ

หมู่เทพเทวดา ในพรรษาที่ ๗ พระพุทธเจ้าได้ขึ้นไปแสดงธรรมโปรดพระมารดาในชั้นดาวดึงส์ ได้แสดงอภิธรรมโปรดเทวดาเหล่านั้น เมื่อพระองค์ได้ลงมาโลกมนุษย์ก็ได้แสดงอภิธรรมนี้ให้พระสารีบุตรได้รับรู้เอาไว้เท่านั้น พระองค์ไม่ได้เอาอภิธรรมไปอบรมสั่งสอนในหมู่พุทธบริษัท ให้ได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้าแต่อย่างใด ในสมัยที่พระองค์ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้วนานถึง ๖ ปี ในช่วงนี้พระอภิธรรมยังไม่เกิดขึ้น พระพุทธเจ้าได้แสดงธรรมหมวดอื่นๆ มีผู้ได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้าเป็นจำนวนมาก ทำไมจึงไม่ศึกษาดูให้รู้ไว้บ้าง เราจะได้เข้าใจในคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ถูกต้อง จะไม่ได้พูดในเชิงผูกขาดในธรรมหมวดหนึ่งหมวดใดว่ามีความสำคัญกว่าหมวดธรรมทั้งหลาย และอ่านดูประวัติของพระอริยเจ้าทั้งหลายดูบ้าง ผู้ได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้าในสมัยครั้งนั้นได้ฟังธรรมหมวดไหนบ้าง และอุบายวิธีปฏิบัติมีความแตกต่างกันอย่างไร จะได้ไม่ถกเถียงกันว่าเรามีความเห็นถูก คนอื่นมีความเห็นผิด

๓. **ภาวนามยปัญญา** ในบางสำนวน เรียกว่า **วิปัสสนาญาณ** เป็นปัญญาระดับสูง และเป็นปัญญาขั้นละเอียด เป็นปัญญาต่อเนื่องกับสุดมยปัญญา จินตามยปัญญา เมื่อปัญญาทั้งสองได้รู้เห็นตามหลักความเป็นจริงเป็นฐานรองรับไว้แล้ว จะมีความรู้เห็นแจ่มแจ้งมากขึ้น เรียกว่า

วิปัสสนา เป็นปัญญาที่ทำให้เกิดความรู้เห็นในสังขธรรมได้อย่างชัดเจน ที่เรียกว่า **โยนิโสมนสิการ** พิจารณาในสังขธรรมที่มีความจริงอย่างไรก็มีความแยกคาย ใจจึงเกิดความหายสงสัยในสังขธรรมนั้นๆ ใจที่เคยหลงในสิ่งใดใจก็ปล่อยวางจากความยึดถือในสิ่งนั้น ถ้าเป็นไปในลักษณะนี้จึงเรียกว่า **ภาวนามยปัญญา** ที่รู้แจ้งเห็นจริง

เปรียบได้กับ คนที่ไปหาปลาในหนองน้ำ ใช้มือคว้าหาเรื่อยๆ เพื่อจะได้ปลามาทำเป็นอาหาร ในขณะนั้นมือได้คว้าไปจับคองูเห่า กำไว้ให้แน่น เกิดความรู้สึกในขณะนั้นว่าเป็นปลาจริงๆ ยังคิดต่อไปว่าจะเอาปลาทำอาหารอย่างไร จึงจะอร่อย การสัมผัสด้วยมือเพียงเท่านี้ การตัดสินใจยอมผิดได้ เมื่อกำคองูขึ้นมาให้พ้นจากน้ำแล้วเห็นว่าเป็นงู ความรู้สึกว่าเป็นปลาก็หายไป ในขณะนั้น นี่ฉันใด ความรู้อาตมสังขนั้นเป็นของของเรา สิ่งนี้เป็นตัวตนเรา ความเข้าใจผิดอย่างนี้ถ้าได้ยกขึ้นมาพิจารณาด้วยปัญญาให้รู้เห็นตามความเป็นจริงแล้ว ใจจะเกิดความรู้เห็นที่ถูกต้องตามความเป็นจริงได้อย่างชัดเจน ว่าธาตุทั้งสี่ คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ ที่รวมกันเป็นรูปเรียกว่า **ตน** นี้เพียงเป็นก้อนธาตุที่รวมกันอยู่เท่านั้น อีกไม่นานก้อนธาตุนี้ก็แตกสลายลงไปสู่ธาตุเดิม เพราะก้อนธาตุนี้สังขารจิตที่มีความลุ่มหลงอยู่ได้สร้างขึ้นมาจากอสังขอยู่ชั่วขณะหนึ่งเท่านั้น อีกไม่กี่วันก็ต้องแยกทางกันไป

การฝึกใจให้มีญาณทัศนะ

การฝึกใจให้มีญาณทัศนะ รู้เห็นตามความเป็นจริงนี้มีอุบายวิธีในการฝึกได้มี ๒ วิธีด้วยกัน ข้อสำคัญให้รู้นิสัยของตัวเองว่าเป็นนิสัยอะไร ถ้าผู้มีนิสัยเจโตวิมุตติก็ให้ฝึกในวิธีที่ได้อธิบายมาแล้ว ถ้าผู้มีนิสัยเป็นปัญญาวิมุตติก็ให้ฝึกสติสัมปชัญญะ ความระลึกรู้ให้ทันต่อเหตุการณ์ ฝึกสมาธิความตั้งใจมั่นให้แน่วแน่มั่นคงอยู่ในใจให้มั่นคงอยู่ทุกเมื่อฝึกปัญญาพิจารณาให้มีความรอบรู้ตามความเป็นจริงอยู่เสมอความเป็นจริงมีอยู่ทั่วไปในโลกนี้ ทั้งภายในคือ ธาตุขันธ์ของตัวเรา ทั้งภายนอกคือสิ่งที่มีอยู่ทั่วไป สิ่งที่ได้เกิดขึ้นจากตัวเราทำขึ้นเอง สิ่งที่ได้เกิดขึ้นโดยธรรมชาติเอง ทุกสิ่งเมื่อเกิดขึ้นแล้วจะตั้งอยู่ได้ชั่วคราว แล้วก็แตกสลายไปในตัวมันเองไม่มีสิ่งใดอยู่คงที่ตลอดไปได้ ทุกอย่างจะตกอยู่ในอนิจจัง ทุกขัง อนัตตาดังด้วยกัน

คำว่า อนิจจัง ความไม่เที่ยงเป็นผลที่เราได้รับในปัจจุบัน ทุกคนไม่พอใจในสิ่งที่เปลี่ยนแปลง อยากให้สิ่งที่เราทำได้อยู่กับเราตลอดไป เป็นสิ่งที่เป็นไปได้แต่ก็อยากให้เป็นไปตามที่เราต้องการ ฉะนั้นการใช้ปัญญาพิจารณาในอนิจจัง จำเป็นต้องเข้าใจในตัวอนิจจังที่ตั้งอยู่ในปัจจุบันนี้

ให้ได้ ว่าสิ่งนั้นจะตั้งอยู่ได้นานเพียงใด มีเหตุเป็นอย่างไรที่ทำให้สิ่งนั้นมีการเปลี่ยนแปลงไป ต้องรู้เห็นในเหตุปัจจัยในการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ ด้วยปัญญา จะได้รู้เห็นว่าเป็นสิ่งที่เราจะไปบังคับบัญชาให้เป็นไปตามที่เราต้องการไม่ได้ ต้องทำใจให้ยอมรับต่อความเป็นจริงในสิ่งนั้นๆ เอาไว้ ใจจะไม่เกิดความทุกข์เดือดร้อนต่อไป

ภาวนามยปัญญา ปัญญาในระดับนี้เป็นปัญญาที่มีความรอบรู้ฉลาดพอตัว เป็นปัญญาที่ต่อเนื่องกันกับสุดมยปัญญา และจินตามยปัญญา เมื่อปัญญาทั้งสองได้ปรับทิศทางในความเห็นให้เป็นสัมมาทิฏฐิ มีความเห็นที่ถูกต้องชอบธรรมแล้ว จึงเรียกว่า ปัญญาได้เกิดขึ้นแล้วในขั้นเริ่มต้น จึงใช้ปัญญาพิจารณาในธรรมหมวดอื่นๆ มีความเข้าใจชัดเจนมากขึ้น จึงเรียกว่า ปัญญาอยู่ในขั้นวิปัสสนา เมื่อเจริญในวิปัสสนามีปัญญารู้แจ้งเห็นจริงชัดเจนมากขึ้น จึงเป็นโยนิโสมนสิการ พิจารณาในสังขารมใดใจก็มีความแยกกายหายสงสัยและปล่อยวางในความยึดถือ ถ้าเป็นไปในลักษณะนี้จึงเรียกว่า ภาวนามยปัญญา เป็นปัญญาที่เชื่อมโยงให้เกิดเป็นปฏิวะ คือ มรรคผล นี่เป็นเส้นทางที่จะได้บรรลुरुธรรมเป็นพระอรียเจ้าได้ เป็นแนวทางที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสเอาไว้ ข้าพเจ้าได้ศึกษามาอย่างนี้ก็ต้องอธิบายไว้อย่างนี้ หากมีท่านผู้อื่นจะตีความในคำสอนของ

พระพุทธเจ้าเป็นอย่างอื่นก็เป็นสิทธิ์ของท่านผู้นั้น ท่านผู้อ่านต้องวินิจฉัยตัดตัดสินใจด้วยเหตุผลของตัวเองว่า หนังสือใดมีเหตุผลพอเชื่อถือได้และเชื่อถือไม่ได้

ในเหตุการณ์ยุคปัจจุบันมีชาวพุทธแยกเป็นหลายนิกายทั่วโลก แต่ละนิกายตีความหมายในธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่แตกต่างกันไป อูบายในการปฏิบัติก็มีความแตกต่างกันไปด้วย ใครจะปฏิบัติให้ถึงซึ่งมรรค ผล นิพพานนั้นให้เป็นตัวใครตัวมัน เพราะทุกคนเป็นชาวพุทธด้วยกันอะไรก็เกิดขึ้นได้ในบ้านปลายพระพุทธศาสนา ทุกท่านมีความเห็นที่ตรงกันอยู่ว่า จะปฏิบัติเพื่อเข้าไปสู่พระนิพพานด้วยกันทั้งนั้น ใครมีความเข้าใจในอูบายธรรมของพระพุทธเจ้าอย่างไรก็ให้ปฏิบัติกันไป ในยุคนี้จะไม่มีการมาเปลี่ยนความเชื่อความเห็นให้เป็นเหมือนกัน จึงยากที่จะเป็นได้ เพราะทุกคนทุกกลุ่มมีความเชื่อความเห็นเป็นของตัวเองที่มันคงอยู่แล้ว

ฉะนั้นการปฏิบัติต้องมี ญาณรู้ ทักษะความเห็นเป็นตัวตัดสินชี้ขาด ถ้ามีความรู้เห็นเป็นไปพร้อมกัน การปฏิบัติธรรม จะสำเร็จได้ตามความต้องการ ญาณ หมายถึงความรู้ ทักษะ หมายถึงปัญญาคือความเห็น ทั้งสองนี้ต้องฝึกให้เกิดให้มีที่ใจ ถ้ามีญาณรู้เพียงอย่างเดียว ไม่มีทักษะปัญญาได้เห็น เพียงญาณรู้เพียงอย่างเดียวย่อมเกิดความรู้ผิดได้

ถ้ามีทักษะปัญญาเห็นเพียงอย่างเดียวแต่ไม่รู้ ก็ย่อมเกิดความรู้ผิดได้เช่นกัน

เปรียบเทียบการศึกษาเรื่องเสือไปตามรูปภาพว่าเสือมีลักษณะเป็นอย่างไรนั้นชอบกินคนและสัตว์อย่างนี้ ลายเป็นอย่างไรนั้นก็รู้ตามรูปภาพว่าเสือเป็นตัวอย่างนั้น หรือเห็นเสือตัวจริงแต่ไม่เคยรู้เรื่องของเสือมาก่อนก็ไม่ว่าว่าเป็นตัวอะไร ถ้าได้รู้เรื่องของเสือมาก่อนและได้เห็นเสือตัวจริงในขณะนั้นความกลัวก็ย่อมเกิดขึ้น ถ้ากลัวตัวเสือแล้วการหาช่องทางให้พ้นไปจากปากเสือเป็นสิ่งไม่ยาก ไม่ต้องไปหาถามใครๆ ว่าควรจะให้หนีไปทางไหน เราจะตัดสินใจด้วยตัวเองได้ในขณะนั้น ป่าก็ป่า หนามก็หนาม ขาจะพาไปเองเพื่อให้พ้นไปจากปากเสือ นี่ฉันใด การภาวนาปฏิบัติก็ฉันนั้น ข้อสำคัญต้องฝึกญาณทักษะให้เกิดขึ้นภายในใจให้ได้ เพื่อจะได้เกิดความรู้เห็นตามความเป็นจริงในสังขารมกัฉันนั้นในอดีตชาติที่เราได้เกิดมา ถูกพญามัจจุราชคือความตายทำลาย ชีวิตไปแล้วหลายภพหลายชาติ ในชาตินี้ขอให้เป็นชาติสุดท้ายในการเกิดตาย ในโลกนี้ล้วนมีแต่ทุกข์ โทษ ภัย ด้วยกันทั้งนั้น ในโลกนี้ไม่มีสิ่งใดเป็นสาระพอที่จะอาศัยให้เกิดความอบอุ่นและปลอดภัยได้

กาลามสูตร ความเชื่อ 10 ประการ

อีกเรื่องหนึ่งที่จะอธิบายให้ท่านผู้อ่านได้รู้เอาไว้ คือเรื่อง กาลามสูตร สมัยครั้งพุทธกาลเมื่อพระพุทธเจ้าทรงมีพระชนม์ชีพอยู่ พระพุทธองค์มีญาณหยั่งรู้ในบั้นปลายของพระพุทธศาสนา ได้รู้ว่าในยุคต่อไปจะมีผู้เปลี่ยนแปลงแก้ไขเพิ่มเติมในพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า จะทำให้ชาวพุทธทั้งหลายเกิดความเข้าใจผิดคิดว่าเป็นคำสอนของพระพุทธองค์ เรื่อง กาลามสูตร นี้ มีเหตุผลพอเชื่อถือได้ เป็นพุทธพจน์ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสเอาไว้ในเรื่อง ความเชื่อ ๑๐ ประการ

ข้าพเจ้าได้เรียบเรียงหนังสือกาลามสูตรขึ้น ซึ่งได้อธิบายความเชื่อทั้ง ๑๐ ข้อไว้แล้วทั้งหมด จะอธิบายไว้ในที่นี้เพียง ๑ ข้อ เพื่อให้ผู้อ่านได้ศึกษาให้รู้เอาไว้ ในข้อนั้นพระพุทธเจ้าได้ตรัสเตือนสติแก่ชาวพุทธไว้ว่า อย่าเพิ่งเชื่อไปตามตำราหรือคัมภีร์ ในคำนี้อาจมีผู้ขัดแย้งขึ้นว่า ถ้าไม่ให้เชื่อตามตำรา คัมภีร์ จะให้เชื่ออะไร ในเรื่องความเชื่อนี้ ให้เป็นวิจาร์ณญาณในเหตุผลแต่ละบุคคลที่จะตัดสินใจด้วยตัวเอง พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้อย่างนี้มีความถูกต้องอยู่แล้ว พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่าในยุคต่อไป ก็หมายถึงยุคของพวกเขา

นี้เอง ทุกท่านได้อ่านหนังสือธรรมจากครูอาจารย์ได้เขียนขึ้นมา หนังสือธรรมแต่ละเล่มได้เขียนอ้างอิงไปว่า เป็นพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าอยู่แล้วมิใช่หรือ เมื่ออ่านแล้วก็รู้ว่าในความหมายไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ในธรรมหมวดเดียวกันก็ตีความหมายที่แตกต่างกัน เช่น คำว่า วิปัสสนา การตีความของแต่ละครูอาจารย์ก็มีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดทีเดียว และมีหัวข้อธรรมอื่นๆ อีกมากที่มีการตีความหมายมีความแตกต่างกันไป

เช่น หมวดไตรสิกขาที่ข้าพเจ้าได้อธิบายมาแล้ว ถ้าเรียบเรียงไปตามขั้นตอนของมรรค ๘ จะออกมาในรูปแบบเดิมว่า ปัญญา ศีล สมาธิ มีปัญญา ๓ คือ สุตมยปัญญา เป็นปัญญาภาคการศึกษา จินตามยปัญญา เป็นปัญญาที่วินิจฉัยเลือกเฟ้นในหมวดธรรมที่เหมาะสมกับนิสัยของตัวเองมาปฏิบัติ เมื่อปฏิบัติมีความรู้แจ้งเห็นจริงตามความเป็นจริงมากขึ้น เป็นโยนิโสมนสิการมีความรู้เห็นตามความเป็นจริงที่แยกกายหายสงสัย จึงเรียก ภาวนามยปัญญา เป็นปัญญาที่จะเชื่อมโยงเข้าสู่ปฏิเวธ คือ มรรค ผล นิพพาน ปัญญาทั้งสามนี้จึงเป็นจุดเริ่มต้นในสัมมาทิฐิ ความเห็นชอบเป็นสัมมาสังกัปปो การดำริพิจารณาในหมวดธรรมนั้นๆ ได้อย่างถูกต้อง แล้วนำมาปฏิบัติให้เป็นในสังขารม เช่น ปฏิบัติในหมวดศีล ปฏิบัติในหมวดสมาธิ และปฏิบัติใน

หมวดธรรมต่าง ๆ ดังที่ได้อธิบายมาแล้ว ถ้าเข้าใจในลักษณะนี้จะง่ายต่อการปฏิบัติธรรม ไม่มีความสับสนวุ่น

พระธรรมที่อ่านรู้ไปตามตำราเป็นเพียงชื่อของพระธรรมเท่านั้น ต้องโอปนียโกน้อมเข้ามาหาตัวเราอันเป็นตัวธรรมที่เป็นจริง เรื่องความโลภ ความโกรธ ความหลง ราคะ ตัณหา หรือกิเลสน้อยใหญ่ ล้วนแล้วมีอยู่ในใจของเราอยู่แล้ว การปฏิบัติจะมุ่งประเด็นเข้ามาหาใจโดยตรงที่เรียกว่า

**มโนปุพพังคะมา รัมมา มโนเชกฺขฐา มโนมะยา
ธรรมทั้งหลายรวมอยู่ที่ใจนี้ทั้งนั้น**

การปฏิบัติธรรมทางกายเป็นเพียงสกัดกันไม่ให้กิริยาทางกายทำในสิ่งที่ไม่เหมาะสมออกไปสู่สังคมภายนอก คำพูดที่ไม่เหมาะสมเป็นสิ่งที่ไม่ต้องการ จึงต้องอดกลั้นมิให้แสดงออกเพราะสิ่งไม่ดีทุกคนไม่ต้องการ

การใช้ปัญญาพิจารณาในความทุกข์

การใช้ปัญญาพิจารณาในความทุกข์ จะเป็นความทุกข์ทางใจเป็นหลัก เพราะใจเป็นที่รับทุกข์เป็นศูนย์กลางแห่งทุกข์ทั้งหลาย ร่างกายเป็นทุกข์ด้วยการเจ็บปวดในทิวส่วน หรือเกิดเป็นโรคนานาชนิดขึ้นในร่างกาย ความทุกข์นั้นก็มารวมอยู่ที่ใจ เพราะกายและใจมีสัมปยุต เนื่องถึงกัน ย่อมมีผลกระทบต่อกันได้

เปรียบได้กับการปรบมือทั้งสองเข้าหากันย่อมมีเสียงเกิดขึ้นฉับใจ กายและใจ เมื่ออาศัยกันอยู่ย่อมเกิดผลเป็นทุกข์ก็ฉับนั้น เมื่อใจได้แยกทางออกจากร่างกายไป ที่เรียกว่า ตาย ใจจะไม่ได้รับทุกข์จากร่างกายแต่อย่างใด ร่างกายที่ไม่มีจิตวิญญาณหล่อเลี้ยง ก็เกิดเปื่อยเน่าแตกสลาย กลายเป็นธาตุเต็มหมดสภาพจากความเป็นคน จึงได้เรียกว่า “อนัตตา”

ฉะนั้นการใช้ปัญญาพิจารณาในอนัตตา ต้องมาเข้าใจในตัวอัตตานี้เอาไว้ให้ดี ตีความหมายในคำว่า ตัวตนให้เข้าใจ ร่างกายส่วนไหนที่เราเข้าใจว่าเป็นตัวตนของเรา ใช้ปัญญาพิจารณาแยกส่วนแบ่งส่วนของร่างกายออกมาแต่ละชิ้นให้เห็นในสภาวะแต่ละอย่างล้วนแล้วแต่เป็น

ธาตุด้วยกัน คนจะหลงกันรักกันก็หลงในก้อนธาตุนี้มิใช่หรือ
เมื่อยังมีชีวิตอยู่จะรักกันชอบกันไปตามความหลงของตัวเอง
เมื่อคนที่เรารักยังมีชีวิตอยู่ก็กอดหอมกันได้ แต่เมื่อตายไป
แล้ว จะเอาแป้งน้ำมันไปชโลมฉาบทาเอาไว้ก็จะไปกอดหอม
กันไม่ได้เลย เพราะความหอมในร่างกายของคนไม่มีอยู่แล้ว
โดยธรรมชาติแล้วจะต้องอาบน้ำชำระชะล้าง ความสกปรก
โสโครกอยู่เสมอ ถ้าทุกคนไม่ได้อาบน้ำเป็นเวลาหลายวัน
จะมีกลิ่นเหม็นเกิดขึ้น ผู้ที่มีความเคยชินกับความหอมจะ
เกิดความขยะแขยงต่อความเหม็นทันที ถ้ามีคนเหม็นอยู่
ด้วยกันจนมีความเคยชินก็อยู่ด้วยกันได้

ถ้าผู้ภาวนาปฏิบัติที่เน้นหนักในการพิจารณาอสุภะ
ของร่างกาย ทุกส่วนล้วนแล้วมีความสกปรกด้วยกัน เมื่อยัง
มีชีวิตอยู่ก็มีความสกปรกถึงเพียงนี้ เมื่อตายไปยิ่งมี
ความสกปรกเน่าเหม็นมากขึ้น ความเน่าเหม็นของคน
ที่ตายไปยิ่งเน่าเหม็นกว่าสัตว์อื่นหลายเท่า นี่เป็นอุบายในวิธี
การฝึกใจสอนใจไม่ให้เกิดความลุ่มหลงซึ่งกันและกัน
ดังคำว่า

**แมลงผึ้งแสวงหาเกสร แมลงวันแสวงหาของเน่า
นักปราชญ์แสวงหาความดี**

นี่เราเป็นอะไรกันแน่ ถ้าเป็นกลุ่มแมลงวันจะเป็นนัก
ปฏิบัติที่แย่มาก จะหลงระเห็จในสิ่งที่ตัวเองชอบจนลืมตัว

จะหลงในอัตตาของตัวเองไปยาวนานทีเดียว ฉะนั้นการจะรู้
เห็นในอนัตตา ก็ต้องมารู้เห็นในอัตตาดังที่ได้อธิบายมาแล้ว
ให้ใจได้เปลี่ยนในความเห็นเสียใหม่ จงทำใจไว้ว่าสิ่งใดเคย
เห็นผิดเข้าใจผิดมาก่อนให้ถือว่าเป็นความฝันที่ผ่านไปแล้ว
ให้รู้เห็นจริงด้วยปัญญาของตัวเอง จะทำให้หายความ
สงสัยในความเห็นผิดได้ จึงเรียกว่า ผู้นั้นเห็นชอบ
เปรียบดังคำว่า

โย ธัมมัง ปัสสติ โส มัง ปัสสติ

ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นได้ชื่อว่าเห็นพระพุทธเจ้า

ฉะนั้นเราจงใช้ปัญญาของตัวเองให้เกิดประโยชน์
สูงสุดในขณะที่มีชีวิตอยู่ อย่าใช้ปัญญาในวิธีซุดหลุมฝังตัว
เองให้ตายทั้งเป็น และอย่าใช้ปัญญาผูกมัดตัวเองให้
ติดอยู่กับโลก เมื่อเราผูกตัวเองได้เราก็กัดตัวเองได้เช่นกัน
จึงเรียกว่า ตนเป็นที่พึ่งของตน คนอื่นเป็นเพียงผู้บอกวิธีให้
เราได้ปฏิบัติตามเท่านั้น เราต้องฟังสติ สมာธิ ปัญญา และ
ความสามารถของตัวเอง

พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นเพียงแผนที่
บอกเส้นทางให้เท่านั้น เราผู้เดินทางต้องดูแผนที่ให้เข้าใจ
เพราะเส้นทางที่เรายังไม่เคยไป เหมือนเดินทางในที่มืด
เราต้องเตรียมไฟฉายที่สว่างที่จะส่องทางในการเดิน ในเส้นทาง
ที่เรายังไม่เคยไป ในเส้นทางมีหลายแยกและมีป้าย

บอกเส้นทางอยู่แล้ว แยกนี้ไปสู่บายนุมิ แยกนี้ไปสู่สวรรค์ แยกนี้ไปสู่มรรคผลนิพพาน ถ้าเข้าใจตามนี้จะไม่มีปัญหาในการเดินทาง นี่ฉันใด การปฏิบัติธรรมก็ฉันนั้น เพราะแนวทางปฏิบัติพระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้แล้วอย่างชัดเจน เราต้องใช้ปัญญาศึกษาให้รู้พิจารณาในเหตุผลให้เข้าใจ จะไม่มีการวุ่นในการปฏิบัติธรรมเพื่อให้เสียเวลา ชีวิตที่เกิดมาเหลืออยู่มีน้อยนิด ไม่รู้ว่าชีวิตจะหมดไปในวันไหนอย่าทำใจอยู่ในความประมาทจะเสียโอกาสในตัวเอง มีหลายคนที่ยาก่อนเราทั้งรุ่นน้อง รุ่นเรา รุ่นพี่ รุ่นแม่ และพ่อ ก็ได้ตายต่องกันดังได้เห็นอยู่ในปัจจุบัน เราจะตายในวันไหนก็ไม่รู้จะขึ้นกับมัจจุราชจะเป็นผู้ตัดสินให้เอง เมื่อถึงวันเวลาเราก็จะตายเหมือนผู้ที่ได้ตายไปแล้ว

คำว่า ตาย มี ๒ อย่าง คือ

๑. ตาย หมายถึง ไม่มีคุณธรรมประจำใจและมีความประมาท

๒. ตาย เพราะไม่มีลมหายใจเป็นความตายที่หมดสิทธิ์ที่จะทำความดีอะไรได้

ก่อนชีวิตจะหมดไปเราต้องทำความดีเอาไว้อย่างเต็มที่ นี่เป็นผลกำไรของชีวิตที่เกิดมาต้องฝึกให้มีคุณค่า อย่าทำตัวให้เหมือนกับสัตว์ดิรัจฉาน เราเป็นมนุษย์ที่เป็นสัตว์อันประเสริฐเลิศในทางสติปัญญา ต้องใช้สติปัญญาไปใน

ทางที่ดี และฝึกใจให้มีคุณธรรมประจำตัวตลอดไป

ในยุคปัจจุบันนี้ครูอาจารย์หลายท่านมีความเข้าใจในคำสอนของพระพุทธเจ้า เอาอุบายวิธีในหลักปฏิบัติมาสั่งสอนอบรมให้เราได้เข้าใจ ครูอาจารย์บางท่านอาจสอนไม่ตรงกับทางมรรค ผล นิพพาน ก็อาจเป็นได้ หากมีคำถามว่าจะรู้ได้อย่างไรว่าครูอาจารย์นั้นสอนผิดสอนถูก จึงเป็นคำถามที่ตอบได้ยากในยุคปัจจุบัน เพราะไม่มีครูอาจารย์ได้รับสารภาพว่าตัวเองสอนผิด ทุกท่านก็ประกาศว่าเป็นผู้สอนถูกด้วยกัน ถ้าเรามีสติปัญญาที่ดีก็จะรู้ได้ทันที

ผู้ปฏิบัติในยุคนี้เปรียบเหมือนกับฝูงโคที่กำลังแสวงหาหัวหน้าโค ที่จะนำพาฝูงโคทั้งหลายข้ามน้ำไปให้ถึงฝั่งที่ปลอดภัย หัวหน้าโคนั้นมีมาก รูปร่างก็มีลักษณะเหมือนกัน ในนั้นอาจมีหัวหน้าโคตัวที่เคยข้ามกระแสน้ำมาแล้ว ฝูงโคทั้งหลายคงไม่รู้ว่า เป็นโคตัวไหนให้ตัดสินใจเลือกเอง ถ้าเลือกได้หัวหน้าโคตัวที่เคยข้ามกระแสน้ำมาก่อนก็ถือว่ามีความโชคดีไป หัวหน้าโคก็จะนำพาฝูงโคทั้งหลายไปตามเส้นทางที่ปลอดภัยไม่มีอุปสรรคใดๆ ให้เสียเวลา จะพาฝูงโคมุ่งหน้าขึ้นสู่ฝั่งได้อย่างปลอดภัย ถ้าฝูงโคใดเลือกได้หัวหน้าโคตัวที่ไม่รู้เส้นทางที่จะไป จะทำให้มีอุปสรรคมากมายในการข้ามกระแสน้ำ อาจจะหลงทางไปชนโขดหินบ้าง หลงทางเข้าไปหมู่กระช้ำบ้าง หลงเข้าสู่วังวน

ไปตามกระแส ในที่สุดหัวหน้าโคและฝูงโคทั้งหลายก็อับปางลงสู่วังวนด้วยกัน หรือพากันลอยไปตามกระแสน้ำลงสู่มหาสมุทรวนเวียนไปมาอันหาที่สุดไม่ได้ นี่ฉันใด ผู้ปฏิบัติธรรมในยุคนี้อาจเป็นอย่างนี้กันฉันนั้น

นี่คือบ้านปลายในพระพุทธศาสนาอะไรก็เกิดขึ้นได้ทั้งนั้น ในยุคปัจจุบันนี้มีผู้เข้าใจในสัมมาทิฐิ ความเห็นชอบในภาคปริยัติมีอยู่มาก แต่ความเห็นชอบในทางปฏิบัติมีไม่มากนัก ให้ท่านสังเกตดูในหมู่ผู้ปฏิบัติทั้งหลายเถาเอง

ข้าพเจ้าได้สอนอธิบายธรรมในหลักการปฏิบัติ และเขียนหนังสือที่เป็นแนวทางปฏิบัติมาหลายเล่ม แต่ละเล่มจะเน้นหนักในเรื่องสติปัญญามาเป็นอันดับหนึ่ง สอนวิธีทำสติสมาธิมาเป็นอันดับสอง คำว่า **สมาธิ จะเน้นหนักในสมาธิความตั้งใจมั่นเป็นจุดสำคัญ เพราะคนส่วนใหญ่มีนิสัยเป็นบัญญัติวิมุตติ** ผู้มีนิสัยอย่างนี้จะไปทำสมาธิความสงบไม่ได้ เมื่อนึกคาบปริกรรมไปไม่กี่นาที จะมึนสียชอบคิดในเรื่องนั้นคิดในเรื่องนี้ จะตั้งจิตเข้ามานึกคาบปริกรรมก็ไม่ได้ชั่วขณะแล้วก็คิดอีก ส่วนมากจะคิดไปตามกระแสโลกที่ตัวเองมีความถนัดในการคิดมาแล้ว จึงเกิดความฟุ้งซ่านรำคาญใจ มีความหงุดหงิดในความคิดของตัวเอง คิดเลือนลอยไปตามกระแสโลกนานาประการ คิดในทางธรรมก็มีอยู่ในบางขณะ แต่เมื่พอที่จะทำให้อึดเปลี่ยนจากความเห็นผิดได้

ธรรมะที่นำมาคิดก็ไม่รู้ว่าอยู่ในระดับไหน ในบางทีเอาธรรมในหมวดกัมมัฏฐของพระอรหันต์มาพิจารณาเพื่อให้ใจได้ละกิเลสค้นหาได้เหมือนท่าน เป็นความคิดที่เกินความสามารถที่ตัวเองทำได้ เรียกว่า คิดเกินฐานะในความพอดีของตัวเองมากไป เมื่อคิดไปๆ ใจก็มีกิเลสค้นหาเท่าเดิมไม่ลดละออกจากใจได้ ในความรู้สึกก็มีความคิดถอดใจไปว่า เราไม่มีบุญบารมีพอที่จะบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ได้ เมื่อมีความคิดถอดใจอ่อนใจอย่างนี้ ความเพียรพยายามก็หมดไปด้วย

นี่เป็นจุดหนึ่งที่ข้าพเจ้าได้ศึกษาวิธีปฏิบัติของผู้จะได้บรรลุธรรม เป็นพระอริยเจ้าในสมัยครั้งพุทธกาล เพื่อให้มีความเข้าใจในเหตุผลของผู้ที่ได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้าในสมัยครั้งนั้น ข้าพเจ้าจึงได้เรียบเรียงประวัติของพระอริยเจ้าที่มีนิสัยบัญญัติวิมุตติ และพระอริยเจ้าที่มีนิสัยเจโตวิมุตติมาให้ท่านได้อ่าน เพื่อจะได้เปลี่ยนความเห็นให้ถูกกับนิสัยของตัวเอง จะง่ายต่อการปฏิบัติธรรม ไม่ต้องบังคับใจให้บรรลุธรรมขั้นนั้นขั้นนี้ การตั้งเป้าหมายว่าต้องได้ญาณนั้นญาณนี้เป็นพระอริยเจ้าขั้นนั้นขั้นนี้ เรียกว่า **ภาวนาเอาความอยากนำหน้าจะเกิดปัญหา** นั่นคือจะถูกกิเลสมาหลอกใจได้ง่าย เมื่อทำสมาธิความสงบมากขึ้นกิเลสมาก็จะหลอกใจโดยไม่รู้ตัว

ตั้งที่ได้อธิบายเอาไว้ในวิปัสสนูปกิเลส ๑๐ ข้อที่ผ่านมาแล้ว มิใช่ว่าจะปฏิบัติธรรมในหมวดไหน ก็สามารถบรรลุธรรมได้เหมือนกัน มิใช่เป็นอย่างนั้นให้อ่านประวัติของพระอรียเจ้าในสมัยครั้งพุทธกาลดูบ้าง พระอรียเจ้าฝ่ายพระ พระอรียเจ้าฝ่ายฆราวาส ในสมัยครั้งนั้นมีจำนวนมากจงศึกษาให้ดี ปรับวิธีการปฏิบัติให้เหมือนท่านเหล่านั้นดูบ้างอาจจะได้รับผลในชาตินี้ ควรเปลี่ยนอุบายวิธีในการปฏิบัติใหม่จนกว่าอุบายธรรมนั้นถูกกับนิสัยของตัวเอง ในยุคนี้สมัยนี้ไม่มีใครช่วยเราได้ เราต้องช่วยตัวเอง จงทำความเข้าใจว่า **ตนแลเป็นที่พึ่งของตน**

หลักธรรมมีอยู่ทั่วไปหาอ่านได้ง่าย ส่วนอุบายธรรมที่จะนำมาปฏิบัติให้ถูกกับจริตนิสัยของตัวเองเป็นสิ่งไม่เหลือวิสัย เปรียบเหมือนกับคนที่รู้เส้นทางและไม่หลงทาง จึงง่ายที่จะไปให้ถึงที่จุดหมายตามที่เราต้องการ นี่ฉันใด อุบายธรรมที่จะนำมาประกอบการปฏิบัติให้เป็นไปในมรรคผลนิพพาน จึงไม่ยากที่จะรู้เห็นด้วยตัวเอง ในบางครั้งก็ได้อุบายธรรมมาปฏิบัติถูกกับนิสัยตัวเองอยู่บ้างแต่ไม่ต่อเนื่องกัน ผลของการปฏิบัติจึงยังไม่เกิดขึ้นในขณะนั้น

การปฏิบัติธรรมถ้าเป็นไปตามมรรค ๘ ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้แล้ว จะง่ายต่อการปฏิบัติเพราะเป็นวิธีที่ต่อเนื่องกันในมรรค ๘ นั้นนำมาปฏิบัติได้ในทางโลกียธรรม และนำมา

ปฏิบัติได้ในทางโลกุตระธรรม ส่วนมากผู้ปฏิบัติจะมุ่งไปในทางโลกุตระธรรม เพื่อให้ใจได้ละกิเลสตัณหาอาสวะบรรลुธรรมเป็นพระอรียเจ้าเข้าสู่พระนิพพาน ถ้าเอาธรรมในหมวดมรรค ๘ มาประกอบการปฏิบัติในทางโลกียก็จะเป็นผลดีในหมู่สังคัมส่วนรวม

ในโลกนี้เราอยู่ในสังคัมทั่วไป แต่ละสังคัมมีความเห็นเหมือนกันบ้าง ไม่เหมือนกันบ้าง เราต้องทำตัวเป็นกลาง รับฟังความเห็นของคนแต่ละกลุ่ม ในเมื่อเรามีความเห็นเป็นอย่างนี้มีเจตนาเป็นอย่างไร ความเห็นเป็นอย่างไร เขาจะคิดไปอย่างนั้น เมื่อเขาคิดได้เป็นอย่างไรก็จะทำไปอย่างนั้นและพูดไปอย่างนั้น เขาทำเขาพูดเพื่อเอื้อประโยชน์แก่ตัวเองหรือเอื้อประโยชน์แก่คนอื่น เราก็จะต้องศึกษาเหตุในความประพฤติของเขาให้รู้ ถ้าเป็นทางที่ดีเราจะได้อามาเป็นเนติตันแบบในความประพฤติอย่างนั้น ถ้าไม่ดีเราจะได้ไม่รับเอาความประพฤติของเขาคนนั้น แล้วน้อมเข้ามาดูตัวเองว่า เรามีความประพฤติการแสดงออกเหมือนคนกลุ่มใด ให้รู้จักความเห็นผิด ความเห็นถูกของตัวเองให้ได้ เราจะได้เปลี่ยนความเห็นของตัวเองไปในทางดี

นี่คือการศึกษาธรรมจากบุคคลจะรู้และเข้าใจได้ง่าย นิสัยของคนจะรู้กันได้จากความประพฤติอันเป็นปกติ ธรรมชาติ นิสัยของคนชี้โลกเป็นอย่างนั้น นิสัยของคนชี้

โกรธเป็นอย่างนี้ ถ้าดูเขาแล้วต้องมาดูเราว่าเป็นเหมือนเขาหรือไม่ ถ้าเป็นเหมือนเขาเราต้องเปลี่ยนความเห็นของตัวเอง

ทุกคนที่เกิดมาต้องการให้คนอื่นมายกย่องตัวเอง เป็นนิสัยชอบให้คนอื่นมาเข้าใจในตัวเราเพียงฝ่ายเดียว ตัวเองไม่ยอมที่จะไปเข้าใจต่อคนอื่น ถึงตัวเองทำผิดผิดผิดในเรื่องต่างๆ อยู่ก็ตาม พยายามที่จะพูดกลบเกลื่อนในความผิดของตัวเองเอาไว้ ไม่อยากให้คนอื่นรู้ในความผิดของตัวเอง นี่เป็นนิสัยคนส่วนใหญ่ชอบนึกหาว่าร้ายคนอื่นอยู่เสมอ เรามาดูตัวเองว่ามีนิสัยเป็นอย่างนี้หรือไม่ ถ้ามีต้องปรับปรุงแก้ไขตัวเองเสียใหม่ ฝึกตัวเองให้มีความเข้าใจแก่คนอื่นเอาไว้ เพื่อจะได้ลดทิฐิฐิมานะของตัวเองไปในทางที่ดี

เราเป็นคนหนึ่งที่มีความบกพร่อง เป็นจุดอ่อนให้คนอื่นมองดูอยู่แล้ว ทุกคนเป็นกระจกบานใหญ่ให้เป็นภาพสะท้อนซึ่งกันและกัน จะดูในจุดแรกคือกิริยามารยาท ดูการแสดงออกมาทางกายและวาจา เพราะกายวาจาเป็นประตูของสังคมต้องดูกันทุกวัน ถึงเราจะมีใจคิดไปในทางที่ไม่ดีอยู่บ้าง ต้องเก็บไว้ภายในใจ ไม่ควรแสดงออกมาทางกายและวาจาให้คนอื่นได้เห็น ถึงใจจะมีความโกรธเกลียดอยู่ก็ต้องอดทน เพราะคนอันธพาลมีนิสัยเป็นอย่างนั้น ชอบหาเรื่องมาพูดให้คนอื่นอยู่เสมอ เรื่องเล็กทำให้เป็นเรื่องใหญ่ พูดเสริมออกไปเหมือนเป็นจริงในเรื่องนั้นๆ ไม่มีสติยับยั้ง

ความคิดและคำพูดของตัวเอง จึงกลายเป็นความพยาบาทอาฆาตจองเวรต่อกัน ฉะนั้นเราเป็นผู้ปฏิบัติไม่ควรให้มีเรื่องอย่างนี้เกิดขึ้น ให้มีความสำนึกดูตัวเองอยู่เสมอ ดังคำว่า **พูดไปสองไพเบี้ย นิ่งเสียตำลึงทอง** ให้ทบทวนดูคำพูดของตัวเองเอาไว้

สัมมาทิฐิ ความเห็นชอบในฝ่ายโลกียธรรม ความเป็นธรรมที่คนเราต้องฝึกให้มีภายในใจเอาไว้ เรียกว่า **ฝึกความยุติธรรม** ให้เกิดให้มีแก่ตัวเอง ถ้าใจมีความยุติธรรมแล้ว การคิดการทำการพูดก็จะเป็นธรรมแก่ตัวเองและคนอื่น ในครอบครัวเดียวกันก็จะมีความสุข ตลอดจนญาติมิตรหรือสังคมอื่นก็จะมีสุขไปด้วย ผู้มีความยุติธรรมใครๆ ก็ให้ความเคารพเชื่อถือ ผู้มีความยุติธรรมต้องการไปมาหาสู่กับผู้มีความยุติธรรม คนมีความยุติธรรมจะสังเกตดูได้ง่าย การแสดงออกมาทางกายวาจาจะเป็นสีบบงบอกได้ชัดเจน ที่เรียกกันว่า คนดี หมายถึง ผู้มีความยุติธรรมนั่นเอง ฉะนั้นเราต้องฝึกความยุติธรรมให้เกิดขึ้นกับตัวเองให้ได้ เพราะเครื่องหมายของคนดี

ความพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จก็อยู่ที่นั่น ความดีเป็นสิ่งที่ไม่เหลือวิสัย ผู้ต้องการความดี ทำดีได้ง่ายทำชั่วได้ยาก คนพาลต้องการทำความชั่ว ทำชั่วได้ง่ายทำดีได้ยาก สังคมของมนุษย์ในโลกนี้มีทั้งคนดีและคนไม่ดีอยู่ร่วมกัน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้มีพระราชดำรัสไว้ว่า

“ในบ้านเมืองนั้น มีทั้งคนดีและคนไม่ดี ไม่มีใครจะทำให้คนทุกคนเป็นคนดีได้ทั้งหมด การทำให้บ้านเมืองมีความปรกติสุขเรียบร้อย จึงมิใช่การทำให้ทุกคนเป็นคนดี หากแต่อยู่ที่การส่งเสริมคนดี ให้คนดีได้ปกครองบ้านเมือง และควบคุมคนไม่ดี ไม่ให้มีอำนาจ ไม่ให้ก่อความเดือดร้อนวุ่นวายได้”

พระราชดำรัสนี้มีความชัดเจน ถ้าคนดีทำงานการปกครองบ้านเมืองจะทำให้เกิดความเจริญ ถ้าคนไม่ดีปกครองบ้านเมืองก็จะเกิดความหายนะตามมา ในทุกสังคมทุกสาขาอาชีพ ถ้าคนดีได้เป็นหัวหน้าบริหาร งานนั้นจะมีความสำเร็จ ลุล่วงไปในทางที่ดี

นิมิต ๔

ในตำรากล่าวถึงนิมิตไว้เพียง ๓ คือ

๑. **สุบินนิมิต** (ความฝัน) ผู้นอนหลับไปจะมีความฝันเกิดขึ้น ในบางครั้งก็ฝันร้ายเป็นสิ่งที่น่ากลัว ในบางครั้งฝันดีเป็นสิ่งที่น่ารัก ในบางครั้งเป็นฝันที่เกี่ยวกับชาติพันธุ์ไม่ปกติ เป็นความฝันเกี่ยวกับเรื่องอดีตที่ผ่านมา เป็นความฝันที่เกี่ยวกับเรื่องอนาคต เป็นความฝันที่เกี่ยวกับสัญญาความจำ เป็นความฝันเกี่ยวกับอุปาทานความยึดมั่นในอายตนะ บางคนนอนหลับไปชอบฝัน ในบางคนก็ไม่ฝัน เรื่องราวในความฝันบางครั้งไม่จริงตามที่ฝัน ในบางครั้งเป็นความจริงตามที่ฝัน

ตัวอย่างความฝันของพระเจ้าปเสนทิโกศล นอนหลับไปแล้วเกิดความฝัน ๑๖ อย่าง เอาความฝันไปเล่าให้พระพุทธรเจ้าฟัง พระพุทธรเจ้าได้ทำนายในเหตุการณ์ของความฝันนั้นให้รับรู้ ที่เรียกว่า **พุทธรทำนาย** ข้าพเจ้าได้อธิบายขยายความเพื่อให้เข้าใจได้ชัดเจนให้ชื่อหนังสือนี้ว่า **พุทธรทำนาย ๑๖ ข้อ** จะได้ยกมาอธิบายไว้ในที่นี้เป็นบางข้อ ดังนี้

พระเจ้าปเสนทิโกศล ทรงสุบินนิมิตเห็นต้นไม้หนานาชนิด ยังไม่ใหญ่โตพอที่จะมีดอกมีผล แต่ต้นไม้เหล่านั้นเต็มไปด้วยดอกและผล จนกิ่งก้านสาขารองรับดอกผลนั้นไม่ไหว

พระพุทธเจ้าให้คำทำนายว่า อนาคตต่อไปในภายภาคหน้า กุมารที่มีวัยยังไม่ควรจะมีสามี แต่กุมารนั้นมีความกระสันในราคะตัณหา มีความอยากในกามารมณ์ ความรักความใคร่ ได้แต่งงานเมื่ออายุยังวัยเด็ก ไม่ถูกต้องตามประเพณีนิยม มัวสุขกันไม่ละอาย เมื่อตั้งครรภ์ขึ้นมาก็หาวิธีฆ่าลูกในท้อง หรือเมื่อคลอดแล้ว เด็กบางคนก็ไม่มีพ่อแม่เลี้ยงดู ไม่มีบ้านเรือน เร่รอนจรจัด นำเวทนายิ่งนัก เหตุการณ์อย่างนี้จะเกิดขึ้น ในอนาคต ส่วนความฝันข้ออื่นๆ ท่านสามารถหว่านดูได้จากหนังสือพุทธทำนาย ที่ข้าพเจ้าได้อธิบายไว้แล้ว

สุบินนิมิตคือความฝัน ถ้าผู้มีปัญญานำมาตีความในทางธรรมก็จะเป็นอุบายให้แก่ปัญญาได้เป็นอย่างดี ถ้าไม่มีปัญญานำมาตีความหมาย ความฝันนั้นก็เปล่าประโยชน์ ข้าพเจ้าเห็นด้วยที่จะเอาความฝันนั้นนำมาตีความ เพื่อเป็นอุบายเสริมให้แก่ปัญญา น้อมเอาความฝันเข้ามาหาตัวเอง อุปมาอุปมัยให้เข้ากันได้ในธาตุสี่ชั้นห้า ให้เป็นไปในอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เพื่อเป็นอุบายในการฝึกปัญญาให้แก่ตัวเอง จึงเรียกว่า ปฏิภาคนิมิต หมายถึง ใช้ปัญญาพิจารณา

แจ่มแจ้งขยายความ นิมิตแปลว่าความหมาย นิมิตอย่างนี้มีความหมายเกี่ยวกับอะไรให้ตีความไปอย่างนั้น

๒. อุกคหนิมิต เป็นนิมิตที่เกิดขึ้นจากการนั่งสมาธิ เมื่อจิตรวมเป็นสมาธิได้แล้วจะเกิดนิมิตขึ้นรูปแบบต่างๆ บางนิมิตเป็นสิ่งที่น่ากลัว บางนิมิตเป็นสิ่งที่น่ารักและชอบใจ บางนิมิตเป็นสิ่งที่ขยะแขยงสะอิดสะเอียน ถ้ามีนิมิตเกิดขึ้นในลักษณะใด ให้ใช้ปฏิภาคนิมิต คือ ปัญญาพิจารณาทุกครั้ง เพื่อนำมาเป็นอุบายตีความหมายให้เป็นที่ไปตามนิมิตนั้นๆ ถ้าไม่มีปัญญาพิจารณา อุกคหนิมิต ก็ไม่มีประโยชน์อะไร ฉะนั้นต้องเอาประโยชน์จากอุคคหนิมิตนี้ให้ได้ อุกคหนิมิตจะเป็นอุบายเสริมปัญญาได้เป็นอย่างดี

๓. ผัสสะนิมิต เป็นนิมิตที่เกิดขึ้นขณะตื่นอยู่ ไม่ได้นอนหลับแต่อย่างใด และไม่ได้ทำสมาธิในจิตมีความสงบตั้งที่ได้อธิบายมาแล้ว นิมิตนี้เกิดจากการสัมผัสของอายตนะ ๕ คือ

๓.๑ จักขุณิมิต ตาสัมผัสรูปก็เกิดความหมายในทางใจว่ารูปเป็นสิ่งที่น่ารักน่าชอบใจในรูปนั้นๆ แล้วเกิดเป็นอารมณ์ในความรักความชอบใจความสุขใจ จึงเรียกว่า สุขเวทนา ใจได้เสวยอารมณ์แห่งความสุข ถ้าตาสัมผัสในรูปที่ไม่ชอบใจจึงเกิดเป็นทุกข์เวทนา ใจได้เสวยอารมณ์ที่เป็นทุกข์ ถ้าอายตนะภายในสัมผัสกับอายตนะภายนอกแล้วเฉยๆ

ไม่รักไม่ชังจึงเป็นอนุเบกขาเวทนา ผัสสะนิमित คือ ตาสัมผัสรูป ใจมีความรักใคร่เกิดขึ้น ก็เอารูปมาเป็นอารมณ์ สังขารการปรุงแต่งในรูปย่อมเกิดขึ้น เมื่อสังขารการปรุงแต่งในรูปไปในทางรักใคร่ สังขารจึงปรุงแต่งในรูปโดยสมมติ สังขารสมมติได้เกี่ยวพันกันอย่างแนบแน่น

เปรียบเหมือนปากกาและกระดาษมีพร้อมแล้ว จะเขียนไปในเรื่องใดก็ได้ตามที่ใจชอบ นี่ฉันใด ถ้าใจชอบในทางความรักใคร่สังขารก็ปรุงแต่งในรูปให้เกิดความรักใคร่ฉันนั้น ใจปรุงแต่งไปในทางราคะตัณหาจินตนาการวาดภาพขึ้นมาโดยสมมติ เอารูปเป็นนิमितหมายให้แก่สังขารการปรุงแต่งอยู่เรื่อยไป ผัสสะนิमित หมายในรูปจึงได้เกิดเป็นอารมณ์ไปตามกระแสโลก คนและสัตว์ที่หลงโลกก็มาหลงในจุดนี้ด้วยกัน จึงพากันเกิดตายอยู่ในโลกนี้ตลอดมา และจะมีความหลงโลกตลอดไป ใจที่หลงอยู่ในกามคุณนับวันก็จะมีอารมณ์รุนแรงมากขึ้น ผู้ที่ไม่มีปัญญาจึงหาทางออกไม่ได้ นี่คือ ใจมีอวิชชาอย่างมืดมิดทีเดียว

ผู้ปฏิบัติต้องศึกษาให้ดีมีความเข้าใจในต้นเหตุ ใจยังไม่รู้ผิดถูกอะไรควรหรือไม่ควร เมื่อตาสัมผัสรูปก็เลสสังขารเข้ามาแทรก เอาสมมติในรูปมาเป็นนิमितหมาย จึงได้เกิดความคิดปรุงแต่ง ความคิดในเรื่องความสวยความงาม คิดในเรื่องความรักความชอบ คิดในเรื่องความหอมหวาน

ชวนชม ทำให้คิดเป็นเรื่องเป็นราวได้ การคิดให้ตรงกันข้ามว่ารูปมีแต่ความสกปรกโสโครก ไม่มีส่วนไหนของร่างกายที่มีความหอมหวานชวนชม คิดในเรื่องอย่างนี้ทำไมคิดไม่ได้ คิดเรื่องความรักคิดได้ทั้งวันทั้งคืน ไม่ว่าจะยืน เดิน นั่ง นอน คิดได้อย่างเป็นตุเป็นตะ รูปนั้นได้จากกันไปหรือตายไปแล้วหลายปี อารมณ์ที่ฝังใจในเรื่องของความรักก็ซุดคุดขึ้นมาคิดเหมือนมีชีวิตอยู่ร่วมกัน สมมติว่าได้พูดต่อกันในเรื่องกระจุม กระจิม ยิ้มแย้มต่อกันเป็นน้ำอ้อยน้ำตาล หรือได้สัมผัสกันในวิธีใดก็สมมติไปในวิธีนั้น ดังคำว่า สร้างวิมานบนอากาศ วาดภาพไปตามความฝัน คิดว่าได้สัญญาต่อกันเอาไว้ในชีวิตนี้จะรักกันตลอดไปจนชั่วฟ้าดินสลาย ในความคิดอย่างนี้ทำไมคิดได้เหมือนการเล่นละครหลอกใจให้เกิดความลุ่มหลง ใจคิดไม่มีความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าแทบไม่มีเวลาพักผ่อนหลับนอน เหมือนกับนอนที่กินอยู่ในก้อนอิฐ ถือว่าเป็นอาหารจานโปรด จะเอาอาหารที่มีความอร่อยและเลิศเลอไปให้กินก็ไม่สนใจ นี่ฉันใด ใจที่มีความลุ่มหลงในรูปก็ฉันนั้น เราเป็นผู้ปฏิบัติต้องเปลี่ยนความเห็นเสียใหม่ ให้ฝึกความคิดตรงกันข้ามตามแนวทางที่พระพุทธเจ้าได้สอนเอาไว้ ในความคิดที่เป็นสุกะ ความสวยงามได้ฝังใจมานานแล้วทำให้ใจมีความลุ่มหลง จึงฝึกปัญญาพยายามคิดในเรื่องอสุกะ ความสกปรกตามที่ได้

อธิบายมาให้ใจได้พ้นจากหล่มลึกนี้ไปบ้าง

๓.๒ โสตนิมิต หูได้รับฟังเสียง นี่ก็เป็นนิมิต
หมายเป็นอารมณ์ที่ฝังอยู่ภายในใจ ทำให้เกิดอารมณ์แห่ง
ความรัก ขึ้นได้ เป็นเสียงที่เป็นเสน่ห์มนต์ขลังที่ฝังใจจึง
ยากที่จะหลงลืมลงได้ มีความใฝ่ใจอยากจะฟังในเสียงนั้นๆ
อยู่ตลอดเวลา แสวงหาในเสียงที่ชอบใจให้เปล็ดเปล็นอยู่กับ
เสียงนั้นๆอย่างฝังใจ มีความรำพันรำพึงคิดถึงอยากจะฟัง
ในเสียงนั้นทั้งวันทั้งคืน เฉพาะเสียงที่เป็นสื่อในความรักต่อ
กันจึงเป็นมนต์ขลังที่ฝังใจ ในวัยหนุ่มสาวหรือเฒ่าแก่จวนจะ
เข้าโลงศพอยู่แล้ว ก็ยังใช้เพลงที่เป็นสื่อออกอันไปในทาง
แห่งความรักต่อกัน ใจมีความผูกพันในความรักอย่างไรก็ใช้
อารมณ์เข้าไป ให้เป็นสื่อในเสียงเพลงเป็นอย่างนั้น เป็น
อันว่าหญิงชายทั้งสองฝ่ายใช้เสียงที่เป็นสื่อผูกมัดใจกันเอง

เปรียบดัง คนทั้งสองนั่งอยู่ในเรือท่ามกลางมหาสมุทร
เมื่อเรือได้อับปางลงคนทั้งสองก็จะกอดกันตายในมหาสมุทร
นั้น นี่ฉันใด ใจที่มีความหลงเปล็ดเปล็นก็ใช้เสียงผูกมัดใจ
กันเองก็ฉันนั้น เป็นอันว่า ผู้ที่เกิดตายในโลกนี้อยู่บ่อยๆ ก็
เพราะหลงอยู่ในเสียงนี้มีใช่หรือ ผู้ปฏิบัติต้องพิจารณา
สังเกตดูใจตัวเองอยู่เสมอ ถ้าใจมีความชอบในเสียงก็รีบ
แก้ไขฝึกไม่ให้ใจติดอยู่ในเสียงนั้นๆ ใช้ปัญญาอบรมใจตัว
เองอยู่เสมอว่า เสียงที่เป็นสายโซ่ผูกมัดใจตัวเองด้วยวิธีใด

ให้เราฝึกปัญญามาสอนใจในวิธีนั้นๆ เพื่อให้ใจได้รู้เห็นทุกข์
โทษภัยอันเป็นไปในทางกิเลสตัณหา อย่าเอาเสียงมา
หลอกใจให้เกิดความเห็นผิดคิดว่าเป็นเรื่องธรรมดาของโลก
ไม่เช่นนั้นเราจะได้ตกอยู่ในกระแสโลกต่อไปชั่วกาลนาน

๓.๓ ขานะนิมิต กลิ่นหอมนี้ก็เช่นกัน กลิ่นหอม
ในดอกไม้มานานาชนิด กลิ่นหอมในแก่นคู่แก่นจันทร์ยังไม่
สำคัญเท่าไรนัก กลิ่นหอมที่สำคัญคือคนหอมกันเอง ใน
ช่วงมีชีวิตอยู่ก็สุดดมกันได้ไปตามความหลงของตัวเองเพราะ
ต่างฝ่ายมีกลอุบายเอาเบี่ยงนำหอมอื่นๆ มาปะหน้าทาตัวเอง
เอาไว้ เพื่อกลบเกลื่อนในความเหม็นของตัวเองไม่ให้ฟุ้งไป
ภายนอก เพื่อหลอกคนอื่นให้เข้าใจว่าตัวเองมีกลิ่นหอม คน
ที่ชอบกลิ่นหอมก็หลงไปตามเป้าหมายที่ได้วางเอาไว้ ในคำว่า

แมลงผึ้งแสวงหาเกสร แมลงวันแสวงหาของเน่า

นักปราชญ์แสวงหาความดี

นี่เราเป็นแมลงอะไรกันแน่ให้สังเกตดูใจตัวเองบ้าง
ถ้าเป็นแมลงวันจะเปลี่ยนความเห็นเป็นแมลงผึ้งได้อย่างไร
คิดว่าท่านผู้อ่านเป็นแมลงผึ้งแสวงหาเกสรอยู่แล้ว หรือเป็น
นักปราชญ์แสวงหาความดีก็มีอยู่ในตัวท่านแล้วเช่นกัน
เพราะคนดีจึงมีกลิ่นหอมกระจายไปทั่วทิศทางไม่จี๊ดจาง
มีความแตกต่างจากกลิ่นของคนชั่วเมามัวในทางบาปอกุศล
ฉะนั้นผู้ปฏิบัติอย่าไปหลงในกลิ่นหอมเพียงอย่างเดียว

ให้พากันรู้จักในกลิ่นเหม็นเอาไว้บ้าง เพราะกลิ่นหอมกลิ่นเหม็นเป็นของคู่กันเราคนหนึ่งที่มีกลิ่นหอมกลิ่นเหม็นอยู่ในตัว ทำอย่างไรในทางที่ดีให้มีกลิ่นหอมอยู่ในตัวตลอดไปได้ ดังคำว่า

สีละคันโร อนุตตะโร

ผู้มีศีลประจำตัวจะมีกลิ่นหอมทวนกระแสน้ำไปในทุกพื้นที่

ผู้ไม่มีสติปัญญาจึงได้หลงผิด คิดว่ากลิ่นของคนหรือกลิ่นดอกไม้ไม่นานาชนิดเป็นสิ่งที่น่าชอบใจ จึงได้เวียนวน เกิดตายในโลกนี้ตลอดมา

๓.๔ รสนิมิต คำว่า รสะ คนส่วนใหญ่จะเข้าใจว่าเป็นรสชาติของอาหาร การตีความหมายอย่างนี้ก็มีส่วนถูกอยู่บ้างเพราะธาตุของแต่ละคนฝึกมาไม่เหมือนกัน เช่น คนหนึ่งธาตุเคขินต่อข้าวเจ้าอาหารไทย คนหนึ่งฝึกธาตุให้เคขินต่อข้าวกับส้มตำน้ำพริก ผู้ปฏิบัติต้องฝึกธาตุขันธ์ให้รับได้ในอาหารทั้งสองนี้เอาไว้ จะไม่ติดในรสของอาหารฝึกตัวให้ เป็นผู้เลี้ยงง่าย เว้นเฉพาะบุคคลที่มีโรคประจำตัวรับประทานอาหารไม่แสดงกับโรคนั้นๆ เรียกว่า อาหารสัปปายะ เป็นอาหารที่ถูกธาตุขันธ์ ทำให้มีความสบาย การปฏิบัติจะไม่มีปัญหาอ้างตัวว่าเป็นเพราะอาหาร เฉพาะผู้เป็นพระในสมัยครั้งพุทธกาลหรือในยุคปัจจุบัน การติดรสชาติของอาหารที่ตัวเองเคยฉันอยู่ ไม่กล้าที่จะออกธุดงค์

ไปในที่ต่างๆ ได้เพราะกลัวว่าอาหารจะไม่ถูกกับธาตุของตัวเอง กลัวจะฉันไม่ได้กลัวร่างกายจะชubbผอมไม่สบาย ในเหตุการณ์อย่างนี้เกิดมีในสมัยครั้งพุทธกาลอยู่แล้ว

คำว่า รส ตีความหมายได้หลายอย่าง เช่น การทำการพูดไม่มีรสชาติอะไรเลยอย่างนี้ เป็นต้น หรือได้รับฟังในความยกย่องสรรเสริญ ก็มีคำพูดว่า แหมเป็นคำพูดที่มีรสชาติดี หรือคำว่า รสแห่งพระธรรมยิ่งเลิศกว่ารสทั้งหลาย คำว่า รส จึงตีความหมายได้หลายอย่าง ผู้ปฏิบัติธรรมควรละในรสฝ่ายต่ำของทางโลก ควรรับเอารสพระธรรมที่เป็นฝ่ายสูงจึงจะเป็นผลดี

๓.๕ โภฏฐัพพะนิมิต หมายถึง ผิวหนึ่งได้สัมผัสต่ออากาศร้อนหนาวเย็น ถ้าเป็นอากาศร้อนหนาวเย็นที่เป็นไปตามฤดูกาลตามปกติ ไม่ร้อนหนาวเย็นเกินความพอดีร่างกายก็รับได้ เรียกว่า อากาศให้ความสบาย ถ้าร้อนหนาว เย็นเกินความพอดีจะเป็นผลกระทบทางกายและใจ ถ้าผู้มีที่อยู่ในอากาศร้อนกันมาจนเคยชินก็อยู่กันได้ ถ้าผู้มีที่อยู่ในอากาศที่หนาวเย็น อยู่กันมาจนเคยชินก็อยู่กันได้เช่นกัน ฉะนั้นจงหาในสถานที่ที่มีอากาศที่สบายต่อธาตุขันธ์ที่เรียกว่า อุดุสัปปายะ ถ้าเลือกได้ในอากาศที่เหมาะสมต่อธาตุขันธ์ การปฏิบัติก็จะเป็นไปด้วยดีจะไม่มีอุปสรรคใดๆ

ในอีกประเด็นหนึ่ง เรื่องของผู้ชายกับผู้หญิง ถ้าได้

สัมผัสกันเพียงผิวหนัง หากไม่มีปัญญารอบรุ่มอมเกิด
อารมณ์ภายในใจขึ้นได้ อารมณ์ภายในใจยากถลาลึก
เข้าไปอีก ความฝึกฝนในกามจะเกิดขึ้นที่ใจได้ หรือได้
สัมผัสในที่นั่งนอนที่อ่อนนุ่ม ผู้มีใจฝึกฝนในทางกามราคะก็
จะเกิดขึ้นได้เช่นกัน จะมีอารมณ์ที่เป็นสังขารการปรุงแต่งใน
เพศตรงข้ามเกิดขึ้นได้ ฉะนั้นผู้ปฏิบัติธรรมเฉพาะพระเณร
ต้องศึกษาในอายตนะภายในและอายตนะภายนอกให้เข้าใจ
สำหรับฝ่ายฆราวาสจะปฏิบัติได้ยากเพราะมีความคลุกคลี
อยู่ด้วยกันอยู่แล้ว เช่น นางวิสาขาอุบาสิกา เป็นผู้ได้บรรลु
ธรรมเป็นพระอริยเจ้าชั้นพระโสดาบันตั้งแต่วัยเด็ก เมื่อ
มีอายุในวัยสาวก็แต่งงาน เพราะมีความยินดีพอใจอยู่ใน
กามคุณอยู่นั่นเอง

กามคุณ ๕ ดังที่ได้อธิบายมานี้ ผู้จะปฏิบัติให้มี
ความสมบูรณ์ได้จะต้องเป็นผู้มีนิสัยที่จะได้บรรลุธรรมเป็น
พระอริยเจ้าในชั้นพระอนาคามี หรือผู้มีนิสัยที่จะได้บรรลุ
ธรรมเป็นพระอรหันต์เท่านั้น จึงจะสำรวมในอายตนะดังที่
ได้อธิบายมานี้ได้ ในภูมิชั้นพระโสดาบันยังสำรวมไม่ได้
แม้แต่ผู้ได้บรรลุธรรมเป็นพระสกิทาคามี ในส่วนลึกของใจ
ยังมีกามราคะ ปฏิฆะ อันเป็นส่วนละเอียดนอนเนื่องอยู่
ภายในใจ ในหมู่ปุถุชนคนธรรมดาจะมาอวดตัวว่าใจได้ละ
จากอายตนะได้อย่างไร ใจจะต้องมีอารมณ์ฝึกฝนแสวงหา

ต้องการความสัมผัสอยู่แล้ว จึงเกิดอารมณ์ที่ฝังใจ เมื่อมี
อารมณ์อย่างนี้เกิดขึ้นจึงเรียกว่า อารมณ์ได้เกิดขึ้นจาก
การสัมผัสของอายตนะ และจะโยงต่อไปในนามขั้นที่
เรียกว่า เวทนา

คำว่า เวทนา ก็หมายถึง อารมณ์ภายในใจที่ได้เกิด
ขึ้นจากรูปขั้นที่ดังที่ได้อธิบายมาแล้ว ในธาตุ ๔ คือ ธาตุดิน
ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ ที่รวมกันให้เป็นรูปขั้นที่มีอายตนะ
ภายในได้สัมผัสกับอายตนะภายนอก ให้เกิดอารมณ์ขึ้นที่ใจ
ในส่วนละเอียดจะไม่อธิบายไว้ในหนังสือเล่มนี้เพราะมีใน
ตำราอยู่แล้ว ข้าพเจ้าจึงได้อธิบายในอายตนะภายในและ
ภายนอก อันเป็นอุปายในทางปฏิบัติให้เราได้ศึกษารู้เอาไว้
หรือจะนำไปฝึกปฏิบัติก็เป็นไปในความสามารถเฉพาะตัว
เพราะการสำรวมในอายตนะได้ ผู้นั้นต้องมีสติ มีสมาธิ มี
ปัญญาที่ดีเท่านั้น จึงจะสำรวมในอายตนะให้มีความสมบูรณ์
ได้ ให้ท่านผู้อ่านได้เข้าใจตามนี้

นิมิต ๓ ประเภทที่กล่าวมา คือ สุบินนิมิต หมายถึง
นอนหลับไปแล้วฝัน อุกคหนิมิต หมายถึง ทำสมาธิจิตมี
ความสงบแล้วเกิดเป็นภาพนิมิตในรูปร่างต่างๆ เป็นเรื่องที่
น่ารัก เป็นเรื่องที่น่ากลัว เป็นเรื่องที่น่าขยะแขยงสกปรก
โสโครก ผัสสะนิมิต หมายถึง การได้สัมผัสทางอายตนะ
ดังที่อธิบายมาแล้ว

๔. **ปฏิภาคนิมิต** มีหลายคนที่ยังไม่เข้าใจในความหมาย ดังจะได้แปลให้เข้าใจได้ง่ายดังนี้

ปฏิบัติ แปลว่า ปฏิบัติ

ภาคะ แปลว่า จำแนกแจกแจง ตริตรอง วิเคราะห์ วิวินิจฉัย วิจัย วิจรรย์

นิमित แปลว่า ความหมาย ถ้าตาเห็นรูปก็หมายเอารูปขันธ์เป็นอารมณ์ หูฟังเสียงก็หมายเอาเสียงมาเป็นอารมณ์ นี่เพียงเป็นตัวอย่าง ถ้าแปลรวมกันจะออกมาว่า ปฏิภาคนิมิต แปลว่า การปฏิบัติต้องใช้ปัญญาพิจารณาในความหมายดังที่อธิบายมาแล้ว จากนั้นไปให้ฝึกใจทวนกระแสเอาไว้บ้าง ตาได้สัมผัสกับรูปคนแก่ สมมติว่ามีอายุ ๘๐ ปี นี่คือนิมิตหมายใช้ปัญญาพิจารณาได้เลย คนแก่ไม่มีความสะดวกสบายอย่างไรบ้าง โอปนยโก น้อมเข้ามาหาตัวเองว่า ถ้าเรามีอายุ ๘๐ ปี เหมือนเขาคนนั้น ความไม่สะดวกสบายก็ต้องเกิดขึ้นในตัวเราเช่นกัน หรือไปเห็นคนเจ็บป่วยไข้ก็ต้องใช้ปัญญาพิจารณา แล้วน้อมเข้ามาหาตัวเองเช่นกัน

เรื่องของความตาย ตัวเราก็ได้ไปร่วมในงานศพหลายครั้ง เมื่อตามองเห็นโลงศพเราต้องใช้ปัญญาพิจารณาเอาโลงศพมาเป็นนิमितหมาย บัดนี้เขาได้นอนตายอยู่ในโลงศพนี้แล้ว ก็ให้โอปนยโก น้อมเข้ามาหาตัวเองบ้าง ในวันหนึ่งข้างหน้าเราก็จะได้มานอนอยู่ในโลงศพนี้เช่นกัน ทุก

คนต้องเป็นไปอย่างนี้หนีไม่พ้น นี่เป็นเรื่องจริงทุกคนต้องเป็นอย่างนี้ด้วยกัน ฉะนั้นเมื่อเราได้ไปงานศพต้องเอาประโยชน์ให้ได้ เหมือนเราไปปลงธรรมสังเวช ดูชีวิตเขา ดูชีวิตเรา ว่าต้องเป็นไปอย่างนี้เช่นกัน นี่เป็นคิ้วของเขาที่ได้จากเราไปแล้ว วันข้างหน้าต่อจากนี้ไปก็จะเป็นคิ้วของเราที่จะต้องจากญาติพี่น้องเพื่อนฝูงไปและจะได้พลัดพรากจากสิ่งที่เรารักไป

การปฏิบัติต้องใช้ปัญญาพิจารณาจำแนกแจกแจง ขยายความในเรื่องนั้นๆ แล้วน้อมเข้ามาหาตัวเอง ถ้านิमितเกี่ยวกับธาตุก็น้อมเข้ามาหาธาตุสี่ คือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ ให้เป็นไปในหลักไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ความไม่เที่ยง ทุกขัง ความเป็นทุกข์ และเหตุให้เกิดทุกข์ นิमितเกี่ยวกับเรื่องที่หมดสภาพไป ให้ใช้ปัญญาพิจารณาในเรื่อง อนัตตา ที่ไม่เป็นสัตว์บุคคลตัวตนเราเขา ในบางเรื่องเกี่ยวกับกิเลสตัณหา ก็ใช้ปัญญาพิจารณาในเรื่องของกิเลสสมาธิ ที่ทำให้ใจเกิดความรัก ความชอบใจ ใช้ปฏิภาคนิมิตคือปัญญาพิจารณาไปตามความหมายในนิमितนั้นๆ ทุกครั้งไป

ถ้าใช้ปัญญาพิจารณาในเรื่องความตายอยู่บ่อยๆ จนเป็นนิสัย เรียกว่า เป็นผู้ฝึกในปัญญาวิมุตติ การใช้ปัญญาพิจารณาในเรื่องอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา หรือพิจารณาใน

เรื่องอื่นใดก็ตาม ถือว่าเป็นผู้ฝึกในปัญญาวิมุติเช่นกัน ฉะนั้นท่านผู้อ่านในหนังสือนี้จึงเข้าใจในนิมิตที่ข้าพเจ้าได้อธิบายมานี้ ในเหตุผลและความหมายได้อธิบายไว้แล้ว ขอให้ใช้ปฏิภาคนิมิต หมายถึง ใช้ปัญญา นำมาพิจารณาในทุกๆ เรื่องที่ตา หู จมูก ลิ้น กาย ได้สัมผัส ต้องใช้ปัญญาพิจารณาในทุกเหตุการณ์ เพราะอายตนะภายนอกเป็นอุบายประกอบในการใช้ปัญญาพิจารณาอยู่แล้ว ฉะนั้นเราต้องมีความขยันหมั่นเพียรในการใช้ปัญญาพิจารณาในสังขารมนต์ตลอดไป

ขั้นที่ ๕

ขั้นที่ ๕ ท่านคงรู้อยู่แล้ว คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสเอาไว้ว่า อุปาทานขั้นนี้เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ เป็นความทุกข์เพราะเราไปยึดว่าเป็นตัวตนของเรา อยากให้ขั้นที่ ๕ อยู่ตามความต้องการของตัวเอง และยังเข้าใจผิดไปว่าขั้นที่ ๕ เป็นตัวตนของเรา จึงเป็นมิจฉาทิฎฐิ ความเห็นผิดความเข้าใจผิดตลอดมาจนถึงปัจจุบัน ผู้ที่ไม่เข้าใจก็จะยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นตัวตนของเราตลอดไป ความทุกข์เดือดร้อนจึงได้เกิดขึ้นในความเห็นผิดของตัวเอง

ขั้นที่ ๕ แบ่งออกเป็น ๒ หมวด คือ รูปขั้น และนามขั้น รูปขั้น คือ ชาติดิน ชาติน้ำ ชาติลม ชาติไฟ รวมกันอยู่จึงเรียกว่า รูปขั้น นามขั้น คือ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ นามขั้นจะทำงานได้ก็ต้องมีรูปขั้น รูปขั้นถ้าไม่มีนามขั้น รูปขั้นก็เกิดไม่ได้ ฉะนั้นรูปขั้นและนามขั้นเป็นสัมปยุตต์เกี่ยวคู่อาศัยซึ่งกันและกัน เมื่อรูปขั้นสัมผัสในสิ่งใด นามขั้นก็ต้องเก็บข้อมูลตามกันไป ถ้านามขั้นทำงาน รูปขั้นก็เป็นตัวให้นามขั้นได้ทำงาน ในช่วงขณะมีชีวิตอยู่รูปกับนามต้องทำงานร่วมกัน ถ้าทั้ง ๒ แยกทาง

กันเมื่อไรก็หมายถึงความตาย เหมือนกับผู้สร้างบ้านที่ไม่ถาวรมั่นคง สร้างขึ้นมาเพื่อได้อยู่อาศัยในช่วงเวลาหนึ่ง บ้านก็ต้องผุพังไป นี่ฉันใด เมื่อถึงกาลเวลา รูปกับนามก็ต้องแยกทางกันก็ฉันนั้น

การปฏิบัติธรรมในขั้นของรูปธรรมและนามธรรม มีรูปแบบการปฏิบัติกันอยู่แล้ว มีครูอาจารย์สอนกันอยู่ในที่ทั่วไป ส่วนใหญ่จะสอนในวิธีนั่งสมาธิกัน ในวิธีการเจริญวิปัสสนาไม่ได้นำมาสอนกัน การปฏิบัติถ้าไม่รู้จักขั้นตอนก็ยากที่จะได้รับผล ขั้นตอนการปฏิบัติในภูมิธรรมพระโสดาบัน พระสกิทาคามี พระอนาคามี พระอรหันต์ แต่ละขั้นตอนของผู้ปฏิบัติจะได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้า จะมีความหยابละเอียดต่างกัน การละกิเลสต้นหากละในส่วนหยาบละเอียดตามขั้นตอนเช่นกัน เหมือนการเรียนหนังสือนักธรรมชั้นตรี เมื่อถามในหมวดธรรมชั้นเอกก็ตอบไม่ได้ เรียนหนังสือนักธรรมชั้นเอกเพียงอย่างเดียว เมื่อถามในหมวดธรรมชั้นเปรียญก็ตอบไม่ได้เช่นกัน นี่ฉันใด อุบายในการปฏิบัติธรรมก็ฉันนั้น ให้เป็นไปตามขั้นตอนจะง่ายต่อการปฏิบัติไม่มีความสับสน แต่ผู้ปฏิบัติส่วนใหญ่จะพากันปฏิบัติแบบมั่วๆ จับต้นชนปลายไม่เข้าใจในหมวดธรรม ส่วนมากอุบายธรรมที่นำมาปฏิบัติในขณะนี้ เป็นหมวดธรรมของผู้ที่จะได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ ไม่รู้ว่าตัวเราในชาตินี้จะมี

บารมีพอที่จะได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์หรือไม่ ถ้าบารมีเรายังไม่พร้อมการปฏิบัติก็จะได้ไม่ได้รับผลอะไร

ถ้าเรามีบารมีพอจะได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยโสดาบันในชาตินี้ อุบายธรรมที่นำมาปฏิบัติก็มีความเหมาะสมกัน ในชาตินี้โอกาสที่จะได้บรรลุธรรมเป็นพระโสดาบันนั้นมีสูง ถ้าได้บรรลุธรรมเป็นพระโสดาบันได้แล้ว ขั้นตอนการปฏิบัติธรรมที่จะให้ถึงภูมิธรรมของพระอริยเจ้าขั้นต่อไปนั้นไม่ยาก เพราะได้เปิดช่องทางในภูมิธรรมของพระโสดาบันได้แล้ว ถือว่าเป็นผู้เข้ากระแสนางพระนิพพาน

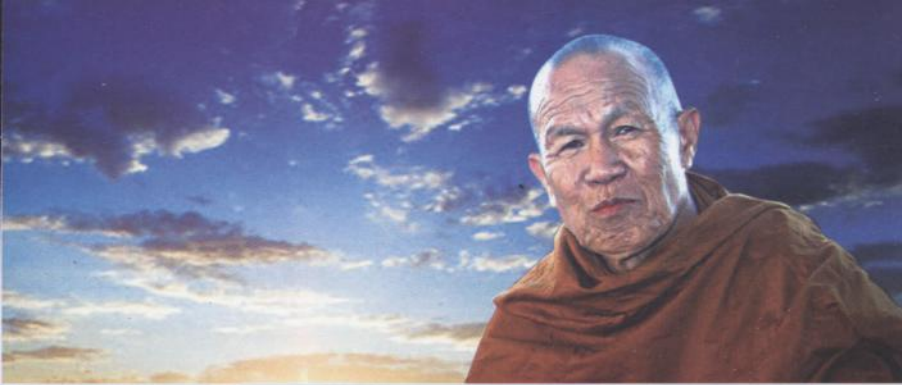
หากมีคำถามว่า การได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้าขั้นใดขั้นหนึ่งจะรู้ตัวเองหรือไม่ว่าอยู่ในขั้นไหน

ตอบ ผู้ได้บรรลุธรรมขั้นใดขั้นหนึ่งจะรู้ตัวเองไม่ต้องไปถามใคร แม้พระพุทธเจ้าจะประทับอยู่ที่นั่นก็ไม่ถาม เพราะรู้ตัวเองอยู่แล้วจะไปถามทำไม ผู้ได้บรรลุธรรมในสมัยครั้งพุทธกาล หรือผู้ได้บรรลุธรรมในยุคปัจจุบันนี้ก็รู้ตัวเองเช่นกัน หายความสงสัยในตัวเอง ใครได้บรรลุธรรมในขั้นไหนก็หายสงสัยในขั้นนั้น ไม่ต้องไปเทียบกับตำราวินิจฉัยหรือถูก จึงเป็นปัจเจกตั้ง รู้เฉพาะตัว ไม่ต้องการค้ำพวยากรณจากใคร และไม่พูดคุยให้ใครๆ ได้รู้ จะอยู่ตามปกติเหมือนคนทั่วไป มีนิสัยอย่างไรก็เป็นไปในนิสัยเดิมไม่เปลี่ยนแปลง

เมื่อท่านมีความสงสัยอะไรในหนังสือเล่มนี้ ถ้ามีเวลาให้ถามข้าพเจ้าโดยตรง ข้าพเจ้าพร้อมที่จะให้ความกระจ่างในทุกเรื่อง ถ้าถามผู้อื่นอาจตอบไม่ตรงต่อความหมาย ท่านทั้งหลายที่อ่านหนังสือเล่มนี้อาจมีคำตอบในตัวท่านอยู่แล้ว ขอให้ท่านมีสติปัญญาที่ดี มีความรู้แจ้งเห็นจริงในสังขารตามบารมีของท่านด้วยเทอญ

พระอาจารย์ทูล ขิปฺปปญฺโญ

พระอาจารย์ทูล บิปปปญฺโฉ
วัดป่าบ้านค้อ อุดรธานี

สิ่งที่มีจิตวิญญาณที่สำคัญ

ก็คือ หม่อมมนุษย์ทั้งหลาย อันเป็นสัตว์ที่มีความฉลาดกว่าสัตว์ทั้งหลาย
เมื่อมีความฉลาดอยู่ในตัวแล้ว ควรใช้ความฉลาดให้เกิดความเป็นธรรม
แก่สัตว์อื่นบ้าง ไม่ควรใช้ความฉลาดนี้ทำให้คนอื่นสัตว์อื่น
ได้เกิดความทุกข์จากเรา ควรให้อภัยแก่คนอื่นสัตว์อื่นเป็นนิสัย
ให้คนอื่นสัตว์อื่นได้พึ่งใบบอกของตัวเราบ้าง